

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

sosyalizm 60 yılda neler getirdi?

sovyetler birliği üzerine sorular, cevaplar

devlet, parti ve sendikalar
ekonomi, planlama, istihdam
doğal kaynaklar ve bilimsel araştırma
yaşam düzeyi
eğitim, kültür ve spor
toplum ve insan hakları
uluslararası işbirliği

**bilim
yayınları**

Bilim Yayıncılık Limited Ortaklığı
Piyerloti Cad. 21/1 Çemberlitaş - İstanbul

SOSYALİZM 60 YILDA NELER GETİRDİ?

**SOVYETLER BİRLİĞİ ÜZERİNE
SORULAR, CEVAPLAR**

Çeviren :

N. Himmet T. Sezer

Novosti Press Ajansı tarafından hazırlanan, 1978 yılında Moskova'da İngilizce ve Fransızca olarak «**What Has Socialism Given to the People**» ve «**Le Socialisme, Qu'a-t-il Apporté à l'Homme en 60 Ans?**» adıyla basılan metinler **Bilim Yayınları** tarafından çevirileri yaptırılıp, düzenlenerek «**Sosyalizm 60 Yılda Neler Getirdi?**» adıyla Ocak 1979 tarihinde İstanbul'da Emek-Tepe Matbaasında dizdirilip, Nurdoğan Matbaasında bastırılmıştır.

İÇİNDEKİLER

Devlet, Parti ve Sendikalar	11
Ekonomi, Planlama, İstihdam	42
Doğal Kaynaklar ve Bilimsel Araştırma	82
Yaşam Düzeyi	103
Eğitim, Kültür ve Spor	119
Toplum ve İnsan Hakları	136
Uluslararası İşbirliği	179

GİRİŞ

Bu kitap, yeryüzünde oturan toprakların altında birini -Avrupa'nın yarısını, Asya'nın üçte birini- kaplayan bir ülkeden söz etmektedir. Bu ülke, yüz yetmiş iki coğrafi boylam üzerine yayılmıştır. Ülkenin en uç noktaları birbirinden öylesine uzaktadır ki, güneş birinde doğarken diğerini gece karanlık perdesiyle kaplamaya başlamaktadır bile. Bir ekspres ülkeyi boydan boya ancak bir haftadan fazla bir zamanda geçebilmektedir.

Kuzey kutbunun tükenmeyen buzları, Transkafkasya'nın subtropikal bölgeleri, Türkmenistan'ın kızgın çölleri ve gözalabildiğine uzanan Sibiryta taygaları, Pamir ve Tien-Şan'ın yüksek sıradağları ve Ukrayna ve Kazakistan'ın stepleri ülkenin manzara ve iklim koşullarının çeşitliliğini göstermektedir. Bu ülkede Orta Asya'nın vadilerinde Mayıs güneşi havayı 30 dereceden fazla ısıttığı sırada, kuzeyde soğuk, metalleri çatlatarak makinaları kullanılmaz hale getirmektedir.

Bu kitap bazılarınca hâlâ yanlış bir biçimde Rusya diye adlandırılan bir ülkeden söz etmektedir. Rusya, daha doğrusu, Rusya Federatif Sovyet Sosyalist

Cumhuriyeti (RFSSC) bu ülkedeki federe cumhuriyetlerin en büyüğü olmasına rağmen, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni (SSCB) oluşturan eşit haklara sahip on beş federe cumhuriyetten yalnızca biridir.

260 milyon SSCB yurttaşı 130 ayrı dilde konuşup, beş ayrı alfabe kullanmaktadır. Ancak, bu durum onların gerektiği gibi anlaşmalarını, son derece karmaşık sorunları birlikte çözmelerini, maddi ve manevi değerleri yaratmalarını engellememektedir.

Bu kitap, bundan 60 yıl önce gelişmiş kapitalist ülkelerden ekonomik ve teknik alanda 50-100 sene geri bir durumda iken, nüfusun dörtte üçü okuma yazma bilmezken, tarihte benzeri görülmemiş bir deneye, sosyalist bir toplumun inşasına girişen bir ülkeden söz etmektedir. Bütün bunlara bir de Birinci Dünya Savaşının ve iç savaşın neden olduğu yıkım, açlık ve sefaleti ve tarihin ilk işçi-köylü devletini kaynağında boğmayı arzulayan kapitalist güçlerin düşmanca saldırısını ekleyebiliriz.

Yüzyıllar boyunca yabancıların gözüne «uyuyan esrarengiz bir dev» olarak görünen bu ülkenin halkları bütün bu güçlükleri ve daha nicelerini aşmak zorunda kaldılar. Bundan 60 yıl önce çok az kimse bu benzeri görülmemiş deneyin gelecekteki başarısına inanıyordu.

Lenin tarafından yönetilen Bolşevik Partisi'nin yol gösterdiği Sovyet halkı, o güne dek henüz girilmemiş bir yolu izleyerek gelişmiş sosyalist bir toplumu kurmayı başardı. Onun başarıları ve bilinmeyen bir yolda ilerlemenin kaçınılmaz olan yanlışları, diğer halkların yararlanabileceği değerli bir deney oluşturmaktadır.

Bu kitap dünya sanayi üretiminin beşte birini sağ-

layan bir ülkeden söz etmektedir. Bu ülke;

— Çelik üretimi ve petrol çıkarımında,

— Traktör ve suni gübre yapımında,

— Ulusal ekonomi içindeki yatırım hacmi ve konut inşasının ulaştığı boyutlarda,

— Üretimin ve geniş halk yığınlarının refahının gelişme hızındaki kararlılıkta dünyada birinci sırayı elinde tutmaktadır.

Sovyetler Birliği bilimsel ve teknik gelişmenin öncüsüdür. Dünyada en fazla bilim adamı ve mühendis oranına sahiptir.

Uzayın fethi için ilk öne atılan Sovyetler Birliği oldu ve yeryüzünün ilk suni peykini yaptı. Uzay füzeleri ilk kez yer çekimini yenerek gezegenlerarası yörüngeye yerleşti. Uzaya ilk giden insan bir Sovyet yurttaşı olan Yuri Gagarin'dir.

Sovyet halkı sosyalizmin kazanımlarından her gün daha fazla yararlanmaktadır. Uzun zamandır ülkede ekonomik krizler, işsizlik ve enflasyon görülmemektedir. Temel besin maddeleri ve ulaşım fiyatları ile kiralalar bu ülkede sabit olup, genel bir kural olarak dünyada en düşük düzeydedir.

Bu kitap, doğduğu günden beri değişik toplumsal sistemlere sahip devletlerle barış içinde birarada yaşama politikasını sürdüren, silahsızlanma eşitlik ve karşılıklı yarar temelinde bütün halklar arasında geniş bir işbirliği oluşturulması için etkin bir şekilde mücadele eden bir ülkeden söz etmektedir.

İkinci Dünya Savaşının esas yükünü taşıyan Sovyetler Birliği faşizmin yenilgisinde de birinci derecede rol oynadı. Sovyetler Birliği, bu zaferi büyük insani ve maddi kayıplar pahasına kazandı. Ülke, savaşın ekonomide oluşturduğu büyük yıkımı onarmak ve üreti-

mi savaş öncesi düzeyine ulaştırmak için insanüstü bir çaba sarfetmek zorunda kaldı.

SSCB konusu yabancı ülkelerde bir çok soru ortaya çıkarmaktadır. Bu sorular yabancı ülkelere giden Sovyet görevlilerine ve turistlerine sorulmaktadır. Novosti Haber Ajansı tarafından yayınlanan gazete, dergi, kitap ve broşür okuyucuları da bu ajansa kendi sorularını göndermektedirler. Biz bütün bu soru yığınının kanımızca SSCB'nin iç ve dış politikasının anlaşılması için en karakteristik ve en önemli olan yüz soruyu çıkardık.

Bu kitap her şeye cevap vermekten uzaktır. Okuyucuyla, kitabın son sayfasının çevrilmesinden sonra da devam etmesini dilediğimiz bir diyalogun ilk adımlarını atıyoruz. Gelecek yayınlarımızda tüm yeni sorularınıza memnuniyetle cevap vereceğiz.

DEVLET, PARTİ VE SENDİKALAR

• SOSYALİZM 60 YILDA İNSANLIĞA NELER GETİRDİ?

— Bu soru ayrıntılı bir cevabı gerektirmektedir. Sorunun çeşitli yönlerini ilgili bölümlerde ele alacağız. Şimdilik yalnızca temel olana değineceğiz.

Sosyalizm insanlığın rüyasını gerçekleştirdi:

Halkı ülkenin gerçek sahibi yaptı;

Onu bütün sömürü biçimlerinden kurtardı;

Tüm sınıf, mevki, ırk, milliyet ayrıcalıklarını yıktı; gerçek bir toplumsal eşitlik sağladı;

Her yurttaşın, işyerlerinin, şehirlerin, tüm toplumun yönetimine, gerçek anlamıyla, katılmasını sağlayan bütününü yeni bir demokrasi biçimi yarattı;

Çalışabilen tüm yurttaşlara uzmanlık dallarında çalışma hakkını sağladı, işsizliğe ve sefalete son verdi;

İstisnasız her yurttaşta öğrenim yapma ve dünya kültür hazinelerinden yararlanma olanağını sağladı;

Tıbbi muayeneyi, sosyal sigortayı karşılıksız ve herkese açık bir hale getirdi ve herkese rahatça oturabileceği bir konut sağladı;

Bilinçli ve bir plana bağlı olarak bireyin uyum-

lu gelişmesini sağlamayı başlıca görev olarak ele aldı;

Üretimin büyümesini ve yaşam düzeyinin yükselmesini sürekli kılarak insanı yarıñ kaygısından kurtardı ve onun geleceğe güvenle bakmasını sağladı;

Hayata geçirmek için vargücüyle uğraştığı bir barış ve halklararası işbirliği politikasını oluşturdu.

- SOVYETLER BİRLİĞİ DEVLETİNE TÜM HALKIN DEVLETİ ADI VERİLDİ. BUNUN PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜNDEN AYRILDIĞI NOKTA NEDİR?

— Her şeyden önce «proletarya diktatörlüğü» nedir? Politik iktidarın işçi sınıfına ait olduğunu ifade eden bilimsel bir terimdir. Sosyalist toplum adım adım kurulur. Kapitalizmden sosyalizme devrimci geçiş bir ara dönemi zorunlu kılar. Marksizm-Leninizmin kurucuları bu dönemdeki devlete proletarya diktatörlüğü adını vermişlerdir.

Başka bir deyişle, proletarya diktatörlüğü, köylüler ve geniş emekçi yığınlarla ittifak halinde, her türlü sömürünün ortadan kaldırıldığı yeni bir toplumu kuran işçi sınıfının iktidarındır.

Bunun görevleri ve işlevleri nelerdir? Proletarya iktidarının temel amacını belirleyen proletaryanın başlıca görevi, yeni sosyalist ekonominin örgütlenmesi, toplumun uzlaşmaz sınıflara bölünmüşlüğüñün ortadan kaldırılması, insanın insan tarafından sömürülmesinin nedenlerinin yokedilmesi ve kültürel devrimdir.

Bu görevleri yerine getirmek için işçi sınıfı iktidarı Rusya'da kısa bir dönemde ekonomiyi millileştirmek, eski devlet mekanizmasını parçalayıp yerine bir yenisini kurmak zorunda kalmıştır. Düşman unsurların, iktidar organları üzerinde herhangi bir etkisini engellemek amacıyla emeğiyle geçinmeyenler

(rantiyeler, kapitalistler, toprak sahipleri vb.) oy kullanma hakkından yoksun bırakılmışlardır. Nüfusun ancak % 2-3'lük bir kesimini oluşturanlara karşılık % 98'lik büyük çoğunluk devlet yönetimine ilk kez gerçekten katılmaya başlamıştır.

Çarlık zamanında kurulmuş olan Devlet Dumasındaki 400 milletvekili içinden 10 kadar işçi ve bir kaç köylü ya çıkar ya çıkmazdı, geriye kalanlar toprak sahipleri, din adamları, burjuvalar ve tüccarlardı. Ekim Devriminin zaferinden sonra Sovyetler (devlet iktidarının her düzeyindeki yeni organları) bütünüyle işçilerin ve köylülerin denetimi altına girdi. Bu ise nüfusun büyük bir çoğunluğu için demokrasi demekti.

Eski kapitalistler, işletmeciler ve subaylar ülke yaşamına katılabiliyorlardı. Bunlar çalışmaya davet ediliyorlardı. İçlerinden büyük bir kısmı Sovyet iktidarı ile birlikte çalışmayı kabul etti. Örneğin, 1919'da, eskiden Çarlık Ordusunda hizmet etmiş 35.000 general, subay Kızıl Ordu saflarında dövüşüyordu.

Tarih, işçi sınıfının bazen, sömürücülerin gösterdiği direncin derecesine göre, devrimci şiddete başvurmak zorunda kaldığını göstermektedir. Devrim ve onu temsil eden güçler kendilerini savunmayı bilmek zorundadırlar. Bu bakımdan dünyadaki ilk proletarya diktatörlüğü devletini, 1871 Paris Komünü'nü hatırlıyalım. Karşı devrimci burjuvazi proletaryayı silahlanmak zorunda bırakmış ve Komüncülerin hareketini kanla boğmuştur.

Sovyet iktidarının ilk yıllarında, Rusya, Rusya burjuvazisinin ve uluslararası burjuvazinin düzenlediği, devrimci dönüşümleri hedef alan çeşitli komplolara, ayaklanmalara ve iç savaşa göğüs germek zorunda kaldı. Burjuvazi 1918'de Almanya'da, 1919'da Maca-

ristan ve Letonya'da proleter devrimleri vahşice ezdi. Bütün bunlar göstermektedir ki, burjuvaziden farklı olarak devrimci halk kendi iktidarının gücünü her zaman sonuna kadar kullanmamış, uzlaşmaz karşıtlarına karşı merhametli olmuştur.

Rusya proletaryası da çeşitli hoşgörü örnekleri göstermiştir. Ekim Devriminden sonra burjuva partileri kapatılmamıştır. Ancak, sabotaj ve beyaz terör (Lenin'e düzenlenen suikast, birçok seçkin Sovyet devlet adamının katledilmesi) Sovyet iktidarını etkin önlemlerle cevap vermeye zorlamıştır. Lenin, burjuvazinin sağduyu örneği göstereceği bir ülkede, diyor, proletarya iktidarının görevleri daha kolay olacak ve proletarya hiç bir şekilde şiddete başvurmak gereğini duymayacaktır.

Sovyetler Birliği'nde gelişmiş sosyalist bir toplum kuruldu. 1918'de Lenin'in yaptığı bu tanım, toplumsal, politik, ekonomik, kültürel hayatın her alanında sosyalizmin zaferini ifade etmeyi amaçlamaktadır.

Sosyalizm pekiştikçe proletarya diktatörlüğü devleti, işçi sınıfının (öncelikli, ağırlıklı) rolünü oynamaya devam ettiği tüm halkın politik örgütüne, tüm halkın devletine dönüştü. Sosyalist devlet tüm etkinliğini ekonomik, örgütsel ve kültürel görevler üzerinde yoğunlaştırmaktadır. Tüm halkın devleti ile proletarya diktatörlüğü arasındaki fark işte bu noktadadır.

- DEMOKRATİK MERKEZİYETÇİLİK NEDİR? MERKEZİYETÇİLİK DEMOKRASİYLE UYUŞUR MU?

— Demokratik merkeziyetçilik sosyalist devletin örgütlenme ve çalışmalarını yöneten temel bir ilkedir. Demokratik merkeziyetçilik şunu ifade eder:

Tüm yönetim kademelerinin aşağıdan yukarıya seçilmesi;

Belirli dönemlerde yapılanlar hakkında seçmenlerin önünde hesap verilmesi;

Alt kademelerin üst kurullarca alınan kararları kesinlikle uygulamaları.

Bütün bu kurallar aslında demokrasinin gerçekleştirilmesini, emekçilerin mutlak iktidarını, nüfusun geniş kesimlerinin yönetimde bağımsızlık ve inisiyatif sahibi olmasını garanti eder.

Merkeziyetçilik demokrasiyi dışlamaz, aksine onu tamamlar. Daha doğrusu merkeziyetçilikle demokrasi birbirlerini tamamlarlar. Demokratik merkeziyetçilik, kararların alınması ve geliştirilmesi aşamasında tüm sorunların en geniş bir biçimde serbestçe tartışılmasını öngörür. Geniş bir tartışmadan sonra ve çoğunluğun benimsemesiyle alınan kararlar yürürlüğe girmelidir. Çoğunluğun iradesini çiğnemek demokrasiyi çiğnemek demektir. Bu olgu, ulusal ekonominin gelişmesi için yapılan devlet planlarına olduğu kadar, diğer kanunlara da damgasını vurmuştur.

Demokratik merkeziyetçilik aşağıdan yukarıya tüm Sovyet sistemini birleştiren ana ilkedir.

- SSCB'NDE HANGİ EĞİLİM AĞIR BASMAKTADIR? İKTİDARIN MERKEZİLEŞMESİ Mİ, YOKSA MERKEZİYETÇİLİĞİN AZALMASI MI?

— Bu iki eğilimi niçin karşı karşıya koyalım? Sovyet politik sisteminin öyle karmaşık bir yapısı vardır ki bir yandan toplum hayatının merkezileşmiş yönetiminin yetkinleşmesini diğer yandan da geniş emekçi yığınların ülkenin politik hayatına daima daha etkin bir şekilde katıldıkları iktidarın yerel organlarının uzmanlık ve inisiyatifinin gelişmesini sağlamaktadır.

Asıl amacı halkın refahını artırmak olan sosyalist devletin çıkarları, güçlerin ve kaynakların, en iyi şe-

kilde kullanılabilmelerini sağlamak için yoğunlaştırılmalarını zorunlu kılar. Ekonomik ve kültürel etkinlikler geliştikçe merkezileşmiş yönetimin rolü artar. Ekonominin yönetimi alanında, merkezileşme, başlıca ulusal programları gerçekleştirmek için, sektörel ve bölgesel gelişmenin çıkarlarını daha iyi birleştirmek ve uzun dönemli planlama ile kısa dönemli planlamayı daha uyumlu kılmak için vazgeçilmezdir.

Merkezileşme sorunun sadece bir yönüdür. Partinin 25. Kongresine sunulan çalışma raporunda şöyle denilmektedir:

«Örgütlenmenin ve yönetim yöntemlerinin yetkinleştirilmesi, ekonominin denetiminin iyileştirilmesinde son derece önemli bir unsurdur. Demokratik merkeziyetçiliğin her iki ilkesini de aynı anda güçlendirmek zorundayız. Bir yandan başıbozukluk eğilimlerini engellemek için merkeziyetçiliği geliştirmek, diğer yandan da demokratik ilkeleri, tabandaki inisiyatifi geliştirmek, yönetimin üst kademelerini gereksiz işlerden kurtarmak, kararların benimsenmesinde hızlilik ve esneklik sağlamak gerekmektedir.»

Demokratik ilkelerin gelişmesinin bir örneği, geçtiğimiz yıllarda yerel iktidar organları olan Sovyetlerin sahibolduğu hakların genişletilmesiyle gerçekleşti. Yerel nüfusa hizmet eden tüm işletmeler, kurumlar ve örgütler ve devletin sosyal fonları, onların denetimi altına girdi. Sovyetler şimdi planlamaya ve kendi bölgelerine kurulmuş fabrikaların faaliyetlerinin koordinasyonuna katılmaktadırlar.

Sendikaların geniş etkinliği ise ikinci bir örnektir. Sendikaların fiili katılımları olmaksızın planlama, ücretler, çalışma kuralları, gelir dağılımı ve benzeri hiçbir önemli sorun halledilemez. Yurttaşlar aynı zamanda çeşitli toplumsal örgütler vasıtasıyla kamu

işlerinin yönetimine katılmaktadırlar. Bu örgütler sendikalarla birlikte ülkedeki yetişkinlerin hemen hemen tümü demek olan 113 milyon insanı çatıları altında toplamışlardır.

- YENİ ANAYASANIN KABUL EDİLİŞ NEDENİ NEDİR VE ES-KİSİ İLE ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR?

— SSCB'nin 1936'da kabul edilmiş olan eski anayasası, SSCB'de sosyalizmin zaferini ve temel ilkelerini yansıtmış ve sağlamlaştırmıştır. SSCB'nin yeni anayasası 7 Ekim 1977'de kabul edilmiştir. Bu iki tarih arasında geçen 40 yıl içinde sosyalist toplum büyük ölçüde olgunlaşmıştır.

Sosyalist ekonominin temelleri yerlerini çok daha gelişmiş ve teknik bakımdan iyi donanmış bir ekonomik sisteme bıraktılar. Kır ve kent arasındaki, işçi sınıfı ile köylülük arasındaki farkların ortadan kalktığı etkin bir sürece tanık olmaktadır. Aydınların toplum içindeki payı büyümektedir. Kol emeği kafa emeğine yakınlaşmaktadır. Emekçi sınıflar ve toplumsal gruplar birbirlerine büyük ölçüde yakınlaşmakta ve toplum yapısı homojenleşmektedir.

Kültürel gelişme alanında büyük bir atılım yapıldı. Ülke zorunlu genel orta öğrenime geçti. Bugün Sovyetler Birliği'nde emekçi nüfusun üçte ikisi orta ve yüksek öğrenim görmüştür.

Milyonlarca insan toplumdaki değişik işlerin yönetimine, kararların alınması ve uygulanmasına katılmaya davet edilmektedir.

Gelişmiş sosyalist toplum kurulmuş olup komünizmin kuruluş görevlerinin gerçekleştirilmesine geçilmiştir.

SSCB'nin uluslararası ilişkilerde sahibolduğu etkinlik köklü bir şekilde değişmiştir. Bir dünya sos-

yalist sistemi kurulmuştur.

Yeni anayasa tüm bu değişimleri yansıtmakta ve SSCB ve diğer sosyalist ülkelerin anayasal deneylerini genelleştirmektedir.

Brejnev'in belirttiği gibi anayasadaki yeni noktalar esas olarak sosyalist demokrasinin sürekli sağlan-
laşması ve gelişmesini içermektedir. Her şeyden önce bu değişiklikler Sovyetlerin oluşum ve etkinliğini yö-
neten demokratik ilkelerin gelişmesi ile ilgilidir. Ana-
yasa aynı zamanda Sovyetlerin ve milletvekillerinin
kitlelerle bağlarını pekiştirecek araçları tanımlamak-
ta ve ülke yaşamında sendikaların, Komsomolun koo-
peratif örgütlerinin, diğer toplumsal kitle örgütlerinin
ve emekçi birliklerinin önemli rolünü tanımlamakta-
dır.

Şimdiki anayasanın Sovyet yurttaşlarının hakla-
rına ilişkin maddeleri, kapsam olarak daha zenginleş-
miştir. Yurttaşların haklarının eşitliği genel ilkesini
savunarak, anayasa insan yaşamının temel gereksi-
nimlerine ilişkin somut sosyo-ekonomik haklar (çalış-
ma, dinlenme ve sağlığın korunması vb. hakkı) konu-
sundaki tezleri derinleştirip geliştirmektedir. SSCB va-
tandaşlarının politik hakları ve özgürlükleri eski me-
tindekinden daha geniş ve daha ayrıntılı bir biçimde
dile getirilmiştir.

Anayasa aynı zamanda yurttaşların dürüstçe ve
bilinçli olarak çalışma ve yurtlarını koruma görevinin
altını çiziyor. Sovyet devletinin çıkarlarını savunma,
kamu düzeninin gözetilmesine ve toplumsal servetle-
rin korunmasına katkıda bulunma, doğayı ve zengin-
liklerini koruma, kültürel değerlerin saklanması gö-
zetme görevi gibi konular artık anayasal metinlerde
yer almaktadır. Anayasa bundan başka tüm yurttaş-
lardan, çocuklarının eğitimi ile uğraşmalarını ve on-

ları sosyalist topluma layık üyeler olarak yetiştirmelerini talep etmektedir.

Anayasa «toplumsal gelişme ve kültür» başlığını taşıyan ve devletin öğretim, bilim ve sanatta atılımını ve yurttaşların yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini şart koşan bir bölümü içermektedir.

Yasallığa ve yasal düzene karşı gitgide artan saygı anayasada açıkça belirtilmiştir.

Yeni anayasada SSCB'nin federal yapısının doğruluğu kanıtlanmış olan esas çizgileri bütünüyle korunmuştur.

Ulusal ekonominin gelişiminde yeni bir evreyi yansıtan anayasa, SSCB ekonomisinin ülke toprakları üzerinde tüm üretim, paylaşım ve değişim alanlarını kapsayan bir bütün olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda anayasa sosyalist ekonominin son derece önemli bir ilkesini de onaylamaktadır: bir yandan merkezi ve planlı yönetim, diğer yandan yönetimde özerklik, işletme ve toplulukların insiyatifi.

İlk kez «dış politika» başlıklı bir bölüm anayasada yer almıştır. Bu bölüm Sovyet devletinin etkin bir barış, halkların güvenliğinin sağlanması ve geniş bir uluslararası işbirliği politikası izleyeceğini belirtmektedir.

- YENİ SOVYET ANAYASASI NEDEN MARKSİST KURAMIN TERSİNE DEVLETİ OLUMLULAMAKTADIR? DEVLET NE ZAMAN ORTADAN KALKMAYA BAŞLAYACAKTIR?

— Sovyetler Birliği'nin yeni anayasasında, marksist kuramla genel olarak ya da devlet açısından çelişkili olan hiçbir şey yoktur. Devletin giderek ortadan kalkması tek bir eylem değildir; bu, toplumun kendi kendini yöneteceği zaman, devlet kurumlarını koruyan sosyalizmden başlayıp komünizme kadar gelişen

ve uzun süren diyalektik bir süreçtir. Sosyalist devletin yetkinleşmesi ve gelişmesi sırasında milyonlarca yurttaş, hükümet organlarında, halkın denetim organlarında, üretim ve dağıtımın yönetiminde, sosyal ve kültürel politikanın yürütülmesi ve adaletin yerine getirilmesinde etkinliği giderek artan bir rol oynayacaktır.

Sovyetler Birliği'nin yeni anayasasının 9'uncu maddesi şöyle der: «Sovyet toplumunun siyasal sisteminin gelişiminde başlıca amaç, sosyalist demokrasinin genişletilmesinin, yani yurttaşların toplum ve devlet işlerinin yönetiminde giderek daha büyük çapta görev almasının, kamu örgütlenmesinin etkinliğinin artırılmasının, halkın denetim sisteminin güçlendirilmesinin, devlet ve kamu yaşamının işleyişinin yasal temellerinin pekiştirilmesinin, daha büyük bir açıklığın, halk tarafından bilinirliğin kamuoyunun görüşlerine sürekli duyarlılığın sağlanmasıdır.»

Şimdi bunlardan birini, «yurttaşların toplum ve devlet işlerinin yönetiminde giderek daha büyük çapta görev alması»nı inceleyelim.

Bu yasa, günümüzde bile, iki milyondan çok Sovyet yurttaş temsilcisinin, hemen hemen otuz milyon Sovyet örgütleri görevlisinin, halkın seçilmiş denetim organlarında yeralan dokuz milyon üyenin, sürekli üretim konferanslarının beş milyondan çok üyesinin bulunduğu bir ülkenin temel yasasıdır. Başka bir deyişle, ülke nüfusunun dörtte biri adı geçen organların işleyişinde görev almaktadır.

Bu organların üyelikleri dönemsel olarak yenilenmekte, böylece bugün Sovyet yurttaşlarının çok büyük bir çoğunluğu toplum ve devlet işlerinin yürütülmesinde rol almaktadır. Bu, hiç kuşkusuz, devletin, toplumun kendi kendine hükümet etmeye dönüşmesinin

önemli bir biçimdir. Devletin ortadan kalkması, toplumun kendi kendini yönetmesine yol açacaktır; bu da komünist bir toplum kurulduğunda tamamlanacak olan bir süreçtir.

- SOVYETLERDEKİ SEÇİMLERDE NEDEN BİR TEK ADAY GÖSTERİLMEKTEDİR?

— Burada söz konusu olan aday sayısını kısıtlayan herhangi bir yasa değil fakat oluşmuş bir gelecektir.

Burjuva devletlerde her parti bir adet olarak iki ya da üç değil, tek bir aday göstermektedir. Milletvekili adaylarının sayısı genel olarak seçimlere katılan partilerin sayısı kadar olmaktadır. Bizim bir tek partimiz var, Komünist Partisi ve o da her seçim bölgesinde bir tek aday göstermektedir.

Buna, kapitalist ülkelerde bağımsız adaylar da adaylıklarını koyuyorlar diye karşı çıkılabilir. Bizde de bağımsız adaylara eş anlamlı adaylar vardır. Sovyetler Birliği'nde milletvekili adayı zorunlu olarak parti üyesi değildir. Partisiz yurttaşlar da adaylıklarını koymaktadırlar. Bir gelenek olarak, Komünist Parti, sendikalar, Komsomol ve bir çok toplumsal örgütün temsilcileri, seçim kampanyası sırasında seçim bölgesinin ve adayını gösterecek örgütün seçiminde anlaşmaktadırlar. Belli durumlarda komünistler partisiz adayları desteklemektedir. Bu nedendir ki, örneğin 1975 yılında, yerel Sovyetlere seçilmiş iki milyonun üzerindeki milletvekilinin ancak yarısından azı parti üyesiydi.

- BROŞÜRLERİNİZDEN BİRİNDE SSCB'DE DEVLETİ İŞÇİLERİN VE KÖYLÜLERİN YÖNETTİĞİ BELİRTİLMEKTEDİR. BUNDAN PROFESYONEL PARLAMENTERLERİN ROLÜNÜ YADSIDIĞINIZ ANLAMI ÇIKAR MI?

— Gerçekten ülkemizde milletvekillerinin büyük çoğunluğu işçi ve köylülerin temsilcilerinden oluşmaktadır. Onlara ücret ödenmemekte olup kendi mesleki çalışmalarını sürdürmektedirler.

Bu sistem bize tamamen uymaktadır. Çünkü devletin yönetiminde ve devletin önemli sorunlarının çözümünde demokratik ilkelerin uygulanmasını tamamen sağlama olanağı vermektedir. Seçmenlerin iktidar organlarına seçtikleri temsilcilerin çalışmaları sürekli olarak denetleme ve seçim kampanyasında verilen sözlerin yerine getirilip getirilmediğini gözetme hakkını sağlamaktadır.

Milletvekillerinin gerçekten emekçilerin ve halk kitlelerinin temsilcileri olması devlet organları bünyesindeki demokrasi açısından önemli bir rol oynamaktadır.

Profesyonel parlamenterlere gelince, burjuva devletlerin deneyi göstermektedir ki bunlar emekçi tabakaları değil, toplumun en zengin kesimlerini temsil etmektedirler.

Biz böyle bir demokrasi sistemini reddediyoruz.

O zaman şöyle bir soru ortaya çıkabilir: «Profesyonel olmayan bir parlamenter nasıl olur da devletin önemli meselelerine profesyonelce çözümler bulabilir? Eğer bir parlamenter zamanının çoğunu, diyelim ki torna başında ya da tarlalarda geçiriyorsa yeteri derecede bilgi ve deneyi olabilir mi?»

Haklı bir soru. Ancak, büyük topluluklar milletvekilliğine aday gösterirlerken bu adayların uzmanlıklarını, politik ve ahlaki niteliklerini tartarlar, partideki, sendikadaki ve Sovyetlerde alt kademeler düzeyindeki çalışma deneylerini, örgütçülük yeteneklerini vb. dikkate alırlar. Ve seçmenlerin düzenlediği tüm ele-yici evreler aşıldığı zamandır ki, bir kişi önce aday

sonra da milletvekili olabilir. Bu kişiler doğaldır ki ulusal düzeydeki sorunları çözecek güçtedirler.

Fakat hepsi bu kadar değil. Milletvekilleri devlet organlarında çalışan uzmanlara: hukukçulara, iktisatçılara, istatistikçilere başvurabilirler. Böylece milletvekilleri yasa tasarılarının hazırlanması sırasında ortaya çıkan tüm sorunları çözme olanağına sahip olurlar.

Görevi sırasında milletvekili tüm mesleki yükümlülüklerinden kurtulmakla birlikte ücretini alabilmektedir. Milletvekilleri toplu ulaşım araçlarında ücretsiz seyahat etme hakkına sahiptirler. Ayrıca yasa kendilerine dokunulmazlık sağlamaktadır.

- SEÇİM KAMPANYASI SIRASINDA VERDİĞİ SÖZLERİ TUTMAYAN MİLLETVEKİLLERİNİN GERİ ALINDIKLARINI VE DEĞİŞTİRİLDİKLERİNİ YAZIYORSUNUZ? BU, OLGU MİLLETVEKİLİ BİR KEZ SEÇİLDİKTEN SONRA SEÇMENLERİNDEN BAĞIMSIZ OLARAK «MİLLETİN TEMSİLCİSİ» OLAMAYACAĞI ANLAMINA MI GELİYOR?

— Bu soruya daha önce kısmen cevap vermiştik. Sovyet milletvekili bir kez seçildi mi seçmenlerinden bağımsız hale gelmiyor. Her somut durumda kişisel tavrı ne olursa olsun onların iradelerine karşı gelmesi söz konusu olmuyor.

Temsil sistemimiz bir milletvekilinin, seçmenlerinin düşüncelerini, kendine göre, onların çıkarlarını yansıtmıyor diye görmezlikten gelebilmesi anlayışını reddetmektedir.

Milletvekili, çalışmasının hesabını verdiği seçmenleri önünde sorumlu olmak zorundadır. Seçmenlerinin ortak düşünceleri onların hayati gereksinimlerinin ifadesidir. Seçmenler, gerçek demokratik bir temsil temeline dayanan demokratik yönetim gereği, temsilcilerini isteklerini iletmeleri, verdikleri görevleri yap-

maları için iktidar organlarına gönderirler.

Sosyalist demokrasinin anlamı, en çok sayıda insanın devlet yönetimine katılmasını sağlamaktır. Bu da doğal olarak, yalnızca iktidar organlarına temsilcilerini seçme hakkını değil, aynı zamanda küçük ve büyük görevlerin yapılmasında onlarla birlikte çalışma ve onların çalışmalarını denetlemelerini de beraberinde getirmektedir.

Her milletvekili yılda bir kez seçmenlerinin önünde Sovyetinin çalışması ve kendine verilen görevlerin yapılıp yapılmadığı konusunda bilgi vermekle yükümlüdür. Görevini başarıyla yerine getirmeyen her milletvekili görevinden alınır ve yeni seçimlere gidilir. Ancak buna çok ender rastlanır. Son on yıl zarfında Sovyetlerin tüm kademelerinden (2 milyon kişi arasından) 4000'in biraz üstünde sayıda milletvekili görevinden alınmıştır.

- SOVYET PARLAMENTOSUNUN İKİ MECLİSİ, BİRLİK SOVYETİ VE MİLLİYETLER SOVYETİ, HANGİ KONULARDA BİRBİRLERİNDEN AYRILMAKTADIR, İÇLERİNDEN HANGİSİ DAHA ÖNEMLİDİR?

— Yüksek Sovyet Meclisi iki meclisten oluşmaktadır, çünkü SSCB bir federasyon, bir çok uluslu ülkedir. Birlik Sovyeti tüm Sovyet halkının çıkarlarını, Milliyetler Sovyeti ise milliyetlerin çıkarlarını temsil etmektedir.

Sonuç olarak bir milletvekili Birlik Sovyeti ya da Milliyetler Sovyeti'nde çalışmasına göre değişik sayıda kişiyi temsil etmektedir. Birlik Sovyeti 300 bin kişiye bir milletvekili düşecek şekilde seçilir, cumhuriyetler düzeyinde seçilen Milliyetler Sovyeti ise nüfus ve toprak büyüklüğüne bakılmaksızın her cumhuriyetten 32 milletvekilini içine alır. Böylece 135 milyon

nüfuslu Rusya Federatif Cumhuriyeti ile 1,5 milyon nüfuslu Estonya burada aynı sayıda milletvekili ile temsil edilirler. Aynı şekilde, özerk cumhuriyetler (11 milletvekili), özerk bölgeler (5 milletvekili) ve özerk kazalar (1 milletvekili) Milliyetler Sovyeti'ne eşit sayıda milletvekili gönderirler. 1974 Haziran'ında yapılan son seçimlerde Yüksek Sovyet'e 767'si Birlik Sovyeti ve 750'si de Milliyetler Sovyeti'ne olmak üzere toplam 1517 milletvekili seçilmiştir.

Bunun dışında, iki meclisin örgütlenme ve işleyişi aynı ilkelere dayanmaktadır. Her iki meclis aynı süre için, 5 yıllık bir dönem gözönüne alınarak eşit ve doğrudan genel seçim ve gizli oy ile seçilir. Meclislerin her biri bir görev dönemi için, bir başkan ve 4 başkan yardımcısı seçer ve geçici ve sürekli komisyonlar kurarlar.

İki meclis Yüksek Sovyet Prezidyumunu ve devlet yönetiminin tüm yüksek organlarını seçerler. Bakanlar Kurulu'nu kurarlar, Yüce Divan'ı seçerler ve genel savcıyı atarlar. Bu organlar, tüm çalışmalarının hesabını Yüksek Sovyet'e vermekle yükümlü olup her an dağıtılabılır ve askıya alınabilirler.

Halk temsilinin sovyetik biçimi parlamentonun üst meclis, alt meclis diye ikiye bölünmesini kabul etmez. Yüksek Sovyet'in her iki meclisi de hakları açısından tamamen eşittir ve kararları eşit ölçülerde yasa gücündedir. Yasaların yürürlüğe konulması yine eşit ölçülerde Birlik Sovyeti'nin ve Milliyetler Sovyeti'nin görevidir. Daha da ötesi, Anayasaya göre her iki mecliste de salt çoğunluğu almayan bir yasa asla benimsenmez.

Genel olarak, Birlik Sovyet'i ve Milliyetler Sovyeti'nin oturumları aynı zamanda başlar ve sonuçlanır. Bu, doğal olarak, ikisinin çalışmaları arasında katı bir

zaman uyumu olduğu anlamına gelmez. Her meclis kendi gündemini kendisi saptar. Fakat meclisler gerektiğinde şu ya da bu sorunu tartışmak için birlikte toplanırlar; bu yol yasaların, yönetmeliklerin vb. oylanması için de kabul edilmiştir. Çoğunlukla tartışmalar meclislerin ayrı oturumlarında yapılır, kararlar ise ortak oturumda alınır.

Meclisler arasında anlaşmazlık durumunda, Anayasa bir uzlaşma yolu öngörür: sorun, meclisler tarafından eşitlik temeli üzerinde oluşturulan bir uzlaştırma komisyonuna gönderilir. Eğer komisyon uygun bir karara varamaz ya da karar bir tarafça benimsenmezse sorun yeniden meclislere götürölür. Eğer bu kez de uygun bir karar alınamazsa, Yüksek Sovyet Prezidyumu Anayasa gereği Yüksek Sovyet'i feshetmek ve yeni seçimlerin tarihini saptamak zorundadır. Böylece hiç bir meclis diğerine iradesini zorla kabul ettirememektedir.

SSCB'nin Yüksek Sovyeti'nin bu yapısı, hem ülkenin genel çıkarlarına hem de federe cumhuriyetlerin, özerk cumhuriyetlerin, özerk bölgelerin ve özerk kazaların özgül çıkarlarına tamamen uygun olan yasaların, ekonomik planların, devlet bütçesinin vb. kabulünü sağlamaktadır.

- BURJUVA PARLAMENTOLARI AYLAR BOYUNCA TOPLANIRKEN, SSCB'DE YÜKSEK SOVYET'İN TOPLANTI DEVRESİ NEDEN BİRKAÇ GÜN SÜRER?

— Yabancı ölkelerde Yüksek Sovyet'in çalışmalarının basit ve kısa süreli olduğu ve milletvekillerinin tüm etkinliğinin yasaları onaylamak üzere yılda iki kez Moskova'ya gelmek olduğu sanılır.

Oysa gerçek çok daha karmaşıktır.

Yüksek Sovyet yılda iki kez toplanır ve toplantı

devresi birkaç gün sürer. Ancak her toplantıdan önce toplantıya sunulacak olan yasa ve karar tasarıları en ince ayrıntısına kadar incelenir.

Bu hazırlık çalışmaları nasıl sürdürülür?

SSCB Yüksek Sovyeti'nde 1517 milletvekili bulunmaktadır. Bunların üçte ikisine yakını, yaklaşık bin kişisi Birlik Sovyeti'nin ve Milliyetler Sovyeti'nin 28 daimi komisyonunda, diğer bir deyişle Yüksek Sovyet'in yetkisi alanına giren sorunları inceleyen ve görüşen çalışma organlarında görevlidirler. Daimi komisyonlar yasa tasarılarının hazırlanışına katılır, daha önce kabul edilmiş olan yasaların uygulanmasını denetler, bakanların değerlendirmelerini dinlerler ve benzeri çalışmalar yaparlar.

Örneğin, 1976 Haziran'ından Ağustos'a kadar, birçok ülkede milletvekili tatilde iken, daimi komisyon üyesi milletvekilleri gelecek toplantı dönemini hazırlamak için altı kez Kremlin'de toplandılar.

Daimi komisyonların etkinliklerine bir örnek Azerbaycan'da çevre korunmasının incelenmesi ve bu cumhuriyetteki Hazar Denizi'ni kirlenmekten kurtarmak için alınan önlemlerdir. SSCB Yüksek Sovyeti'nin 80 milletvekili bu çalışmalara katılmıştır. Bunların arasında petrol uzmanları İsrail Hüseyinov ve Ragiliya İbrahimova Gürcistan Bilimler Akademisi başkan yardımcısı Evgeni Karadze vb. bulunuyordu. Üyeler tüm malzemeleri incelemek ve doğanın korunması ile ilgili komisyonun görüşmesine sunmak için bölgeye geldiler.

Yüksek Sovyet, hükümet, bakanlar ve ilgili daireler, milletvekillerinin tüm öneri ve uyarılarını dikkate alır.

Bundan başka Yüksek Sovyet, daimi komisyonla-

rın alanları dışında kalan sorunları araştıracak ve çözümleyecek özel komisyonlar atar.

- SİZCE BURJUVA DEMOKRASİSİ İLE SOSYALİST DEMOKRASİ ARASINDA NE GİBİ BİR FARK VARDIR?

— Herhangi bir modern demokrasi sınıfsal bir toplumun ürünüdür ve «saf» demokrasi diye de bir şey yoktur.

Burjuva demokrasisi, sosyal eşitsizliğin hem devlet sistemini, hem de yaşam biçimini belirlediği bir toplumda işlev görür. Eğer nüfusun toplumsal merdivenin tepesindeki % 1'i ya da % 5'i, ülke zenginliğinin % 50-60'ına ya da daha çoğuna sahipse, bunların özel siyasal ayrıcalıklardan yararlandıkları açıktır.

Burjuva demokrasisinin eşitliği yalnızca biçimseldir. İki yüzyıl önce, devrimci Parisliler Bastille'i bastıkları zaman, burjuva eşitliğinin ilanı feodal düzenden ileriye atılan başlıca adımdı. Ancak toplumsal eşitsizlik olduğu gibi kaldı, ırkçı ve ulusal baskı da öyle. Toplumsal eşitsizliğin acımasız yargıcı olan Fedor Dostoyevsky acı bir alayla şöyle yazar: «Serbestlik nedir? Özgürlük, ne tür bir özgürlük? İnsanların yasanın sınırları içinde istediklerini yapmaları için herkese eşit özgürlük mü? Bir insan ne zaman istediğini yapabilir? Bir milyona sahip olunca. Özgürlük herkese bir milyon verir mi? Hayır. O zaman bir milyonu olmayan bir adam nedir ki? Bir milyonu olmayan biri ne isterse yapamaz, ama, ötekiler ona dilediklerini yapabilirler.»

«Dur bir dakika,» der karşımızdakiler. «Batı'da sıradan bir kişi bugün bir yüzyıl öncesindeki gibi mi yaşıyor?» Doğal olarak hayır. İşçi sınıfı, egemen sınıftan belli bazı ödünler koparmayı başarmıştır ve sen-

dikal hareketin, işçi sınıfı partilerinin etkisi artmıştır. Ve henüz, kapitalist dünyada mülk sahipleriyle mülk sahibi olmayanlar arasındaki uçuruma köprü kurulmamış bulunmaktadır. Hâlâ milyonları, hatta milyarları olan insanlar ve iki yakasını bir araya getiremeyen kişiler vardır.

Delaysıyla burjuva demokrasisi ile sosyalist demokrasi arasındaki başlıca ayırım, sosyalist demokrasinin, tam bir sosyal türdeşliğe (homojenliğe) doğru sürekli olarak ilerleyen bir toplumda, sosyal farklılıkları çözüme kavuşturmuş olmasıdır.

Nüfusun tüm ülke işlerinin yönetimi ve yönlendirilmesinde giderek daha büyük çapta rol alması, sosyalist demokrasinin özelliğidir. Lenin'in belirttiği gibi, sosyalist rejimde, «uygar toplumun tarihinde ilk kez nüfus **kitlesel olarak** yalnızca oy vermede ve seçimlerde değil, fakat aynı zamanda devletin günlük yönetiminde de **bağımsız bir rol alma** durumuna yükselcektir.»

Bu, yalın bir gerçeğe açıklanır: tüm zenginliğe kollektif biçimde sahip olunan bir ülke ancak kollektif olarak ve kollektif (toplum) için yönetilir.

Sovyet döneminde, toplumun yönetilmesinde kitlelerin tümüyle yönetimde rol almasının çeşitli biçimleri evrime uğramıştır ve bu, özel mülkiyetin egemen olduğu ülkelerde düşünülemez.

Üretimin yönetiminde geniş çaplı demokrasi, her fabrika ve işyerinde seçilmiş bir grup müfettiş aracılığıyla yürütülen halkın denetimi kapitalist dünyada düşünülemez. Sıradan kollektif çiftlik emekçilerinin ve işçilerin üçte ikisini oluşturduğu halk denetimcileri, bir kollektif çiftlikten bir bakanlığa kadar tüm kuruluşların çalışmalarını kontrol etmektedirler. Kendilerine mali hesaplar dahil tüm belgeler verilmekte ve

onların direktifleri emir niteğinde sayılmaktadır.

Toplumsal işlerin ve üretimin sosyalist yönetiminde yeni yeni biçimler ortaya çıkmaktadır. Kuşkusuz bunların hepsi zamanın sınavına dayanamamaktadır; ancak Sovyet demokrasisinin genel gelişim eğilimi, kamu işleri konusundaki tartışmalara ve karara mümkün olduğunca çok kişiyi çekmeyi kesin olarak öngörmektedir.

- YEREL SOVYETLER HAKKINDA BİR BROŞÜR OKUDUM VE ORADA KAFAMI ÇOK KURCALAYAN BİR SORUNUN CEVABINI BULAMADIM. YEREL SOVYETLER'İN ÖRNEĞİN İNGİLİZ VE FRANSIZ BELEDİYELERİNDEN FARKLARI NELERDİR?

— Ülkemiz, atanmış memurlarca yürütülen yönetim organları ile yerel sorunları çözümleyen ve üst makamlara bağlı özyönetim organları arasındaki kapitalist ülkelerdeki geleneksel ayrımı tanımamaktadır. Politik sistemimizde, yerel özyönetim organları üzerinde «idari vesayet» diye bir kavram yoktur.

Bizde çıkarları değişik olan merkezi yönetim ve yerel yönetim ayrımı yoktur. Tüm yürütme organları Sovyetler tarafından seçilmiş olup etkinlikleri hakkında onlara hesap vermek zorundadırlar.

Yerel Sovyetler'in oturumlarında sanayi ve tarımı sistemine, milli eğitim ve kültüre, kamu sağlığı ve sosyal sigortaya, ticarete ve kamu beslenmesine, günlük hizmetlere ve refaha, mesken inşasına ve belediye yönetimine, sosyalist yasallığa saygı ve kamu düzeninin gözetilmesine, vb. konulara kadar tüm pratik sorunlar incelenip halledilir.

Belediyelerden değişik olarak, Sovyetler, özel mülkiyetin varolmadığı bir bölgeyi yönetirler. Bileşimleri konusunda da kapitalist ülkelerdeki belediyelerden ayrılırlar. Milletvekillerinin çoğunluğu, daha önce belirt-

tiğimiz gibi, işçi ve köylülerden oluşur. Öte yandan, milletvekillerinin dörtte birinden çoğu otuz yaşının altındadır.

Yerel Sovyetler'in daimi komisyonları işlevlerini ve çalışma yöntemlerini yetkinleştirmeye devam etmektedirler. Bunlar, milletvekillerinin etkinliklerinin temel biçimlerinden birini temsil etmektedir. 1,8 milyon milletvekili diğer bir deyişle milletvekillerinin dörtte üçü Yerel Sovyetler'de daimi komisyonlarda görevlidirler. Geniş halk tabakalarının 2,6 milyon temsilcisi komisyonların etkinliklerine katılmaktadır.

Bölgelerinin mutlak ve gerçek sahipleri olmaları Sovyetleri, kapitalist ülkelerin belediyelerinden temelde ayırır.

- BOLŞEVİK PARTİSİ RUSYA'DA O DÖNEM VAROLAN TOPLUMSAL DÜZENE KARŞI ÇIKARAK, DEVRİMİN BİR PARTİSİ OLARAK DOĞDU. DAHA SONRALARI YÖNETİCİ PARTİ DURUMUNA GELDİ. DEVRİMCİ NİTELİĞİNİ KORUDU MU? NE BAKIMINDAN?

— Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) iktidara geçtiğinden beri, bu partinin devrimci karakteri, Sovyet toplumunun devrimci dönüştürücüsü rolünde olduğu gibi dünya devrimci hareketi önündeki tarihsel görevini yerine getirmesinde de kendini göstermektedir.

Bu devrimci nitelik ülke içinde kendini nasıl gösterdi? Ülkenin sanayileşmesi, tarımın yeniden inşası, kültürel devrim, sosyalizmin maddi ve teknik temelini yaratılması, kır ve kent arasındaki ayrımların ortadan kaldırılması, milliyetler sorununun çözümü, halkın yaşam düzeyinin ve kültürel düzeyinin sürekli yükseltilmesi, gelişmiş sosyalist bir toplumun kurulması, tek kelimeyle, yukarıda sayılan tüm büyük eko-

nomik ve toplumsal dönüşümler partinin devrimci etkinliğinin sonucu, Ekim Devrimi'nin devrimci düşüncelerinin gerçekleştirilmesi değil midir?

SBKP Lenin'in partisidir. Tüm bir tarihsel dönem, dünyada toplumsal hayata devrimci temel dönüşümlerin damgasını vurduğu dönem, Leninizmle ilişkilidir. SBKP emperyalizmin ve yeni-sömürgeciliğin her tür-lüsüne karşı, özgürlük ve bağımsızlıkları için mücadele eden halklara manevi, maddi ve politik destek sağlamaktadır ve daima sağlayacaktır. Partinin 25. Kongresinde Merkez Komitesi Sekreteri Brejnev «biz devrimci bilincimize ve inançlarımıza göre davranıyoruz» sözüyle işte bu gerçeği belirtmiştir.

SBKP'nin devrimci niteliği en etkili biçimde proletarya enternasyonalizminin ilkelerine bağlılıkta ortaya çıkmaktadır. Vietnam, Şili, Laos ve Angola halkları ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin çeşitli destekler sağladığı diğer çok sayıda ülkenin halkları Partinin bu devrimci niteliğini bir kere daha onaylamışlardır.

- NEDEN SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE TEK BİR PARTİ VAR? SOSYALİZM ÇOĞULCULUKLA UYUŞABİLİR Mİ?

— Sovyetler Birliği'nde tek bir partinin olması karmaşık tarihsel koşullarla açıklanabilir.

1917 Ekim Devrimi öncesi Rusya'da birçok siyasi parti bulunuyordu. Bazıları açıkça Çarlığı savunuyorlar, bazıları da reformist bir siyaset izliyorlardı. Ekonomik, politik, toplumsal ve diğer eşitsizlikleri ortadan kaldırarak toplumu bütünüyle yeniden kurmayı amaçlayan biricik parti komünistlerin partisiydi. Komünistlerin programı halkın ezici çoğunluğunun çıkarlarını dile getiriyordu.

Komünistler her şeyden önce işçi sınıfının çıkar-

larını temsil ediyorlardı. Diğer demokratik hareketler ki bunların içinde en kuvvetli olan sosyalist devrimci partiydi, özellikle köylülüğün bir kısmının düşünce yapısını yansıtıyordu. Komünistler sosyalist devrimcilerle birlikte düzenlenen eylemlere karşı çıkmamakla kalmıyorlar aynı zamanda onlarla birliği gerekli görüyorlardı.

Ve hatta Ekim Devrimi'nden sonra bile Komünist Parti bu birliği devam ettirmeye hazırdı. II. Sovyetler Kongresinin seçtiği tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesinde SBKP temsilcilerinin çoğunlukta olmalarına (29 sol sosyalist devrimci ve diğer üç partinin 10 temsilcisine karşı 62 komünist temsilci) rağmen ve tek renkli bir kabine kurma olanakları bulunmasına rağmen, SBKP sosyalist devrimcilere hükümetin kurulmasında yer almalarını önerdi.

Büyük bir kısmı Bolşeviklerin yanında yer almak isteyen parti üyelerinin baskısıyla sol sosyalist devrimci yöneticiler, gelecekte Sovyet politikasını izlemeyi peşin olarak kabul ettiklerini ilan ederek bu öneriyi uygun buldular. Böylece 7 temsilcileri hükümete girdi.

Fakat sosyalist devrimcilerin Bolşeviklerle işbirliği yapmaya ve sosyalist dönüşümler programını gerçekleştirmeye hiç niyetli olmadıkları anlaşıldı. 1918 Mart'ında koalisyon hükümetinden kendi arzularıyla çekildiler ve o yılın Temmuz ayında Moskova'da Sovyet iktidarına karşı bir ayaklanma düzenlediler.

Bazı batılı tarihçilerin öne sürdükleri gibi küçük burjuva partileri kapatılmadılar. Halkın önünde zor duruma düşerek politik sahneden çekildiler. Tarihsel olayların akışı, Bolşevikleri ülkelerinin geleceğinin sorumluluğunu kendi üzerlerine almaya zorladı.

Tek parti sistemi sosyalist toplumun zorunlu bir

yasası değildir. Bazı sosyalist ülkelerde, örneğin Bulgaristan'da, Polonya'da, DAC (Demokratik Alman Cumhuriyeti)'nde ve diğer bazı ülkelerde sosyalizmin kuruluşundan yana olduklarını ortaya koyan demokratik partileri ve toplumsal örgütleri birleştiren halk cepheleri çerçevesinde çoğulcu bir sistem bulunmaktadır. Sosyalist ülkelerin çoğulcu sistemlerini burjuva çoğulcu sisteminden ayıran şey komünist ve işçi partilerinin yönlendirici rolüdür.

- HER PARTİ BELLİ BİR TOPLUMSAL SINIFIN ÇIKARLARINI TEMSİL EDER. SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE ÇEŞİTLİ SINIFLAR AMA TEK BİR PARTİ VARDIR. BU PARTİ KİMLERİN ÇIKARLARINI TEMSİL ETMEKTEDİR?

— Hiçbir partinin birbirinden düşmanca ve uzlaşmaz çelişkilerle bölünmüş iki ya da daha çok toplumsal sınıfın çıkarlarını temsil edemeyeceği doğrudur. Ancak, Sovyet toplumunu oluşturan ve aynı temel çıkarları paylaşan işçiler, çiftçiler ve aydınlar arasında bu tür çelişkiler yoktur.

SBKP Çarlık Rusya'sında bir proletarya partisi olarak ortaya çıkmıştır. Fakat toplumsal gelişmenin mantığı ve deneyimi, işçi sınıfının öteki emekçi kitlelerin çıkarlarını savunmadan amacına gerçekten ve sistemli bir biçimde ulaşmanın olanaksız olduğunu göstermiştir. İşte bu nedenledir ki, SBKP sömürücü sınıfları -toprak sahiplerini, kapitalistleri ve zengin çiftçileri- lağvetmeden önce bile işçileri, yoksul çiftçileri ve ilerici aydınları birleştirmiştir.

Ülkenin sanayileşmesi, tarımda temel dönüşümler, kültürel devrim, milli sorunun çözülmesi, gelişmiş sosyalist bir toplumun kurulması, kısaca Komünist Partisinin önderliğinde gerçekleştirilen tüm büyük ekonomik ve toplumsal dönüşümler, bütün emekçi halkın çıkarları uğruna yapılmıştır.

- SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE PARTİ'NİN FAALİYETLERİNİ DÜZENLEYEN YASALAR VAR MIDIR?

— Sovyetler Birliği Anayasası 6'ncı maddesinde böyle bir yasayı içermektedir:

«Sovyet toplumunun öncü gücü ve siyasal sistemin çekirdeği, tüm devlet ve kamu örgütlerinin önderi Sovyetler Birliği Komünist Partisi'dir. SBKP halk için vardır ve halka hizmet etmektedir.»

«Marksizm ve Leninizm'le donatılmış olan Komünist Partisi, toplumun gelişiminin ve SSCB'nin iç ve dış politikasının genel çizgilerini belirler, Sovyet halkının büyük yapıcı çalışmasını yönlendirir, halkın komünizmin zaferi için yürüttüğü mücadeleye planlı, sistematik ve kuramsal olarak doğruluğu kanıtlanmış bir nitelik verir.»

«Tüm Parti örgütleri SSCB Anayasası çerçevesinde çalışır.»

- NEDEN MARKSİZM-LENİNİZM'İN BUGÜN GEÇERLİLİĞİNİ KORUDUĞUNA İNANIYORSUNUZ?

— Çünkü bu kuram toplumun gelişimini doğru bir biçimde açıklamaktadır.

Çünkü Marksizm-Leninizm toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişmelerin deneyimlerine dayanarak sürekli olarak gelişmektedir. Çünkü bugün on beşten çok ülkeyi kapsayan dünya sosyalist sisteminde uygulanma halindedir.

Çünkü bu kuramın öngördüğü gibi dünya sömürge sistemi çökmüş ve bunların yıkıntıları üzerinde birçok genç devletin halkı yine Marksizm-Leninizm'in öngördüğü yöntemlerle düzeni yeniden kurma çabasındadır.

Bu kuram SSCB'de komünist topluma giden yolda bir geçiş evresi olarak gelişmiş bir sosyalist toplumun

kurulmasıyla bir kere daha doğrulanmıştır.

İşte bunlar Marksist-Leninist kuramın yaşayabilirliğinin açık kanıtlarıdır. Elbette başka birçok kanıt daha vardır.

Ta başlangıcından beri anti-komünizm bilimsel sosyalist kurama karşı çıkmıştır. Kapitalist dünyanın en iyi beyinleri bilimsel sosyalizmi çürütmek için boşuna uğraşıp durmuşlardır. Batı dünyasının hiç de küçümsenmeyecek bir otoritesi, Henry Kissinger, ilginç bir açıklama yapmıştır. Bilimsel sosyalist öğretiyile mücadelede ortaya çıkan güçlükler üzerinde düşünen Kissinger, «**Agenda for the Nation - Ulusun Günlüğü**» adlı kitabında şöyle yazar: «Bu teorinin çekici yanı idealist (bu terimi «ruhsal» diye okuyun) unsurundadır... Bu teori nihai amaçların açıklamasını ve gerçek değişimin öğretisini sunmaktadır.»

Kissinger'in bir anti-komünist olması bu kabul-lenmeyi çok daha değerli kılmaktadır.

- EĞER TÜM SOVYET YURTTAŞLARI BİLİMSEL SOSYALİST İDEOLOJİYİ PAYLAŞIYORLARSA NEDEN YALNIZCA 16 MİLYON PARTİ ÜYESİ VARDIR?

— SBKP ülkenin gelişkin nüfusunun tümünü içine almaya çalışmaz. SBKP, işçi sınıfının, köylülüğün ve aydınların en etkin temsilcilerini toplar. SBKP'ye üye olmak için partinin program ve tüzüğünü kabul etmek yeterli değildir, aynı zamanda partinin bir örgütünde «etkin» bir şekilde yer almak, partinin kararlarını uygulamak, öncü bir emekçi olmak gerekmektedir.

Parti toplum yaşamında yönlendirici rolünü yalnızca üye sayısını artırarak sağlamlaştıramaz, saygınlığını ve etkinliğini yükseltemez. Parti tüm toplumun güvenini ve desteğini, halkın hayati çıkarlarına cevap veren bir politika izleyerek kazanabilir. Dikkat çekici

bir husus da kendilerini «partisiz komünist» diye adlandıran birçok yurttaşın, bununla, partinin politik çizgisiyle hem fikir olduklarını belirtmeleridir.

- SBKP'NİN YÖNLENDİRİCİ ROLÜ DEMEKLE NEYİ KASTEDİYORSUNUZ?

— Şunu demek istiyoruz ki parti her şeyden önce halkın siyasal önderidir ve toplumun gelişmesinin doğrultusunu belirler.

Sınıfsız toplumun kuruluşu devrimci Marksist-Leninist teoriye dayanır. Bilimsel yaklaşım, sınıfsız toplumun kuruluş sürecinin yönlendirilmesinin temelidir. Bilimsel sosyalizm teorisi, gelecek toplumun maddi ve teknik temelinin yaratılmasının güncel aşamasında çok daha büyük bir önem kazanmıştır. Böyle bir toplumu ilk kuracak olan bizleriz. Marksist-Leninist teoriyi yaratıcı biçimde zenginleştirmek, Sovyetler Birliği'nde ve diğer sosyalist ülkelerde sosyalizmin ve sınıfsız toplumun kuruluşu sırasında kazanılan deneyimleri genelleştirmek, teorinin pratikle bağlarını akılcıca kurabilmek bizim için son derece önemlidir. İşte toplumumuzun olumlu yolda evrimi büyük ölçüde bu etkenlere bağlıdır.

Sınıfsız toplumun kuruluşunun önümüze koyduğu görevlerin gitgide artan genişliği ve karmaşıklığı, kuruluş çalışmalarının tümünün politik, örgütsel ve ideolojik yönetiminin sürekli olarak yetkinleştirilmesini gerektirmektedir. Parti toplumu tek bir amaca doğru götürmektedir.

- SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE PARTİ ÜYELERİNİN DİĞER YURTTAŞLARDAN DAHA FAZLA AYRICALIKLARI OLDUĞU DOĞRU MUDUR?

— Eğer ayrıcalık, başkalarının ulaşamayacaklarını elde etme olanağıysa SBKP üyelerinin ayrıcalık-

ları yoktur. Partiye üye olarak birtakım ayrıcalıklar elde etmek isteyenler de partiden atılırlar.

Parti üyesi olmak halkın çıkarlarını daima kendi çıkarlarından önde tutmak demektir. İnsan parti üyesi olmadan da kendi dalında uzman olabilir, iyi bir yurttaş olup gerektiği gibi çalışabilir, ancak çalışmasında, halk içinde ve özel hayatında iyi bir örnek olmadan parti üyesi olunamaz.

Eğer ayrıcalık diye bunlara diyorsanız o zaman parti üyelerinin ayrıcalıkları vardır.

- SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE DEVLET VE SENDİKALAR ARASINDAKİ İLİŞKİLER NELERDİR?

— Her şeyden önce şunu belirtmeliyiz ki Sovyet sendikaları ve kapitalist ülkelerin sendikaları temelden değişik koşullarda çalıştıkları için onları aynı planda göremeyiz.

Sovyet sendikaları, kapitalist ülkelerdeki gibi özel kişilere değil fakat tüm topluma ait olan işletmelerde örgütlenirler. Halkın yaşam düzeyini her yıl biraz daha yükseltmenin yollarını arayan, emekçilerin devletin varolduğu bir toplumda çalışmalarını sürdürürler. Böyle bir toplumda sendikaların çıkarları devletinkilerle çakışmaktadır.

Devlet, sendikalara çeşitli biçimlerde ve ilk elde maddi yardımda bulunarak destek olmaktadır. Devlet, sendikaların hizmetine lokaller verir, kulüplerin ve kitaplıkların etkinliklerini ve sportif tesisleri vb. finanse eder, sendikalara iyi donanmış şifa evleri açar ve tüm diğer çalışmaları için ödenek ayırır.

Devlet sendikaları geniş hakları olan bir tüzel kişilik olarak tanır. Çalışma ve çalışmanın ücretlendirilmesi ile ilişkili, emekçileri son derece yakından ilgilendiren tüm sorunlar devlet kademeleri tarafından sendikaların temsilcileriyle birlikte çözülür.

Sendikalar üretimin yönetimine doğrudan bir biçimde katılırlar. Sendikal komiteler işletmelerin 70'den fazla yönetim işlevine katılırlar, diğer 20'si ise zaten bu komitelerin uzmanlık alanı içine girer. Sendikalar, ülkenin ekonomik planlarının hazırlanmasında ve gerçekleştirilmesinde önemli rol oynarlar.

Sendikalar yasama gücünün kullanımına da katılırlar. En yüksek sendikal organ olan SSCB Sendikalar Merkez Konseyi'nin etkin katılımı ile SSCB ve federe cumhuriyetlerin çalışma yasalarının dayandığı ilkeler, fabrika komitelerinin ve mahalli sendikal komitelerin hakları yönetmeliği, devlet emeklilik yasası, ücretlerin yükseltilmesi hakkındaki hükümet yönergeleri vb. hazırlanabilmektedir.

Devlet, sosyal sigorta fonlarının bir bölümünün yönetimini sendikalara devretmiştir. Sendikalar, bu bütçeyi düzenler ve dilediklerince kullanırlar. 1977'de bu amaçlar için 29,8 milyar ruble ayrılmıştır (Aynı yıl, SSCB askeri bütçesi 17,8 milyardı).

● SOVYET SENDİKALARI İŞÇİLERİ KİME KARŞI KORUYOR?

— Bu soruya, kısaca, Sovyet Sendikaları işçileri, üretimde demokrasiyle ilgili sorunlarda devlet ve Parti politikasını tahrif eden, üretimi adil olarak örgütlemeyi bilmeyen, çalışma yasasına ve kollektif anlaşmalara saygı göstermeyen bazı yöneticilerin bürokratik zihniyetine karşı koruyor denebilir.

Hiçbir emekçi, çıkarlarını savunan sendikaların rızası olmadan işten atılamaz. Hiçbir atölye, hiçbir işletme, işçilerin ve memurların iş güvenliği kurallarına uyulmasını gözeten sendika uygun görmezse, üretimi sürdüremez.

Üretim yönetmenlerinin, devlet kademeleri tarafından atanmalarına rağmen, bunların adaylıklarının

gerekli sendika tarafından desteklenmesi gerekir. Sendika, iş yasasını ya da toplu sözleşmelerle ilgili yükümlülüklerini çiğneyen yöneticinin işten alınmasını talep edebilir. Ancak, böyle durumlara çok az rastlanmaktadır. Bu olgu, Sovyet yöneticilerinin büyük çoğunluğunun eski işçi olması ya da işçi ailelerden gelen kişiler olması ile açıklanabilir. Böyle olunca da onlarla işçiler arasında ciddi anlaşmazlıklara çok ender rastlanmaktadır.

- EĞER BİR İŞLETMENİN İŞÇİLERİ DEVLET PLANININ SAPTADIĞI GÖREVLERİ KABUL ETMEZLERSE, ONU DEĞİŞTİRME HAKLARI VAR MIDIR?

— Buna hakları vardır ve bu olmaktadır. Fabrikalarda, yönetim ve sendikal komite planın değişmesini talep etme hakkına sahiptir.

Ama genellikle bunun tersi olur. Devlet planları tabii ki, belli durumlarda üretimin tüm olanaklarını gözönünde tutamazlar. Planın görevlerinin bölüşüldüğü işletmelerin ortak çalışması daha geçerlidir. Bu durumda sendikal örgütler daha iddialı başka planlar, «kontr-plan»lar öne sürerler. Ve emekçiler ile devlet burada birleşirler. Emekçiler bu yeni planı gerçekleştirdikleri için ödüllendirilirler. Örneğin 1976'da sınai işletmeler 14.000'e yakın «kontr-plan» benimsemişlerdir.

- SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE SENDİKALARIN HAKLARINI KISITLAYAN YASALAR VAR MI?

— 60 yıldır sendikalara karşı ya da onların haklarını kısmen de olsa kısıtlamayı amaçlayan hiçbir yasa çıkarılmamıştır. Sendikalar devlet organlarına dahil değildir, etkinlikleri ve bütçeleri hiçbir denetim altında tutulmaz. Sendikalar bağımsızdır ve çalışmalarını SSCB sendikalar tüzüğüne uygun olarak yürütmekte-

dirler.

- SOVYET YURTTAŞLARI KENDİ ÖZ TOPLUMSAL ÖRGÜTLERİNİ KURABİLİR VE SÜREKLİ YAYIN ÇIKARABİLİRLER Mİ?

— Evet, Sovyet yurttaşları bu haklardan geniş çapta yararlanmaktadırlar. Çok sayıda toplumsal kitle örgütü kurulmuş ve kurulmaktadır. Sendikalar dışında, bunlar, gençlik ve spor örgütleri, bestekâr, yazar, gazeteci, ressam birlikleri, kooperatif birlikler, kültürel, teknik, bilimsel, dini dernekler vb. dir.

Yurttaşların toplumsal örgütlerde birleşme hakkı SSCB Anayasası tarafından güvence altına alınmıştır. Gönüllü dernek ve örgütler, yabancı ülkelerdeki türdeş örgütlerle ilişki kurarlar, yabancıları davet ederler ve ilgili uluslararası örgütlere üye olurlar. Yaşama çalışmalarına katkıda bulunurlar ve devlet organları seçiminde kendi adaylarını öne sürerler.

Devlet, toplumsal örgütlerin kullanımı için bunlara lokaller, iletişim araçları, basım evleri, kâğıt tahsis eder, başka bir deyişle, bu örgütlerin sürekli yayın, kitap ve broşür yayımlamasını sağlayan maddi koşulları sağlar.

Örneğin, kitle örgütlerinden biri olan SSCB Leninist Komünist Gençlik Birliği (Komsomol) sariharında 36 milyondan fazla genç toplanmıştır. Kom.somolun yönetimi altında 23 milyon ilkokul öğrencisini toplayan 'pionnier' (öncü) örgütü vardır. Bu örgütler gençler arasında çok yönlü bir çalışma yürütmek için gerekli maddi temele sahiptirler. Bunlar gençler ve çocuklar için 70 milyon basılan 226 gazete ve dergi yayınlar; yılda 50 milyona yakın kitap ve broşür ve ayrıca başka yayınlar hazırlayan 3 yayınevine sahiptirler.

II

EKONOMİ, PLANLAMA, İSTİHDAM

- SSCB'NİN DÜNYA EKONOMİSİ İÇİNDEKİ PAYI ALTIMIŞ YILDA NASIL GELİŞTİ?

— Önce bazı resmi istatistiklere bakalım

	1913	1976
SSCB'nin dünya sanayi üretimi içindeki payı	%4	%20
ABD'deki üretime oranla, yüzde olarak SSCB'de üretim,		80 den fazla
sanayi maddeleri	12.5	51
elektrik enerjisi	8	130
petrol	27	121
çelik	15	126
sunî gübre	3	175
çimento	13	

Devrim öncesinde Çarlık Rusyası ekonomik gelişmede en üst düzeyine 1913 yılında ulaştı. Daha sonra, Birinci Dünya Savaşı, iç savaş ve yabancı askeri müdahale ulusal ekonomiyi çok gerilettiler. Ekonomisinin 1913'deki düzeyine yeniden ulaşması için 1926'yı beklemek gerekti.

Ekonomik gelişmemizin güçlükleri ve karışıklıkları şöylece özetlenebilir: Ekonomimiz üzerinde yıkıcı yansımaları olan ve kapitalist dünya tarafından ülkemize dayatılan savaşlar ve bunları izleyen yeniden inşa dönemleri toplam olarak yaklaşık yirmi yıl sürdü (1917-1926 ve 1941-1948). Bu demektir ki, SSCB'nin ekonomik gelişmesinin dev sıçraması 60 değil, 40 yılda yapılmıştır.

Ekonomik gelişmemizin bu dinamizminin, sözü edilen hızlı tempoyla karşılaştırıldığında ekonomileri onlarca yıldır adeta yerinde sayan kapitalist dünyanın taraftarlarını ne denli korkuttuğu ortadadır. Sömürücü ve gericici güçler silahlanma yarışını kışkırtıp, Sovyetler Birliği'ni gereksiz harcamalar yapmak zorunda bırakarak bu evrimi önlemeye çalışıyorlar. Dizginlenmeyen silahlanma yarışını haklı göstermek için Batı tekrar tekrar «Sovyet tehlikesi» korkuluğunu ortaya sürüyor. Bu iddia çeşitli fırsatlarda meydana çıkarılan asılsız bir yalandır.

Yürürlükteki Beş Yıllık Planın çerçevesi içinde (1976-1980), başlıca alanlardaki ekonomik atılımımızdan kaynaklanan mutlak gelişme, ülkemiz tarihinde hiç görülmemiş bir tempoda kendisini göstermektedir.

Beş yılda üretim, çelikte 27.200.000 ton, petrolde 149.200.000 ton, doğal gazda 145,7 milyar m³, elektrik enerjisinde 341,4 milyar kw saat artacaktır. Tahıl ürünü için öngörülen ortalama büyüme ise yılda 40 milyon tondur.

- SSCB'NDE TOPRAĞIN, YERALTI ZENGİNLİKLERİNİN VE TEMEL ÜRETİM ARAÇLARININ SAHİBİ KİMDİR?

— Ülkemizde toprak ve zenginlikleri tüm halkın yani devletin mülkiyetindedir. Toprağın kullanımını

düzenleyenler, devlet iktidarının seçilmiş organları olan Sovyetlerdir. Hava gibi toprak da alınıp satılamaz. Dolayısıyla hiçbir zaman hiçbir spekülasyona konu olamaz. Fabrikaların, meskenlerin, yolların vb. inşa edilmesi söz konusu olduğunda gerekli arsalar karşılıksız kullanılabilir. Kolhozların (köylü kooperatiflerinin) toprağı da, bu toprağı kollektif sürekli ve karşılıksız kullanımına tahsis eden devlete aittir. Kolhozların diğer üretim araçları (makinalar, binalar, tamir atölyeleri ve diğer üretici üniteler) onların kollektif mülkiyetini oluşturur. Birçok önemli çiftlik, sera ve atölye vb. aralarında ortaklık kuran kolhozlara aittir.

Sanayi işletmelerinin geniş bir çoğunluğu devlet mülkiyetindedir. Yönetimleri federal düzeyde ya da federal cumhuriyetler düzeyinde sektörel yönetimlere verilmiştir. Yerel ihtiyaçlara bağlı sanayiler ve gündelik hizmetler ise yerel sovyetlere bağlıdır.

• ÖZEL MÜLKİYET İLE BİREYSEL MÜLKİYET ARASINDA
NE TÜR BİR AYRIM YAPIYORSUNUZ?

— Emekçilerin sömürülmesinden doğan ve onları sömürmeye yarayan mülkiyeti özel mülkiyet diye adlandırıyoruz. SSCB’de bu tür bir mülkiyet yoktur.

Bizde bireysel mülkiyet vardır. Bireysel mülkiyet yurttaşların çalışmalarının ürünü olup onların maddi ve entellektüel gereksinimlerini karşılamaya yarar. Her on beş yılda, halkın gerçek gelirleri iki katına çıkmakta ve dayanıklı tüketim eşyalarının satın alınmasına ayrılan miktarların payının sürekli arttığı görülmektedir (Mobilya, araba, televizyon, motorlu kayak, teyp, halı, tablo ve bireysel evler). Ülkemizde her yıl inşa edilen iki milyon apartman ve evin beşte dördü devlete, beşte biri ise özel kişilere aittir.

Herkes, çalışması sonucunda kazandığı gelirini

kullanmakta, beslenme ve barınma giderlerini, öğrenim ödeneğini ve devlet tarafından sağlanan diğer ödenekleri kullanmakta serbesttir. Yasa, böylece kazanılmış mülkleri garanti altına alır. Bunlar sahipleri tarafından satılabilir, verilebilir ya da miras bırakılabilir.

Bizde olmayan, belirttiğimiz gibi, toprağın, yeralının, sanayi işletmelerinin ve belli başlı üretim araçlarının bireysel mülkiyetidir. Ancak kolhozcuların ücretli emekçi çalıştırmaksızın kendi tarla parçasını sürmek için gerekli araçlara sahip olduğu da doğrudur.

- EKONOMİNİZİN GELİŞMESİNİ NASIL PLANLIYORSUNUZ?
BU PLANLAMANIN MEKANİZMASI NEDİR?

— Toprağın, doğal kaynakların ve temel üretim araçlarının ortak mülkiyetine dayanan sosyalist sistem, ekonomik gelişmeyi ulusal çapta planlamayı mümkün kılmaktadır. Bizim sistemimizde farklı sanayi kollarının ve ülkenin değişik bölgelerinin payı bunların yol açtığı toplumsal değişimler rastgele ve kendiliğinden oluşmaz, bunların hepsi planlanmıştır.

Planlarda toplumun gereksinimleri, bunların karşılanma olasılığıyla dengelenmiştir. Hepsi de birbirleriyle düzenli bir biçimde ilişkili olan plan hedeflerinin gerçekleştirilmesi zorunludur. Planlar devlet gücünün en yüksek organınca onaylandıktan sonra kanun gücüne sahip olurlar

Planlamanın en önemli ikesi, güncel görevlerin toplumun uzun vadeli hedeflerinin öncelikleriyle birleştirilmesini içerir. Toplumun uzun vadeli hedeflerinden başlıcası da halkın yaşamının maddi ve kültürel düzeyinde sürekli ve kararlı bir yükselişin sağlanmasıdır.

Planlamada Sovyetler Birliği'nin ulusal ekonomisi, birbirinden ayrı öğelerin bir toplamı olarak değil,

tek bir bütün olarak düşünülür.

Bu biçimde düzenlenen ekonomik gelişmede, sektörel ve bölgesel ögeler uyumlu olarak birleşirler. İlk olarak devletin çeşitli ürünlere olan ihtiyaçlarına göre stoklar yapılır, ikinci olarak da her ekonomik bölgenin tam gelişiminin gerekleri gözönünde bulundurulur. Kaynakların yoğunlaştırılması ve dağılımı planlı bir biçimde yapılır; gereksinmeler olasılıklarla ilişkilendirilir. Kaynakların yoğunlaştırılması verimli olmayan alanlardaki sorunların daha çabuk çözülmesini mümkün kılar; örneğin, devlet hesabına milyonlarca daire yapılması ve bunların yurttaşlara düşük kiralarla verilmesi; kamu taşıma hizmetlerinin geliştirilmesi, salt ekonomik anlamda açıkça kârsız işlerdir; en geniş kapsamlı bedava tıbbi hizmet ve parasız öğrenim vb. sağlanması, çevre korunmasına ve toprak geliştirme işlerine vb. çok büyük paralar ayrılması da bunlar arasındadır.

Planların hazırlanıp sonuçlandırılması ve onaylanması tavandan tabana, tabandan tavana olmak üzere iki ters yönde gelişmektedir. Yerel düzeyde alınan teklifleri gözönüne alan merkezi planlama organları ve özellikle Sovyet Bakanlar Konseyi'nin Devlet Planlama Komitesi bir ön plan ve sonra bu basında yayınlanarak ulus çapında bir tartışmaya açılır. Bu tartışma sırasında planda yapılacak değişiklikler ve eklerle ilgili olarak ortaya çıkanlar Parti Kongresi'nce değerlendirilir; plan son durumunu aldıktan sonra da Yüksek Sovyet'in görüşüne ve onayına sunulur.

Sovyet sistemi planlamada, planlar farklı zaman sürelerini kapsarlar ve birbirleriyle sıkı ve düzenli bir ilişki içinde hazırlanırlar. Örneğin, beş yıllık olduğu kadar yıllık planlar ve üç aylık dönemi kapsayan çeyrek yıllık planlar da vardır. Plan tek tek işletme

lere göre ayrıntılara indirilir ve işletme düzeyinde de yeniden her kesim ya da atölyeyi kapsayacak biçimde ayrılır.

Giderek artan bir önem kazanan uzun vadeli planlama da söz konusudur. Halen eldeki olan 1990 yılına dek ülkenin ekonomik gelişimini içermektedir. Başlıca toprak geliştirme işi olan Non-Black Earth Bölgesi projesi ana hat olan Baykal-Amur demir yolunun yapılışı ya da benzeri işler yalnızca bir tek beş yıllık plan dönemi içinde kapsanamaz.

● PLANLAYICI DEVLET HERŞEYİ ÖNCEDEN GÖREBİLİR Mİ?

— Hayır, göremez. Zaten, planlamamızın hiçbir zaman böylesi bir iddiası olmadı.

Toprağın, yeraltının ve üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti ulusal ölçekte bir planlamanın gerçek olanaklarını sağlamaktadır. Sosyalist devlet, ekonomik ve toplumsal politikasını tüm halkın uzun dönemli hayati çıkarlarından hareketle belirler, toplumun gerçek gereksinimlerini açığa çıkarıp onları giderir, elaltındaki kaynakları iyice bilerek kullanır ve üretici güçlerin akılcı bir şekilde dağılımını yapar. Aynı zamanda planlama, sosyalist ekonominin yönetiminin temel çizgisidir. Bunun sonucudur ki, kapitalist ekonominin içinde çöreklenmiş olan kriz, işsizlik ve enflasyon gibi hastalıkların bulunmadığı bir toplum kurulur.

Fakat devletimiz hiçbir zaman olanaksız görevlere atılmaz. Ekonomik ve toplumsal yaşamı en ince ayrıntılarına değin planlamak ve düzenlemek bunlardan bir tanesidir. Gelecek bir dönem için ülkenin gereksinim duyacağı, kömür, petrol, çelik, ekmek vb. maddelerin nicelik ve niteliğini bilimsel olarak saptayan devlet planlamasının merkezi kademeleri geri

kalanını yerel insiyatife bırakırlar: Planın öngördüklerinin gerçekleşmesi ve ayrılan fonların kullanımının en yetkin biçimi çalışma alanında ortaya çıkacaktır. Başka bir deyişle, planın çerçevesi içinde bir insiyatif, topluma yararlı bir insiyatif söz konusudur.

• SOSYALİST PLANLAMA REKABETİN YERİNİ TUTABİLİR Mİ?

— Herşeyden önce rekabet nedir? İster bireyler isterse birlikler söz konusu olsun, üreticiler ya da tüccarlar arasındaki tam bir anarşi içinde yürütülen pazar kavgasıdır. Birinin zaferi çoğunlukla diğerinin yenilgisi hatta sonu demektir.

Bir Amerikan araştırmacısı, A. Montagu Amerikan Yaşam Biçimi adlı eserinde şöyle yazıyordu: «En basit formülüne indirgersek, rekabet; diğerini geçip, ona ve ailesine zarar vermek demektir. Bu böyleyken ne diye kaygılanasın? Senin de ailen var, senin de onu düşünmen gerek. Rakibine çıkardığın bu zorluklara karşı kayıtsızlık, rekabete özgü bir özelliklidir.»

Rekabet; yalnızca, özel mülkiyetin hakim olduğu ve «herkes kendisi için» kuralını izleyen bir toplumda mümkündür.

Bununla birlikte bize, rekabetin, insiyatif ruhunu, yeniyi özlemi ve pratik zekayı yarattığı söylenecektir. Ancak o açgözlülüğü, yırtıcılığı, ortak çıkarlara kayıtsızlığı ve bencilliği de doğurur.

Sovyetler Birliği'nde özel mülkiyet, kapitalist mülkiyet olmadığına göre rekabetin yeri yoktur. Özel mülkiyet yerini toplumsal mülkiyete bıraktığından işletmeler hiçbir zaman birbirleriyle rekabet etmezler. Üretici işletmelerin yalnızca tek sahibi vardır: halk. Demek ki onların fabrikasyon yöntemlerini ve buluşlarını birbirlerinden saklamak için bir nedenleri yok-

tur. Ticaret ve üretimin sırrı artık sermayede değildir. Bir işletmenin üretimde ve işin örgütlenmesinde yaptığı her yenilik kısa sürede kamu alanına yayılır. Bundan herkes yararlanır. Bizde başka türlü olmaz.

Sosyalist toplumda, rekabetin yerini dostça yarışma, sosyalist yarışma alır. Atölyelerde, çiftliklerde, demiryolları üzerinde, milyonlarca emekçi, planı, mümkün olan en iyi ve süratli şekilde, en az emek ve maddi kaynak harcayarak nasıl gerçekleştireceklerini bilmek, en iyi nicel ve nitel göstergeleri elde etmek amacıyla üretimin iç ihtiyaçlarını araştırmak ve uygulamaya koymak için sıkı bir yarışmaya girerler. Çalışmaya katılanların ödüllendirilmeleri, ortak işe tek tek kişilerin katkısının ödüllendirilmesi demektir. Çalışmasının etkinliğini artırmakta herkesin çıkarı vardır hem de yalnızca kendi ücretine yansıyan alanda değil, aynı zamanda ödülü o emekçiye, ailesine, dostlarına ve tüm hemşerilerine bedava hizmetler şeklinde (konut, tıbbi bakım; orta ve yüksek öğrenim vb.) yansıyacak alanlarda da çalışmaların etkinliğinin artırılmasında herkesin çıkarı vardır. Yarışma, atölye arkadaşlarını bütün işletmelerin, şehirlerin, bölgelerin ve cumhuriyetlerin önüne koyar. Onun da doğaldır ki, yenenleri ve yenilenleri olmakla birlikte hiçbir zaman hiç kimsenin yıkımına yol açmamıştır. En iyiler tarafından biriktirilen deneyden herkes yararlanır, yenilenler yenenlerin yanında bilgilenirler; karşılıklı yardımlaşma ve dostça işbirliği ortamını yaratan işte tüm bunlardır. En ileri toplum düzenini inşa edenlerin ahlak yasası «Birimiz hopimiz için, hepimiz birimiz için» demektedir

Bugün emekli olmuş Odesa'lı bir tornacı olan G. Nejerenko'nun yaşadıkları bu bakımdan anlamlı-

dır. Devrimden önce, usta bir demirci olan babası, küçük mesleki sırlarını kışkanç bir biçimde saklardı; bir atı nallarken bile gözetlenmediğinden emin olmak için ikide bir arkasına bakardı. Mesleğinde usta olan oğlu ise (tornasının bıçağı meslekte bir devrim yaptı ve adı Büyük Sovyet Ansiklopedisi'ne geçti), yaptığı çeşitli yolculuklarla, hızlı kesim yöntemlerini yaymak için birçok fabrikayı gezmekte ve aynı zamanda bir radyal fabrikasında mesleki yetkinleşme işçi enstitüsünü yönetmektedir.

Bu iki örnek her şeyin, insanın içinde bulunduğu koşullar ve onu çevreleyen psikolojik ortama bağlı olduğunu göstermektedir. Toplumsal koşullar insanın içindeki insanı öldürebildiği gibi onu yüceltebilir de.

• YEREL İNŞİYATİF, MERKEZİ PLANLAMA TARAFINDAN BOĞULMUYOR MU?

— Bırakın somut olguları konuşuralım. 29 Ekim 1976'da SSCB Yüksek Sovyet'i onuncu beş yıllık planı onayladı (1976-1980). Bir yıl önceden gazeteler, gelecek beş yıl süresince ulusal ekonominin başlıca doğrultularını ortaya koyan bir proje yayınladı. Bu belge geniş bir halk tartışmasına konu oldu; birlikler ve kişiler tarafından bir milyonun üzerinde öneri ve değişiklik isteği gönderildi. SBKP 25. Kongresi «1976-1980 İçin, SSCB Ulusal Ekonomisinin Gelişiminin Başlıca Hedefleri» adlı belgeyi benimseyerek, bunların en önemlilerini dikkate aldı. Dikkate değer diğer öneriler ise incelenme ve değerlendirme amacıyla yetkili kademelere sunuldu.

25. Kongrenin onayladığı metin temeli üzerinde SSCB Bakanlar Kurulu beş yıllık devlet planının projesini düzenledi ve görevleri, yıllara göre, bakanlıklar ve federe cumhuriyetlere paylaştırdı. Bu aşamada SSCB'nin tüm bakanlıkları ve servisleri, çeşitli

cumhuriyetlerin bakanlar kurulları, merkezi ve yöresel ekonomik kademeler, SSCB Bilimler Akademisi ve diğer örgütler planın hazırlanmasında yer aldılar.

Çalışmalara daha sonra Yüksek Sovyet'in komisyonlarında devam edildi. En sonunda tüm bu çalışmalar bitince, Sovyet Parlamentosu beş yıllık planla ilgili yasayı kabul etti.

Bu cevap yalnızca bir şemadır, ancak, ekonomik planların hiçbir zaman bir avuç üst yöneticinin eseri olmadığını, hazırlanmaları, tartışılmaları ve benimsenmelerinde öngörülen hedeflerin gerçekleştirilmesinde görev alacak geniş bir uzman kadrosuna başvurulduğunu göstermeye yeterlidir.

- DEVLET PLANINDA HER ŞEY BU KADAR İNCE ELENİP SIK DOKUNDUĞUNA GÖRE, BUNLARI GEÇMEK NİÇİN GEREKLİ OLUYOR?

— Bu bir gereklilikten çok, bir dilektir. Her ekonomik plan, aşılmalarının herkese yarar getireceği birçok programı kapsamaktadır. Hatta şurası açıktır ki; modern dünyada tahminlerin üzerinde üretilen tonlarca petrol ve kömür, ilaç, mesken, diğer tüketim maddeleri vb. hiçbir zaman aşırı değildir. Doğrudan doğruya tüketim için çalışan sektörlerde saptanan hedefleri de asgari hedefler olarak görmekteyiz.

Planın tahminlerini eksik olarak saptarken yanlış mı yapıyoruz? Hayır. Daha önce belirttiğimiz gibi Sovyet ekonomisinin her sektöründe, her işletmede daima, üretimi artırmak için devreye girecek ancak devlet planını hazırlarken dikkate alınması son derece güç olan gizli olanaklar (ihtiyatlar) vardır. Bu ihtiyatların devreye sokulması arzu edilir ve inisiyatifi işçiler ellerine alırlar. Çünkü, maddeten, bundan kazanacakları vardır. Doğaldır ki bu durumda, kimsenin

aklına, lastikleri olmayan 'ek' arabalar ya da camsız evler ya da elektriğin eksik olduğu elektrik enerjisi ulaşım hatları inşa etmek gelmeyecektir. Planın aşılması, teknolojik dolaşımın tümü için büyüme oranının düzenlenmesi ve sürdürülmesi kaydıyla ve herşeyden önemlisi, tüketicilerin ek eşyalara ihtiyaçları olması kaydıyla yararlıdır. Daha önceki tüm beş yıllık planların aşıldığı iyi bilinir. Bu onuncu beş yıllık planın ilk yılının sonunda, planın üstünde çeşitli ürünlerden 5 milyar rubleden fazla üretildi ve gerçekleştirildi. İşte, Sovyet yurttaşlarının insiyatiflerinin ülkelerine kazandırdığı ek zenginliklerin tutarı budur. Bu miktar 500.000'den fazla ek konut ya da Sibiry'a'da Angara üzerindeki SSCB'nin en büyük hidroelektrik santrali Bratsk gibi, 6 hidroelektrik santral inşa etmek için yeterli miktardır.

- SSCB'DE BEŞ YILLIK PLANLARIN YÜKSEK DÜZEYDE YAPILDIĞI, SONRA DAHA ALT DÜZEYLERE KABUL ETTİRİLDİĞİ DOĞRU MU?

— Somut bir örnek alalım. Onuncu Beş Yıllık Plan (1976-1980) 29 Ekim 1976 tarihinde SSCB'nin Yüksek Sovyeti'nce onaylandı. Aşağı yukarı bir yıl önce Sovyet gazeteleri SBKP Merkez Komitesinin gelecek beş yıl için Sovyet ekonomik gelişme planının ana çizgilerini yayınlamıştı. Bu ön plan incelenmiş ve tüm ülkede yerel düzeyde tartışılmış, bu arada çeşitli gruplardan ve bireylerden bir milyondan çok öneri, ek ve değişiklik teklifleri alınmıştı. Bunlardan da önemlisi SBKP'nin 25. Kongresinde benimsenen «1976-1980 yıllarında SSCB'nin Ulusal Ekonomik Gelişimi İçin Kılavuz» belgesi oldu. Öteki önemli öneriler de incelenmek ve değerlendirilmek üzere çeşitli kuruluşlara ile-

tildi.

Sözü edilen Kılavuz'un ışığında Sovyet Bakanlar Konseyi yıllara bölünmüş olarak ve bakanlıklara ve birleşik cumhuriyetlere göre Beş Yıllık Planın hazırlığını yaptı. Bu aşamada tüm bakanlıklar, SSCB'nin resmi daireleri, cumhuriyetlerin bakanlar konseyleri, merkezi ve yerel organlar, Sovyet Bilimler Akademisi ve öteki kurumlar çalışmalara katıldılar.

Plan çalışmaları Sovyet Yüksek Komitelerinde sürdürüldü ve ancak ondan sonra Sovyet Parlamentosu tarafından Beş Yıllık Planla ilgili Yasa kabul edildi.

Bu kadar kısa bir özet bile planın bir avuç önder tarafından yapılmadığını, planın hazırlanışında, tartışmasında ve kabul edilışinde çok büyük sayıda kadın ve erkeğin, emeğinin geçtiğini göstermektedir. Bundan sonra plan hedeflerinin gerçekleşmesinde halk katkıda bulunacaktır.

- ONUNCU BEŞ YILLIK PLANINIZIN, ETKİNLİĞİN VE NİTELİĞİN PLANI OLDUĞUNU SÖYLÜYORSUNUZ. NEDEN? ŞİMDİYE KADAR ETKİNLİK VE NİTELİK ARANMADI MI?

— Böylesine enerjik ve böylesine geniş ölçüde değil, Batılı uzmanların çoğu Sovyet ekonomisinin etkililiğinin, kapitalist ekonomininkinden daha hızlı arttığını kabul etmektedirler. Bazı sektörlerde üretimin hâlâ bolluk içinde olamaması, bazı ürünlerin niteliklerinin bellibaşlı gelişmiş kapitalist ülkelerinkinden hâlâ düşük olması, sinai gelişiminin ilk başında, ülkemizin bulunduğu düzeyin son derece düşüklüğü ve daha önce söz ettiğimiz diğer birçok nesnel etken tarafından açıklanabilir.

Fakat, hepsi bu kadar değil. Örneğin, SSCB dışında hiç bir ülkenin, Sovyetlerde bulunan dünyanın

en büyük elektrik santralleri ve hidroelektrik fabrikalarındaki makinalarla güç ve teknik yetkinlik açısından karşılaştırılabilecek reaktör, türbin ve o jeneratör üretemeyeceği tartışılmaz bir olgudur. Dünya standartının kat kat üstünde gereklere cevap veren sovyetik delgi makinaları, maden sanayii ile ilgili donanımları ve fabrikasyon kaynak donanımlarını da hatırlayalım.

Bu başarılar, ulusal ekonomimizin yaygın biçiminde geliştiği bir dönemde kazanılmıştır. İşte zorunlu, kesin ve birincil olarak değerlendirdiğimiz bu seçimi, doğaldır ki ürünlerimizin niteliklerine çok dikkat göstererek yaptık. Bu gelişmenin son aşamasında, ilk uzay araçlarımızın başarıya ulaştıklarını söylemek yeterlidir.

Bizim için önemli olan ulusal yaygın büyümeden, yoğun büyümeye geçmek gereken zamanı belirlemektir. İşte bu «ayarlama» yapıldı. Bunun sonuçları neeldir?

İşte birçok örnek:

Dokuzuncu beş yıllık planda, ulusal ekonomide yatırımlar, ulusal gelirden 1,5 kat daha hızlı arttı. Şimdiki plan sırasında ise, Sovyet ekonomisini tarihinde ilk kez yatırımlar ulusal gelirden daha az hızla artacak. Ulusal ekonomi daha az sermaye isteyecektir.

Üstün nitelikli sanayi ürünleri üretimi her yıl artmaktadır. Ve bu büyümenin gelecek yıllarda da süreceğini umuyoruz. Yani, dünya standartlarının kat kat üstünde gereksinimlere cevap veren üretimin hacmi 1975'den 1980'e kadar üç katına çıkacaktır.

SBKP'nin 25. Kongresi'nce ilan edilen etkililiğe, niteliğe doğru bu yöneliş, Sovyet yurttaşlarının büyüyen gereksinimlerini karşılamayı, yaşam koşullarının gerek nicelik gerek nitelik açısından iyileşmesini

hızlandırmayı amaçlamaktadır.

- ONUNCU BEŞ YILLIK PLANIN HEDEFLERİNE ULAŞMADIĞI DOĞRU MU?

— Onuncu Beş Yıllık Plan 1976-1980 dönemini kapsamaktadır. Bu sürenin daha yarısına gelmedik; dolayısıyla nihai sonuçların ne olacağını söylemek için vakit henüz erkendir. Ancak ilk iki yılda nelerin yapıldığını inceleyebiliriz.

Ulusal gelirde % 9, sınai üretimde % 10,8, tarımsal üretimde % 7 ve kişi başına gerçek gelirlerde yine % 7 oranında bir artış sağlanmıştır.

Bu rakamlar nasıl değerlendirilmelidir?

Bunlar devam eden bir artışın göstergeleridir. Bir gerileme olmadığına göre daha önce erişilen düzeye geri dönme diye bir durum da söz konusu değildir. 1977'de sanayi üretimi 1970 yılına göre % 59 oranında yüksektir.

Büyük çoğunlukla planlananlar yapılmıştır. Genellikle de plan hedefleri aşılmıştır ve bunlara erişilmediği ender durumlarda ise geride kalma oranı yüzde birden azdır; Batı'da sık sık görüldüğü gibi % 50'lik düşüşler söz konusu değildir.

1977 yılında Sovyet sanayiinin iki kolu, demir ve çelik sanayii ile et ve süt üretimi planlanan hedeflere erişmemiştir. İki alanda da üretim hedeften % 2 düşüktür. Bununla birlikte bu dallarda yine de üretimin artışı vardır; 1976'da demir ve çelik üretiminde % 2, et ve süt üretiminde de % 8'lik bir artış kaydedilmiştir.

Toplam olarak 1977'de sınai üretim planlanan hedef olan % 5,6'lık bir artışa karşılık, % 5,7 oranında bir yükselme göstermiştir. Değer olarak ifade etmek

gerekirse, artış 30.000 milyon ruble (yaklaşık 40.000 milyon dolar) eder ki, bununla örneğin Volga üzerindeki Togliatti'de bulunan ve yılda 660.000'den çok otomobil üreten büyük otomobil fabrikası gibi on beş fabrika kurmak mümkündür.

Sovyet ekonomisi bir kez daha istikrarını kanıtlamış bulunmaktadır. Bu, Sovyet Beş Yıllık Plan sistemini ekonometrik çözümlemeye tabi tutan bir grup Amerikalı uzmanın tüm niyet ve amaçlarına rağmen vardıkları bir sonuçtur. **The Soviet Economy in a New Light** - «Yeni Bir Çerçevede Sovyet Ekonomisi» adlı yayının son nüshasında yayınlanan ve Amerikan Kongresi'nin bir ortak ekonomik komisyonu tarafından hazırlanan bu araştırmada Sovyetler Birliği'nin Beş Yıllık Planda öngördüğü hedeflere erişmesini engelleyecek önceden görünmeyen hiçbir etken bulunmadığı görüşü dile getirilmektedir. Bu grup beş yılda kişi başına gelirin artışında üç olasılık düşünmüş, normal, olumlu ve olumsuz koşullar varsaymıştır. Hesaplamalara göre olumlu ve olumsuz koşullar arasındaki fark % 1,8'den çok olmayacaktır. Bu da Sovyet ekonomisinin yüksek dereceli bir istikrar içinde bulunduğunun kabul edildiğini göstermektedir.

Ancak son iki yılın sonuçlarından tümüyle tatmin olmadığımızı ve ekonomik sistemimizin daha iyi sonuçlar verebileceğini düşündüğümüzü saklamıyoruz. Buna rağmen ulaştığımız sonuçların, «Onuncu Beş Yıllık Plan'ın başarısızlığı»ndan söz edildiğini duyduğumuz kapitalist dünyanın herhangi bir ülkesinde elde edilenlerden daha iyi olduğu yadsınamaz.

Burada herhangi bir başarısızlığın söz konusu olmadığını belirtmesine gerek yok sanırız.

- SOVYET TARIMI, BU ALANA ÇOK BÜYÜK KAYNAK AYRILMASINA KARŞIN, NEDEN BİRTAKIM GÜÇLÜKLERLE KARŞI KARŞIYADIR?

— Ekonomimizin tarım bölümüne yapılan sermaye yatırımı gerçekten muazzamdır. Şu rakamlar tarıma yapılan yatırımın boyutları ve gelişimi hakkında bir fikir verecektir: 1966-70'de 81 milyar ruble; 1971--75'de 130 milyar ruble ve 1976-80 planında 170 milyar ruble. Bu yatırımların büyük bölümü çiftlik makineleri ve traktör donanımının modernize edilmesi, toprağın verimli hale getirilmesi, kimyasal gübre ve ilaçların yaygın biçimde kullanılması, en son bilimsel yöntemlerin uygulanması ve kırsal kesimde yaşayan halkın günlük yaşam koşullarının iyileştirilmesine harcanmaktadır.

Böyle olmakla birlikte Sovyet çiftçisi için iyi bir hasat almak kolay bir iş değildir. SSCB'nin tarımsal bölgesinin bioiklimsel potansiyeli B. Amerika'dakinin yalnızca yarısı kadardır. Tahıl hasadımızın dörtte üçü düzenli olarak kuraklık çeken bölgelerden gelmektedir (B. Amerika'da işlenmiş toprağın yalnızca yüzde biri, çiftçilik için 'tehlikeli' sayılan kategoriye dahildir).

1975'de SSCB'de bir yüzyılda görülmemiş ölçüde kötü bir kuraklık olmuştur. Tahıl hasatı yalnızca 140 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (bu 1974'deki 195 milyon ton ve kuraklıktan hemen bir sonraki yıl olan 1976'daki 223 milyon tonla karşılaştırılabilir). Ancak bu azalmaya karşın tarımsal üretim nüfusun ekmek ve öteki unlu maddeler gereksinimlerini karşılamaya yeterli olmuştur.

Et ve süt üretimi daha zor bir sorunla karşı karşıyadır. Üretimi artırmak için hayvan sayısını çoğaltmaya devam etmek ve verimliliği yükseltmek gereklidir. Bu da büyük bir yem stokunu zorunlu kılmak-

tadır, ancak şimdiye dek yeterli yem miktarını sağlayamamış durumdayız. Dolayısıyla daha bir süre için dışardan hayvan yemi almak zorundayız.

● KOLHOZU SOVHOZDAN AYIRAN NEDİR?

— SSCB'de 28.000'den fazla kolhoz ve 18.000 sovhoz vardır. «Sovhoz», «sovyetskoye hozyaystvo»nun kısaltılması olup «Sovyet ekonomisi» (dolayısıyla devlet ekonomisi) demektir, «kolhoz» ise «kollektivnoye hozyaystvo» (kollektif ekonomi)nin kısaltılmasıdır.

Diğer bir deyişle, sovhozlar, fabrikalar, madenler vb. gibi devlet işletmeleridir, kolhozlar ise özerk kollektif ekonomiler, üretim kooperatifleridir.

Sovhozda, tüm üretim araçları devletindir. Orada çalışan tüm emekçiler aynı haklara sahiptirler, fabrika işçisiyle aynı sosyal sigorta ve emeklilik sistemin-den yararlanırlar. Onlar işçi sınıfının bir parçasıdırlar. Sovhozun tüm ürünleri devlete aittir.

Bir kolhoz ise daha farklıdır. Toprağın haricinde, üretim araçları, üyelerinin kollektif mülkiyetindedir. Tarlalarda ve ortak çiftliklerde köylüler tarafından üretilen ürünler, onları istediği gibi kullanma hakkına sahip olan kolhoza aittir: bunlardan bir kısmını ihtiyaçlarını karşılamak için ya da üyeleri arasında paylaşdırmak için elinde tutar, bir kısmını devlete satar, gerisini ise kolayca kolhoz çarşıları (pazarları) ya da kooperatif satış mağazaları aracılığıyla satarlar. Bazı kolhozlar büyük şehirlerde çarşılara, fuarlara vb. kurulmuş kendi mağaza ve dükkânlarına sahiptirler.

Bir sovhozun yöneticileri devlet tarafından atanır, bir kolhozun ise üyeleri tarafından seçilen bir yönetimi vardır.

Kolhozların, kolhoz yaşantısını düzenleyen bir çeşit anayasaları, kendi statüleri vardır. Kolhoz üyele-

rinin genel kurulu onun yüksek yönetim organıdır. Genel kurul yönetim ve yürütme işlerini üstlenecek olan başkan ve yönetim organını seçer. Bu organ, kooperatifin günlük işlerini yürütmek ve onu devlet organlarıyla, diğer toplumsal örgütlerle ve kolhozlarla olan ilişkilerinde temsil etmekle yükümlüdür; kurul aynı zamanda ne yönetime ne de başkana bağlı olmayan, yalnızca kendisini seçen köylülerin tümüne karşı sorumlu olan denetim organlarını da seçer.

Sovhoz ve kolhozların kendi üretim planları vardır. Sovhozlarda planlama, ulusal ekonominin gelişimi ile ilgili devlet planları ile doğrudan doğruya ilişkilidir. Kolhozlarda planlama özgül çizgiler gösterir.

Devlet, kolhozlara ne kadar üretim yapacağını, bunun ne kadarını devlet organlarına satıp ne kadarını kendi gereksinimlerini karşılamak için ayıracağını emredemez, ama bütün bunları önceden bilmesi de gerekmektedir. Kolhozlar hemen hemen sovhozlar kadar üretim yaparlar, dolayısıyla ulusal ekonomiye katkıları önemlidir. Eğer kolhoz üretimine anarşi hakim olsaydı SSCB ölçeğinde, devlet tarafından yapılan genel planlama çeşitli güçlüklerle karşılaşır.

Devletin, kolhozların çalışmalarını, tam bir bağımsızlık içinde karar alma hakkını çiğnemen ve kolhoz demokrasisinin ilkelerini altüst etmeden planlamak için kullandığı yöntemlerin temelinde pratik yatmaktadır. Bir çok yıllara bölünen bu uzun dönemli «kesin plan» bir çeşit sipariş niteliğindedir. Her kolhoz, kolayca bu asgari programı yerine getirir ve devlet buna güvenmektedir. Ve kolhozun bu asgari programı aşarak üreteceği herşeyi daha yüksek fiyatla satın almaya her zaman hazırdır. Dolayısıyla, kollektif ekonomilerin kendi üretimlerini genişletmekte ve güçlendirmekte çıkarları vardır.

Artık kolhozlar yüksek bir makinalaşma düzeyine erişmiş büyük ticari mal üreticisi işletmeler durumundadırlar. Günümüzde kolhoz başına ortalama 6500 hektar toprak, yaklaşık 5000 baş davar düşmektedir. Ortalamalar sovhozlar için iki kat daha fazladır. Kolektif ekonomilerin gelişmesi ve SSCB'nin ekonomik potansiyelinin güçlenmesi önemli toplumsal önlemlerin uygulanmasını sağlamıştır. Herşeyden önce kolhozculara çalışma ücretinin para olarak ödenmesini ve bir pansiyon ve sosyal sigorta sistemini getirmiş, bunun da kolhoz ve sovhozlardaki yaşam ve çalışma koşullarını yakınlaştırmak, aynı zamanda da kent ve kır emekçilerinin yaşam koşulları arasındaki ayrımları son derece azaltmak gibi bir sonucu olmuştur.

- NEDEN ÇARLIK RUSYA'SI BUĞDAY İHRAÇ EDİYORDU DA SSCB İSE BUĞDAY İTHAL EDİYOR?

— 1909'dan 1913'e kadar, Rusya'da kapitalizmin tam atılım döneminde tahıl ihracı yılda 11 milyon tonluk bir ortalamaya ulaşıyordu. O dönemde buğday hemen hemen tek ekindi (ekilen toprakların % 88,5'i) ve ekmek kırlarda hemen hemen başlıca besindi. Buğday ihraç edilirken Rusya'ya hiç kalmıyordu: 1911 yılında, dünya konjonktürünün iyi olması nedeniyle iş-tahları açılan buğday ihracatçıları, 13,5 milyon ton gibi rekor bir sayıya ulaşırken açlık, otuz milyon kişiyi, nüfusun beşte birini etkiliyordu.

Günümüzde üretim devrim öncesine göre üç kat fazla artmasına rağmen SSCB yine de buğday satın almak zorundadır. Neden? Besin maddeleri tüketiminin yapısında köklü değişiklikler oldu. 1913'de Rusya kişi başına 200 kg. ekmek ve 29 kg. et tükettirdi. Bir Sovyet yurttaşı ise yılda 58 kg. et ve yalnızca 142 kg. ekmek yemektedir. Ekmeğin, günlük beslenmede ye-

rini hayvansal besine bıraktığı iyice görülmektedir. Ancak hayvancılığın gelişimini güçlendirmek, dolayısıyla et tüketimini yükseltmek amacıyla hayvanlara yedirmek için yeterli ölçüde tahılın elde bulunması gerekmektedir. SSCB Bilimler Akademisi üyesi ekonomist Nemçinov'a göre, ülkemizin toptan tahıl gereksinimi yılda kişi başına bir tona ulaşacaktır. Nüfus artışıyla karşılaştırıldığında SSCB'de tahıl üretiminin gelişimi şöyledir:

Yıllar	Yıllık ürün ortalaması (milyonton)	artış (yüzde)	Yıllar	nüfus (milyon)	artış (yüzde)
1961-1965	130,3	—	1966	232,2	—
1966-1970	167,6	22,7	1971	243,9	5,0
1971-1975	181,5	7,7	1976	255,5	5,7

1970'lerin ilk yarısında tahıl üretimindeki yavaşlama, ülkeyi yıkıma uğratan korkunç kuraklıklar ve bu nedenle ürünlerin kötü oluşuyla açıklanmaktadır. Fakat üretim yine de artmıştır. Kötü yılları bir yana koyarsak, Sovyetler Birliği'nde tahıl ürünleri nüfustan daha hızlı artmaktadır. Ve optimal hedefe (kişi başına bir ton), çok geçmeden mutlaka erişilecektir.

O günleri beklerken, hâlâ hayvanlara verilecek tahılımız eksiktir.

Halka erzak verilmesine gelince, bu sorun olmamaktadır. Kuraklığın sebep olduğu son on yılın en kötü ürünü bile (1975'te 140 milyon ton) tüm bölgelerin ekmek ve diğer unlu ürünlerine olan gereksinimlerini düzenli ve geniş ölçüde karşılamak için vazgeçilmez olan miktarı çok geçmiştir.

Hayvancılığın sanayileşmesine girmeden önce hayvanlara yedirilen tahılın bu denli şiddetli eksikliğini duymamıştık. Şunu da belirtelim ki 1960'da, ürünün 125.500.000 tona ancak ulaştığı zamanda SSCB dışarıya 6.800.000 ton buğday ihraç etmiş ve yalnızca 200.000 ton ithal etmiştir.

Bugün yılda 100 milyon tondan fazla buğday, yeni olarak kullanılırken, bilinen ölçütlere göre ürünler azami ölçülerde olsa bile (220-235 milyon ton) hayvancılığın gereksinimleri için buğday ithalinden zor vazgeçilebilirdi. İşte bu nedenledir ki SSCB buğday satın almaktadır. Fakat o da kuraklık yıllarında bile olsa girdiği anlaşmalara saygılı olarak satış yapmaktadı. Bu son durumda, yemlik buğday değil yemeklik buğday söz konusudur.

- NEDEN SSCB'DE TAHİL ÜRÜNLERİ BATI AVRUPA VE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDEN DAHA AZ ZENGİNDİR?

— Bu durum her şeyden önce ülkemizin çok güç maddi koşullarından dolayıdır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde yılda en az 700 mm. yağış alan alanlar ekili toprakların yarısını oluştururlar. Belçika'nın, Federal Almanya'nın ve Fransa'nın tahıl bölgelerinde nemlilik derecesi de elverişlidir. ABD'de, işlenen toprakların yalnızca yüzde biri yağışların yetersiz olduğu bir bölgede bulunur. Batı Avrupa'ya gelince, burada genellikle sözü edilen çeşitten güçlükler hiç bilinmez. 1976 kuraklığı ise bu bölgede «çağın iklimsel yıkımı» olarak nitelenmişti.

Sovyetler Birliği ürünün üçte ikisini riskli denilen ekim bölgelerinden elde eder; ekilen toprakların % 40'ı yılda 400 mm.'nin altında yağış alır, tarlaların yalnızca yüzde biri en fazla 11.iktarda, 700 mm. yağıştan

yararlanır. Tarım ekonomimizin tek belası kuraklık değildir. Örneğin 1946'da nemliliğin yeterli olmasına karşın havalar çok soğuktu. Çoğunlukla, eğer kışın az kar yağarsa, don, güz buğdaylarını mahveder. Kuzeyde ve Sibirya'da, tahıl üretimi yıldan yıla kötü olmaktadır. İstisnalar çok enderdir. İlkbahar donları Haziran başında biterken, sonbahar donları bazen Temmuz sonunda başlamaktadır. Uzmanların belirttiğine göre, bütününde SSCB'nin tarım bölgesinin biyoklimatik potansiyeli ABD ve Batı Avrupa'nınkinin yarısı kadardır. Sonuçta ürün daha az bereketli olmaktadır. Kuraklık durumunda güneş, ister bir kolhozcu ister bireysel bir çiftçi tarafından **ekilmiş olsun, tarlayı yak**maktadır. 1976'da Fransa yağış eksikliği nedeniyle öngörülenden daha az buğday ürünü aldı. Ve buğday ithal etmesi gerekti. Batıda herkes, bunun iklim koşullarından dolayı olduğunu kabul etti. Fakat kuraklık SSCB'de şiddetle hüküm sürdüğü zaman, burjuva gazeteleri iklimi değil rejimi neden göstermektedirler («kolhozların hatası»).

1971'den 1975'e kadar, SSCB'de tahıl verimi hektar başına ortalama 14,7 kentale ulaşmıştır (en uygun yıllarda 16-1 kental hatta daha fazla). Ancak koşulları ABD ve Batı Avrupa'nınkilere benzeyen bölgelerde (bunlar, örneğin Kuzey Kafkasya, Ukrayna'nın güneyi, Kırım ve Baltık cumhuriyetleridir) verim uzun zamandan beri hektar başına 30 kentali geçmiştir. Bu ise Avrupa'nın en gelişmiş ülkelerindekinden biraz az, fakat ABD'dekinden daha fazladır.

Sovyetler Birliği, tarımını yoğunlaştırarak gelişmesine büyük bir fon ayırıp, makina ve gübre üretimini durmadan artırarak, dünyanın en önemli islah programını gerçekleştirerek, giderek tarımını, havanın kaprislerinden bağımsız hale getirmek istemekte-

dir.

- BİR AMERİKA ÇİFTÇİSİ VE BİR SOVYET KÖYLÜSÜ
TARAFINDAN «BESLENEN» İNSANLARIN ORANLARI
KARŞILAŞTIRILABİLİR Mİ?

— ABD ve SSCB'nde sırasıyla, 212 milyon kişilik bir nüfus için dört milyon çiftçi ve 255 milyon kişilik bir nüfus için 24 milyon tarım emekçisi sayılmaktadır. Yani bir Sovyet köylüsü, bir Amerikan çiftçisinden dört misli daha az, 11 kişi beslemektedir.

Bu karşılaştırma çoğunlukla Batı basınında yer almaktadır. İlk bakışta doğru görünmesine karşın, yanlış bir hesap sonucudur. «Pobéda» kolhozunu örnek olarak aktaralım (Ternopol bölgesi, Ukrayna). Burada, 136 farklı işi bölüşmüş, aralarında onarın atölyeleri içinde çalışan makinist-mühendisler, bir iş güvenliği uzmanı, çilingirler, tornacılar, frezeciler ve kolhozun beşyüz motorunun bakımıyla yükümlü elektrikçilerin bulunduğu 1500 köylü çalışmaktadır. Aynı zamanda, yöneticiler ve işletmeciler, ekonomistler, muhasebeciler, aşçılar ve garsonlar, gece bekçileri, temizlikçiler, şoförler de vardır. Bu personele bir de kolhozlar arası yapı işletmelerinin betoncularını, duvarcılarını ve doğramacılarını, kolhozun ormanlarını koruyan orman bekçilerini, iç TSF ağının operatörlerini ekleyelim. Sovyet istatistikleri bunların tümünü köylüler kategorisine dahil etmektedir.

Amerikan istatistik yöntemleri ise, tersine, bu emekçi kategorileri değişik sütunlar altında sınıflandırılmaktadır: idare, günlük hizmetler, ulaşım, haberleşme, bina, orman işletmeleri vb... Çiftçiler ise ayrı sayılmaktadır.

Tarımsal emeğin veriminde SSCB'nin, ABD'den geride oluşu hiç tartışmaya gerek olmayan bir olgu-

dur. 1971'den 1975'e kadar, iki ülkenin yıllık tarımsal üretim hacimlerinin arasında 100'e karşı 85'lik bir oran vardı. Buradan, tarımlarından sağlanan ürünlerin sırasıyla 4 milyon ve 24 milyon emekçinin çabasının sonucu olduğunu iddia etmek, iki ülke arasındaki gerçek uzaklığı üç misline çıkarmaya eş değerdir.

- SOVYETLER BİRLİĞİNDE İNSİYATİF RUHU TAKDİR EDİLİR Mİ?

— Evet, toplumun çıkarlarına hizmet etmesi koşuluyla insiyatif takdir ve teşvik edilir. Toplum tarafından kendisine verilen kaynakları **akılcı** bir şekilde kullanabilecek ustalığa sahip, **kararlarında etkili**, yaratıcı, atılgan, üretim planı **tarafından** belirlenmiş görevleri yapmak için en mükemmel çözümü bulmakta hızlı davranan bir işletme şefi düşünelim: Girişimleri kendisine genel takdir kazandıracaktır.

Tersine, eğer bir yönetici yalnızca kendi firmasının çıkarlarını önde tutmak (firmanın sovyetik olması hiçbir şeyi halletmez) ya da daha da kötüsü, toplumun ve devletin zararına zenginleşmek için uğraşıyorsa, ciddi engellerle karşılaşacaktır. Bu tür «insiyatif ruhu» yasa tarafından men edilir.

- SERBEST İŞLETME SİSTEMİNDE BİR MAĞAZA SAHİBİNİN EN ÖNEMLİ KAYGISI TEZGAHLARININ PARA GETİREN MALLARLA DOLMASI İÇİN NE YAPMASI GEREKTİĞİDİR. DİĞER YANDAN VE AYNI NEDENLERLE ÜRETİCİ VE TOPTANCI DA, MAĞAZA SAHİBİNİN İSTEKLERİNİ YERİNE GETİRMEYE ÇALIŞIRLAR. SİZDE, İNSANLARIN NASIL OLUYOR DA KÂR ELDE ETMEK İÇİN DEĞİL DE TOPLUMUN İYİLİĞİ İÇİN ÇALIŞABİLDİKLERİNİ ANLAYAMIYORUM?

— Küçük yaştan itibaren çocuklarımıza ortak çıkarı kişisel çıkardan önce tutma kaygısını benimsetiyoruz. Elbette kişisel çıkarın da rolü önemlidir ve onu

ihmal etmeyi düşünmüyoruz. Demek ki bizim için en önemli görevlerden biri kişisel çıkar ile ortak çıkarlar arasında azami uyumu sağlamaktır.

Sorulan soruya gelince, bizce, belirtilen seçenekler arasında bir çelişki yoktur. Bir Sovyet mağazasının yöneticisi de daima daha fazla mal satarak daha büyük bir kâr sağlamaya çalışacaktır. Kişisel olarak, planın üstünde ne denli fazla satmayı başarabilirse ona verilecek prim o denli önemli olacaktır. Demek ki satış planını gerçekleştirip geçmek için çok çeşitli mal bulundurmak yöneticinin çıkarıdır. Mağazalara mal sağlayan işletmelerde de durum aynıdır. Sonuç olarak, ne denli iyi çalışırsa, birincisi, daha iyi ücret alınır, ikincisi, müşterilerin gereksinimleri ve çıkarları tatmin edilerek topluma daha iyi hizmet edilir ve planlarını gerçekleştirerek, hatta onları geçerek topluma daha iyi hizmet edilir. Bunun içinde çelişen birşey var mı?

- SSCB'DE İŞSİZLİK SORUNUNU ÇÖZMEK İÇİN NELER YAPILDI, BATILI DEVLETLERLE SİZİN DAVRANIŞINIZ ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR?

— SSCB'de yarım yüzyıldan beri halledilmiş olan işsizlik sorununu (daha açık deyişle tam istihdam sorununu çözmek artık söz konusu değildir. Anayasa her Sovyet vatandaşı için çalışma hakkını garanti altına alarak, bu çözümü onaylamaktadır.

Kanımızca, şu ya da bu devletin bünyesinde, demokrasinin gelişme düzeyi hakkında yargıya varmak için başlıca ölçüt buradadır. Garanti edilmiş bir iş olmayan insan, kendi gereksinimlerini ve ailesinin gereksinimlerini giderecek her olanaktan yoksundur. Kaderi patronların elindedir, ya patronların iradelerine boyun eğmek ya da er geç işsizlerin saflarını daha da kalabalıklaştırmaya gitmek zorundadır. Bugün kapi-

talist dünyada 18 milyon işsiz olduğu hesaplanmaktadır ve herkese işsizlik ödeneği verilmemektedir. Aile bireyleri ile birlikte işsizlikten etkilenenlerin sayısı 50 milyonu bulmaktadır!

Burjuva devletlerin anayasalarında çalışma hakkının garanti edilmeyişi dikkati çekmektedir. Bu, şu demektir: Kapitalist dünyada işsizliğin bitmesi için, özel mülkiyet ve doğurduğu serbest işletme anarşisinin, yerlerini üretim araçlarının toplumsal mülkiyetine ve ekonomik planlamaya bırakmaları gerekmektedir.

Devlet planlamamız, bugün için olduğu kadar gelecek için de işgücü gereksinimleri ile elde bulunan insani kaynakları dengelemeyi sağlamıştır. Böylece, yeni işletmeler, herşeyden önce, toplumsal üretime yeni emekçilerin katılma olanağını sunan bölgelerde kurulmaktadır. Kapitalist devletlerde olduğundan farklı olarak, sorunun bir başka yönüne de değinmek gerekir: Tam istihdam sağlanmasının hâlâ özel önlemleri gerekli kıldığı bazı bölgeler dışında, genel olarak işgücü eksikliği görülmektedir. Tipik bir görünüm: Yaklaşık 50 yıldır Sovyet insanı iş aramıyor, tersine, iş adamını arıyor!..

- EĞER, KİMSE ARTIK İŞİNİ KAYBETMEKTEN KORKMAZSA ÇALIŞMA DİSİPLİNİ NASIL SAĞLANIR?

— Bunun yapılabilir olduğunu sanıyoruz. Biz bilinçli bir disiplini hedef alıyoruz, korku temeli üzerine kurulmuş olanı değil. Böyle bir tavır meyvelerini verdi mi? Durumun, bizi tam olarak memnun etmekten uzak olmasına rağmen, evet.

İşsizliğin olmadığı, işçiden fazla işin bulunduğu bir ülkede, aslında hiç kimse yerini kaybetmekten korkmaz. Dahası iyi çalışması için başka nedenler var-

dır: Çalışmanın ürünleriyle emekçinin ve ailesinin refahı arasındaki doğrudan ilgi, ahlaki değerler, ulusal zenginlik geliştikçe yaşam koşullarının iyileştiğinin bilincine varma. Bütün bunlar, doğaldır ki, yüksek bir bilinç düzeyi ister. Ne yazık ki, bazı emekçilerin bilinçleri toplumumuzda ulaşılan demokrasinin düzeyine her zaman uygun düşmemektedir.

Bu çelişkiyi, yurttaşların demokratik haklarını (garantili çalışma hakkı) ya da özgürlüklerini (işsizlik karşısında özgürlük) kısıtlayarak değil, fakat kitlelerin bilinç düzeyini yükseltmeye çalışarak çözmeye çalışıyoruz. Sosyalist bir devlete layık olanın yalnızca bu olduğunu düşünüyoruz.

- RESMİ BELGELERE GÖRE SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE İŞSİZLİK OLMADIĞINI BİLİYORUM; FAKAT BENCE ÜLKENİZDE GİZLİ BİR İŞSİZLİK SÖZ KONUSUDUR. TARIMDA ÇALIŞANLARIN SAYISI ORANTISIZDIR; ORTA ASYA CUMHURİYETLERİNDE DE İNSAN GÜCÜ FAZLASI VARDIR; AYRICA BİRÇOK KURULUŞTAN ÇIKARILAN İŞÇİLERİN SAYISI DA OLDUKÇA YÜKSEKTİR. ÖYLE DEĞİL Mİ?

— Hayır, görüşünüze katılmıyoruz. Gerçek olayları ele alalım. 1 Ocak 1978 olarak SSCB'nin nüfusu 260 milyondur. Bu rakamın 106,4 milyonu ulusal ekonomide istihdam edilen fabrika ve büro işçileri, 14,7 milyonu kollektif çiftçiler, 51,8 milyonu öğrenciler (buna 45,4 milyon olan genel eğitim okulları öğrencileri ve 6,4 milyon olan mesleki ve uzmanlık eğitimi okulları öğrencileri de dahildir), 5 milyonu yüksek öğrencileri ve 46,6 milyonu da maaş alan emeklilerdir.

Toplam 224 milyon eden bu Sovyet yurttaşlarından hiçbirisi için gizli ya da açık işsizlik söz konusu değildir. Geri kalan 36 milyon kişi ise okul öncesi çocuklar ve çalışmayan ama çocuk yetiştiren ev kadın-

larıdır.

Şimdi, sözünü etmiş olduğunuz 'gizli işsizliği' inceleyelim.

Sovyet tarımında 23,3 milyon insan çalışmaktadır. Bu rakam yalnızca tahıl, et ve süt gibi maddelerin üretimiyle doğrudan ilişkili olanları değil, mühendisleri, mekanikçileri, onarım işçilerini, inşaatçıları ve Batı'da hiçbir zaman çiftçiler kategorisine dahil edilmeyen öteki birçok meslekteki işçileri de kapsamaktadır. İşte yanlış anlama bu noktada ortaya çıkıyor ve «SSCB'de nüfusun çok büyük bir bölümü tarımla uğraşmaktadır,» gibi yanılgılı yargılara yol açıyor.

Orta Asya Cumhuriyetleri gerçekten ülkemizdeki en yüksek nüfus artışına sahiptir; bu artış ortalamanın birkaç kat üstündedir. Sovyet basınında çıkan makale bu durumu ülkenin sosyal ve ekonomik planlamasıyla ilişkili olarak ele almaktadırlar. Ancak bunlar yabancı yazarlar tarafından yorumlanarak tüm bu işgücünün nasıl istihdam edileceği sorunu, yani, işsiz olan insanlar var! gibi bir anlam çıkarılmaktadır. Bu çıkarımın yanlış olduğunu söylemeye bile gerek yoktur.

Genelleme yapmak gerekirse, tüm ülkedeki sorun fazla emek bulunması değil, yeterince işçi olmamasıdır. Orta Asya'da işsizlik yoktur, ancak buradaki durum ülkenin geri kalan öteki yerleriyle karşılaştırılırsa, emek verimliliğinin düzeyini yükseltmek, yani aynı hacimdeki üretimi daha az işçiyle elde etmek çabası söz konusudur. Burada, bazı ek üretim alanlarına çekilmelerinin ya da daha yüksek nitelikli iş için eğitilmelerinin daha rasyonel olacağı insanlar vardır. Yukarıda da sözü edildiği gibi, bu bölgenin özel demografik yapısı, büyük ölçüde ve kesin olarak, hızlandırılmış bir ekonomik gelişim içinde bulunmasını be-

lirlemiştir (büyüme hızı ülkenin öteki yerlerinden daha yüksektir) ve bu cumhuriyetlerde emek yoğun tesislerin kurulması yetişen işçi kuşağının tam istihdamını sağlamaktadır. Yeni iş imkânları sağlamak için alınan önlemler herhangi bir işsizliğin ortaya çıkmasına meydan vermemekte, böylece 'gizli işsizlik' olasılığı tümüyle yok edilmiş olmaktadır.

Son olarak işçi değişimini ele alalım. Sovyetler Birliği'nde personel azaltma nedeniyle bir işçinin ona daha önce alternatif bir çalışma alanı bulunmadan işten çıkarılmasına izin verilmemektedir. Ülkenin çoğu bölgelerinde emek talebi, arzı çok geride bırakır. Bunun da anlamı kişinin herhangi bir işi kabul etmek ya da onunla yetinmek zorunda olmadığıdır. İşçiler gereksinmelerine ve eğilimlerine göre bir iş ararlar ve bir yerden memnun kalmazlarsa başka birine geçerler. Sadece herhangi bir iş bulmak ise ancak bir saatlerini alır (herhangi bir işbulma bürosu boş yerlerin listesini verecektir). Ama kuşkusuz tam belli bir kişiye göre olan bir iş bulmak daha uzun bir araştırma gerektirir. Ancak bunu gerçekten işsizlik ya da gizli işsizlik diye tanımlayabilir misiniz?

- DOĞUM ORANININ DÜŞMESİ SONUCU AZALAN İŞGÜCÜ POTANSİYELİ İLE İLGİLİ NE GİBİ ÖNLEMLER ALINMIŞTIR?

— 1959 ile 1969 arasında SSCB'nin nüfusu 30,7 milyon artmıştır ve 1969'dan bu yana da 30,1 milyonluk bir artış daha vardır. 1959'dan 1969'a kadar çalışma yaşında bulunan nüfusun yıllık ortalama artışı 0,97 milyon ve 1970 ile 1974 arasında ise 2,44 milyondur. Başka bir deyişle, yakın zamanlara kadar nüfusun ya da emek kaynaklarının artış hızının yavaşlaması gibi bir sorun yoktu.

Şimdi ortaya böyle bir sorun çıkmaya başlamıştır. 1977'den itibaren çalışabilir nüfusta 1960'larda do-

ğanlar, yani savaş yıllarında doğanların çocukları işgücünde yer almaya başlamıştır. Ayrıca 1970'lerin sonlarından başlayarak, göreceli olarak yüksek doğum oranı olmayan yıllarda doğan ve savaşa katılmamış olan daha pek çok erkek ve kadın emekli yaşına erişecektir.

Çalışabilir nüfusun doğal artışında bir azalma olması beklenmeyen bir şey değildi. Ulusal ekonomide işe alınabilecek olan insanların sayısında bir azalma olacağı da önceden görülmüştü. Bu, herkese iş sağlama politikasından ve ulusal ekonomide istihdam edilmiş çalışabilir nüfusun oranının şimdi artık bir doyum noktasına ulaşmış olmasından doğmuştur. 1950'de çalışabilir nüfusun % 74'ü ulusal ekonomide istihdam edilmişken ya da eğitim görürken, 1960'da bu oran % 78'e çıkmış ve günümüzde de % 92'ye varmıştır. Artan işgücü rezervi -ev işlerinde ve kendi tarımsal işletmelerinde çalışan insanların üretime çekilmesi- tüm pratik amaçlar için kullanılmış bulunmaktadır. Son yıllarda özellikle bu kaynak, işgücündeki başlıca artışı sağlamıştır. Ancak bundan sonra yalnızca doğal nüfus artışını hesaba katabiliriz.

Her şeye karşın, tüm bunlar Sovyet ekonomisinin büyüme hızının yavaşlatılmasına neden olmamıştır ve olmayacaktır. Büyüme hızı üretimin daha çok mekanlaşması ve otomatikleşmesinin, teknolojik ilerlemenin sonucu olarak daha yüksek emek verimliliğiyle sağlanmaktadır. 1961-1965 dönemi için sözü edilen unsurlar sınai üretimde % 65'lik, 1966-1970 dönemi için % 73'lük ve 1971-1975 dönemi için de % 84'lük bir artış sağlamıştır. Son plan dönemi (1976-1980) için emek verimliliğinde sağlanan ve sağlanacak artışın düzeyi 26 milyon insanın işine eşittir, bu ise hemen hemen tüm ülkede tarım alanında çalışanların toplam sayı-

sına varmaktadır.

● SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE YABANCI UYRUKLU İŞÇİLER
VAR MIDIR?

— Evet ve Sovyetler Birliği'nin uluslararası emek piyasasına katılma payının büyümesiyle birlikte ülkemizde çalışan yabancı ülkelerden kişilerin sayısı da artacaktır. Ancak bu işçilerle Batı'nın 'yabancı işçiler' dedikleri arasında temel bir fark vardır.

'Yabancı işçiler' kendi ülkelerinde ailelerini ve kendilerini besleme umutlarını yitirerek Batılı bir ülkeye gelmiş kişilerdir. Köşeye sıkıştırılmış bu göçmenler her türlü koşulları kabul etmeye zorlanmakta ve bir kural gibi en ağır ve en az ücretli işleri yapmaktadırlar. Karşılığında elde ettikleri haklar ise yerel yurttaşlarınkinden daha azdır ve bazen hiçbir hakları yoktur.

SSCB'de yabancılar, yasa gereği olarak, önemli çalışma alanları ve emek ilişkileri de dahil olmak üzere Sovyet yurttaşlarıyla eşit haklara sahiptirler. Bu ilkenin dışında kalan çok az durum vardır. Sözgeşi, Sivil Hava Yönetmeliği'nin 19'uncu maddesi, hava mürettebatı üyelerinin Sovyet yurttaşlarından olmasını öngörür; deniz ticaretiyle ilgili Yönetmeliğin 41'inci maddesi Sovyet gemilerinin mürettebatı için de aynı kuralı koyar.

Dar bir faaliyet alanıyla ilgili bu istisnalar ve öteki birkaç sınırlama dışında, yabancılar emek ilişkileri konusunda aynı hak ve yükümlülöklere sahip olarak Sovyet yurttaşlarıyla eşit düzeylerde bulunmaktadır. Halkların eşitliğı, ayırım gözetme yasağı, iş koşulları, çalışma disiplini, emeğın korunması, gençlerin ve kadınların istihdam edilmesi, emek konusundaki anlaşmazlıkların halledilmesi, sendika üyeliğı vb. ile

ilgili Sovyet yasaları yabancılara da aynen uygulanır.

İş ilişkileri alanında yabancılardan statüleri için uluslararası anlaşmaların hükümleri de uygulanmaktadır. Sözgelisi, SSCB, Bulgaristan ve Kore Halk Cumhuriyeti ile orman kaynaklarının işlenmesine ilişkin işbirliği anlaşmaları yapmıştır. Söz konusu ormanlar Komi Özerk Cumhuriyeti ve Uzak Doğu Sovyetler'de bulunmaktadır. Bu iki alanda çalışan binlerce Bulgar ve Koreli işçiyle uzmanlar, belirli bir alanda faaliyet gösteren toplu ulusal iş kolektifleri oluşturduklarından, Sovyetler Birliği bunlara kendi ülkelerinin iş yasalarına göre çalışma hakkı tanımıştır.

Eğer yabancılar kolektif bir işte Sovyet yurttaşlarıyla çalışıyorlarsa, hem Sovyet yasası, hem de geldikleri ülkenin yasası birlikte geçerlidir. Örneğin, Orenburg'dan SSCB'nin batı sınırına uzanan gaz boru hattının yapımında çalışan Macar, Doğu Alman, Polonyalı, Çekoslovakyalı işçiler ve uzmanların işe alınmaları ve işten çıkarılmaları, ücretler, sosyal güvenlik, sendikal haklar gibi konularla ilgili sorunlarda bunların kendi ülkelerinin yasaları uygulanmaktadır. Sovyet iş yasası ise çalışma saatleri, dinlenme zamanı, iş güvenliği ve korunması gibi konularda geçerlidir.

Bu aynı ilkeler, Sovyetler Birliği'nde bulunan uluslararası ekonomik kuruluşlar ve örgütlerde, bilimsel araştırma ekiplerinde çalışan yabancı görevliler için de uygulanmaktadır.

SSCB'de geliştirilen uygulama, yabancılardan iş ve günlük yaşamlarının özel koşullarını mümkün olan en büyük ölçüde gözönünde tutmaya çalışırken, aynı zamanda Sovyet yasasının öngördüğü çalışma haklarını da garanti altına alır. SSCB tarafından sonuçlandırılan uluslararası anlaşmalar, yabancılar için birçok ayrıcalık içerir; bunlardan başlıcaları da ülkeye geliş-

te sağlanan kolaylık, yolculuk ya da beklenmeyen masraflar için özel harcırah, söz konusu işçinin geldiği ülkenin ulusal tatillerinde ücretli izin, gelir vergisinden muafiyet ve ödentilerden indirim, işçinin kazandığı parayı kendi ülkesine yollama hakkıdır.

- DEĞİŞİK CUMHURİYETLERİN GELİŞME DÜZEYLERİNDE EŞİTLİĞİ SAĞLAMAYA DİKKATLE EĞİLDİNİZ. ANCAK BUNUN SAĞLANMASI DAHA SANAYİLEŞMİŞ BÖLGELERİN ZARARI PAHASINA MÜMKÜNDÜR. BU, ADALETE UYGUN MUDUR?

— Güncel gereksinimler değil, uzun vadeli ulusal çıkarlar gözönüne alınırsa sözü edilen politika adalete uygundur.

Ekim Devrimi döneminde, Rusya halkları, toplumsal ve ekonomik bakımdan değişik gelişme derecelerinde bulunuyorlardı. Sınai planda, Rusya'nın batısı ve Ukrayna başı çekerken, Belorusya ve Transkafkasya büyük bir gecikme içinde bulunuyorlardı. Orta Asya ve Kazakistan'da ise hâlâ feodal ilişkiler egemenliklerini sürdürüyorlardı. Rusya işçi sınıfı ve onun siyasi partisi, enternasyonalist görevlerinin, ekonomik ve kültürel bakımdan geri kalmış dış bölgelere, bu farkı en kısa zamanda kapatmak için yardım etmek olduğunu değerlendirdi.

Birinci Beş Yıllık Planın gerçekleşmesi (1928-1932) sonucunda üretim, eski sanayi bölgelerinde iki katına, genç cumhuriyetlerde 3,5 katına (Orta Asya'da 5 katına) çıktı, sonraki beş yıllık planlar süresince, merkezi planlama, SSCB'nin bütünü için geçerli bir teknik politika vb... sayesinde, Rusya'nın eski coğrafi bölgelerinde bu gelişme hızları aynı tutuldu. Bu ilişki içinde en kesin rolü, ulusal gelirin merkezileşmiş yeniden dağılımı oynadı. Bir örnek: Beş Yıllık Plan sırasında Tacikistan SSC'nin bütçesi 417 milyon rubleye çıktı;

bu toplam içinde sözü edilen cumhuriyetin kendine ait gelirleri ise yalnızca 127 milyon rubleydi.

Sovyet ekonomisi, bir bütün olarak aksamayan, sürekli bir gelişme hızına sahiptir. Zaten hızlı olan bu gelişme, bazı bölge ve cumhuriyetlerde özellikle ivme kazanmıştır. Ekonomik gelişme düzeylerinin sistemli bir biçimde eşitlenmesine ilişkin Leninist politika, burada kendini göstermektedir.

Bu seçimin, gelişmiş bölgelerin sınai gücü üzerinde yansımaları olmadı mı? En gelişmiş ve en geri kalmış bölgeler arasındaki farklar hissedilir kaldığı sürece evet. Bu ayrımları ortadan kaldırdıktan sonra tüm cumhuriyetlerin güçleri genel refahı sağlamak için, daha az önemli ve daha az acil olmayan sorunların çözümleri üzerinde yoğunlaştırılmaktadır. Bu amaçla federe cumhuriyetlerin işbirliğine ve ekonomik uzmanlaşmalarına başvurulmaktadır.

● SOVYET EKONOMİSİ ENFLASYONSUZ GELİŞEBİLİR Mİ?

— Sovyet ekonomisi zaten enflasyonsuz gelişmektedir. Yalnızca, bize dayatılmış olan savaşlar, devlet bütçesinde bir açığa sebep olarak enflasyonist olayları doğurdular. Sovyet iktidarının varoluşunun ilk yılları, İkinci Dünya Savaşı ve onu izleyen ilk yıllar gibi kısa dönemler dışında hiçbir zaman ne bütçe açığımız, ne de enflasyon oldu. Genel olarak enflasyonun varlığını gösteren fiyat artışları da olmadı. Fiyatların genel göstergesi 25 yıl önce olduğundan % 25 oranında daha düşük olup 1970'dekinin hemen hemen aynıdır.

● SSCB'DE, TÜKETİM EŞYALARININ FİYATLARINI SABİT TUTMAK İÇİN NASIL HAREKET EDİLİR?

— 1976'da, gıda maddelerinin % 99'unun ve günlük tüketim maddelerinin % 92'sinin fiyatları 1970'dekinin aynıydı, bu durum fiyatların merkezi ve plan-

lı biçimde ele alınmasıyla mümkün olmaktadır. Planlama ve maddi akım öylesine tasarlanmıştır ki, bir işletme, kârını, ürünlerinin fiyatlarını yükselterek değil fakat üretim giderlerini azaltarak sağlar. Başka bir deyişle, fiyatlar durağan kalır çünkü onların zorunlu olarak yükselmelerine neden olacak bir mekanizma yoktur. Bu etkenin yokluğunda, en yetkin denetim yöntemleri bile etkisiz olurdu.

Fiyatlar, Fiyatlar Devlet Komitesi ve organları tarafından saptanır: bu komite üreticiler ve tüketiciler arasında aracı rolü oynar. Eğer işletmeler fiyatları kendi kendilerine saptamaya bırakılsalardı bu, üretimde anarşi yaratır, enflasyonu doğururdu. Komite toptan ve perakende fiyatları, elektrik ve ısıtma, taşıma (ulaştırma) ve hizmet tarifelerini vb... düzenler. Bundan başka, üretimin ve şu ya da bu ürün ve hizmetin gerçekleştirilmesinin koşulları değiştikçe, yine kendi saptadığı fiyatlar, tarifeler, narhlar ve indirimleri sürekli gözden geçirir. Komite, önce SSCB Bakanlar Kurulu'na danışmak ve eğer devlet bütçesini kısacak nitelikte bir fiyat değişikliği söz konusu ise onayını istemek zorundadır.

Şu ya da bu malın fiyatını saptarken, herşeyden önce onun toplumsal gerekliliği gözönüne alınır. Et, karneli ürünler, süt, süt ürünleri, birçok balık çeşidi ve türev ürünleri, bizde maliyet fiyatlarının altında ve değişmeyen fiyatlarla satılırlar. Aynı durum zararına satılan çocuk giysileri ve ayakkabıları, okul kitapları ve rehber kitaplar, oyuncaklar, defterler ve diğer büro gereçleri, ilaçlar, pamuk kumaşlar vb. için de söz konusudur. Aradaki farkı, bu amaçla her yıl on milyarlarca ruble ayıran devlet karşılar. Mücevherlerin, kürklerin ve diğer lüks eşyaların ve alkollü içkilerin yüksek fiyatları devletin, başkaları hesabına

yaptığı bu harcamaları kısmen geri almasını sağlar.

Bununla birlikte, zararına satılan ürünlerin başlıca finansman kaynağını devlet işletmelerinin kârları oluşturur.

- SSCB'DE, KİŞİ PARASI OLDUĞU ZAMAN, BURJUVA DEVLETİNDE OLDUĞU GİBİ, NEDEN HER İSTEDİĞİNİ ALAMAMAKTADIR?

— Satılan herşey satın alınabilir. Sovyetler Birliği'nde herşeyin satılmayacağını söyledik. Bu kayıt bir ilke değerindedir ve sosyalist düzen ve yaşam biçiminin doğasına bağlıdır.

Bazı malların kıtlığına bağlı olan ve sonuç olarak geçici olan başka eksikler de vardır. Başlangıçta, en vazgeçilmez ürünlerin eksikliği ciddi şekilde duyulurken, bugünden yarına hemen bolluğun hüküm sürmesi sağlanamaz. Vizon mantodan, ziynetten ve diğer lüks maddelerden daha çok ekmeğe, elverişli konuta, okula ve hastahaneye gereksinimimiz vardı. Toplumsal zenginlik arttıkça önemli sayıda ürün, aynı radyolar, televizyonlar, çamaşır makineleri, buzdolapları, arabalar, moda giysiler vb. nin durumunda olduğu gibi lüks eşya kategorisinden, tüketim eşyaları kategorisine geçer. SSCB'de insanın parası olduğu zaman bile bazı şeyleri satın alması aslında hâlâ güç olmasına karşın bu süreç devam etmektedir. Güçlüğü doğuran, bir malın herkese yetecek kadar olmamasıdır -yeteri kadar kürk yok diyelim-, yoksa satılmadıklarından değil.

- SOVYETLER BİRLİĞİ, BİR TÜKETİM TOPLUMU MU OLMAMAKTADIR?

— Bu kavramın kapsamı belirli bir tüketim düzeyine değil, fakat «nesnelerin putlaştırılmasına» bağlıdır: gereksinimlerini karşılamak için tüketmek değil,

tüketim için tüketmek. Nesnel olarak hiçbir şey sosyalist toplumun bünyesinde böyle bir tabuya neden olamaz. Böyle bir tapınma sosyalist topluma yabancıdır. Sosyalist toplum «kese»leri değil, insanı ve emeğini yüceltir. Sovyet insanı bunu, çocukluğundan itibaren, ailesinde, okulda, kitaplar ve kitle iletişim araçları vb. aracılığıyla öğrenir.

Bizde kuşkusuz, bu çeşit tapınmayla uğraşan meraklılar da vardır: maddi geçim düzeyi bazı yurttaşların bilincinden daha çabuk gelişmektedir (söylediğimiz gibi, gerçek gelirler her on beş yılda iki katına çıkmaktadır). Bireyin uyumlu gelişme, entellektüel ve ahlâki zenginleşme ve toplumsal etkinlik olanakları o denli büyüktür ki, insanların onları tüketmek için duydukları gereksinimi aşmışlardır. İşte çeşitli biçimlerde, hatta bazıları için herşeyin, tek amacın arzula-
dığı eşyalara indirgenmesi biçiminde beliren bir uyumsuzluğun nedeni buradan kaynaklanmaktadır.

Batı'da olduğundan değişik olarak, bu «indirme» bizde toplumun doğasına ve mantığına terstir. Aynı zamanda, «tüketme deliliği» ülkemizde çok daha az yaygındır ve kamuoyumuz tarafından eleştirilir.

- İSTATİSTİKLERİNİZDEN ANLADIĞIMA GÖRE, HALKINIZ GİDEREK PARASININ DAHA BÜYÜK BİR BÖLÜMÜNÜ TASARRUF BANKALARINDA SAKLAMAKTADIR. BU BİR ENFLASYON İŞARETİ DEĞİL MİDİR?

— Tasarruf bankalarına yatırılan paraların miktarının hızla büyüdüğü doğrudur. Günümüzde bu paraların toplamı 100 milyar rubleye varmıştır.

Ancak bu durumu enflasyonun bir göstergesi olarak yorumlamak için bir neden yoktur. Her şeyden önce enflasyon paranın değer kaybetmesidir, halkın paraya güvenini yitirmesidir. Ve enflasyon olduğu zaman da halkın gelecekte şimdikinden daha az alım

gücü olacak parasını, para olarak değil de maddi değeri olan şeylere harcaması daha doğaldır. Enflasyon halkı parasından kurtulmaya iten bir süreçtir. Sovyetler Birliği'nde ise bu eğilimin tam tersi söz konusudur. Böyle olmasının sebebi nedir? İşlerini görecektir herhangi bir mal alma durumundaydılar. Malın gösterişine ya da moda ya uygunluğu gibi nitelikler pek önemli değildi. Bugünse miktar sorunu temel olarak çözülmüş olduğundan nitelik önem kazanmaktadır.

Bir başka nokta da şudur: Daha önce de söylendiği gibi Sovyet halkı artık hastalık, işsizlik ya da yaşlılık gibi kötü günler için para tasarrufu yapmamaktadır. 50 yılı aşkın bir süredir işsizlik diye bir sorun yoktur ve her türlü tıbbi yardım da parasızdır.

İlk neden yaşam düzeyinin yükselmesidir: Sovyet halkının gelirleri geçen 15 yılda iki katına çıkarken, perakende fiyatları ve hizmet bedellerinin genel düzeyi değişmemiştir. Böylece Sovyet ailelerinin bankadaki paraları bugün, düne oranla daha çoktur. Gelirlerinin bir bölümünü otomobil, ev eşyası ya da turistik yolculuk gibi pahalı harcamalar için bir kenara koymaktadırlar.

Bankalardaki bazı tasarruflar, piyasamızda bazı malların yeterince bulunmayışından ileri gelmektedir. Halk bugün alabilecekleri buzdolabı, televizyon, teyp ya da piyano türlerini beğenmezlerse, bunları ileride satın almak üzere gereken parayı bankaya yatırır. Sovyet sanayii, müşterilerin hızla değişen taleplerine her zaman ayak uyduramamaktadır. Bundan on beş ya da yirmi yıl önce ülkemiz iç piyasa için yeterli miktarda tüketim malı sağlama sorunuyla karşı karşıyaydı. Ve genel bir mal darlığı koşulları içinde alıcıların fazla seçme olanağı yoktu.

- 1980 OLİMPİYATLARI İÇİN MOSKOVA'YA BUNCA SPORİF TESİSİN İNŞASININ SAVURGANLIK OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

— İki nedenden ötürü böyle olduğuna inanmıyoruz.

Birincisi oyunların Moskova'da düzenlenmesi kararlaştırılmadan önce, şehir hemөн hemen bütün gerekli yapıtlara sahipti. Bu kent, Olimpiyatlarla kıyaslanabilir bir gösteri olan Sovyet halklarının 'spartakiyat'larının finalistlerini ağırlamış, bundan başka üniversiteler arası yarışmalar, Avrupa ve Dünya düzeyinde çok sayıda şampiyona ve müsabakalara sahne olmuştu.

Başkentimizde 69 stad, 1300'den fazla spor salonu, 22 yüzme havuzu, iki kapalı tenis kortu, birinci dereceden futbol sahaları, iki bisiklet pisti, kürek yarışmaları için bir su sathı vb... vardır. Bu tesislerin büyük bir kısmı en ileri gereklere cevap vermekte olup Olimpiyatlarda kullanılabilirler.

İkincisi, Moskova'da yalnızca, genel şehir tanzim planınca öngörülen yapıtlar inşa edilir. Dolayısıyla Olimpiyatlardan sonra da hizmette kalacaklardır. Diğer bir deyişle Olimpiyatlar olsun olmasın çalışmalar şehrin gereksinimlerine cevap vermektedir. Plan, kişi başına 3,5 m² sportif tesis öngörmekte olup bu, bugünkünden üç kat daha fazladır. Kuşkusuz, Olimpiyatlardan sonra da çalışmalar devam edecektir. Olimpiyat, plan tarafından öngörülmeyen bazı ek harcamalara girilmesinden çok, öngörülen eserlerin bazılarının yapım sürelerinin gözden geçirilmesini zorunlu kılıyor. Burada yerel yapım çalışmalarının azaltılması da söz konusu değildir.

Olimpiyat düzenleme komitesi başkanı ve SSCB Bakanlar Kurulu başkan yardımcısı, İnyati Novikov,

«amacımız bir çeşit büyüme hastalığına tutulup biz-
den öncekileri gölgede bırakmak değildir» demiştir
ve şunu eklemiştir «aradığımız akla uygunluktur.»

İnşasına başlanan eserler üzerine bir kaç söz.

Olimpik köy (120 hektar üzerine 5 büyük bina),
oyunlardan sonra oturulacak yeni bir mahalle olacak.

10.000 kişilik otel topluluğu, 1500 kanallı, otoma-
tik uluslararası telefon standartı, oyunların otomatik
kumanda ve haberleşme sistemi. Çeşitli kullanımları
olan salonlar, kapalı stad, binicilik kompleksi. Bu ya-
pıların şehir için yararlılığı hiçbir kuşkuya yer bırak-
mamaktadır.

III

DOĞAL KAYNAKLAR VE BİLİMSEL ARAŞTIRMA

• ÜLKENİZ ENERJİ KRİZİNİ NE ÖLÇÜDE HİSSETTİ?

— Hiç hissetmedik. Sovyetler Birliği gerekli tüm kaynaklara sahiptir, enerji ithaline bağımlı değildir.

Ekonomik organizmanın bütünü gibi enerji dolaşımı da devlet planına uygun olarak gelişir. Ekonomik sistemimiz, planın hazırlanması sırasında, gereksinimleri dengelemek için gerekli yöntem ve araçlar ve onları karşılama olanaklarını öngörmemizi, «darboğazları» önceden ortaya çıkarmamızı ve dolayısıyla kriz durumlarını önceden belirlememizi sağlar.

Bizde, toplumsal üretimin ilerlemesi için kesinlikle gerekli olan enerji üretim dallarına özel bir önem verilir. Bu üretim dalları diğerlerinden daha süratli geliştirilir.

Aşağıdaki tablo, enerji kaynaklarının gelişimini göstermektedir.

Ülkemizde, petrol, kömür ve elektrik enerjisi fiyatlarını yükseltmek için, yapay olarak kıtlığa neden olan ya da tüm yakacak dengesini «kendi» ürünlerinin tüketimine doğru yönlendiren ve bunları sadece ve sadece kâr sağlamak için yapan kimseler yoktur.

Kaynaklar	1965	1970	1975	1980
Petrol (milyon ton)	243	353	491	640
Maden kömürü (milyon ton)	578	624	701	805
Gaz (doğal) (milyar m ³)	128	198	289	435
Elektrik enerjisi (milyar kw saat)	507	741	1039	1380

Birçok yasa ve yönetmelik, doğal zenginliklerin akılcı biçimde kullanılmasını garanti altına alır. Yeraltının incelenmesi bilimin gereklerine göre olmakta ve temel araştırmalardan, kuyu açmaya kadar çalışmaların tüm aşamalarını yöneten tek bir plan çerçevesi içinde yapılmaktadır. Bu amaçlar için önemli bir fon ayrılmaktadır. Yeni yeni petrol, kömür ve gaz yataklarının bulunması SSCB'nin dünyada birinci üretici ülke olmasını sağlamıştır.

Bununla birlikte, jeologların başarıları genel çabanın yalnızca bir yönüdür. Aslında bulunan yatakları ekonomik devreye sokmak gerekir. Ancak, bu süreç genellikle büyük güçlükler taşımaktadır. Başlıca zenginlikler Sibirya'nın ve Büyük Kuzey'in hâlâ vahşi bölgelerinde ve Orta Asya'nın çöllerinde günışığına çıkarılmıştır: dolayısıyla bu maden yataklarını değerlendirmek, çıkarılan cevherleri ve yakıtları bulundukları yerden binlerce kilometre öteye taşımak ve tüketicilere sunmak için çok büyük bir çalışma ve önemli ölçüde harcama gerekmiştir ve her zamanda gerekecektir.

En zengini bile olsa, bir maden yatağı tükenmez değildir. Kaygımız, mümkün olduğu ölçüde, aranan maden kaynaklarındaki artışın günlük çıkarımı aşmasının yollarını aramaktadır. İşte bu nedenledir ki,

bu alanda durumu şimdiden diğerlerininkinden daha iyi olan ülkemiz büyük bir hızla yeni yataklar arama-ya devam etmektedir.

- SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN PETROL REZERVLERİNİN TÜKENMEKTE OLDUĞU DOĞRU MU?

— 1977 yılında Sovyetler Birliği 546 milyon ton petrol ve sıvı gaz çıkarmıştır ki bu, başka herhangi bir ülkede üretilen miktardan çoktur. Bu miktar 1970'dekinden 200 milyon ton ve 1960'dakinden ise 400 milyon ton fazladır. Yenilenmeyen doğal bir kaynak olarak petrolümüz hiç kuşkusuz dünyanın öteki yerlerinde olduğu gibi kullandıkça azalmaktadır.

Bununla birlikte petrol rezervlerinin tükenmekte olduğundan söz etmek için vakit henüz erkendir. Yapmamız gereken iş, daha ileriye, kuzey ve doğuya giderek petrol, gaz ve kömür kaynakları araştırmasını sürdürmek, insanların pek yaşamadığı ve girişi zor olan bölgelerde çıkarma işlemleri yapmaktır. Bunun da anlamı, petrol üretmenin şimdi 10 ya da 20 yıl öncesinden daha pahalıya mal olduğudur.

1930'larda önde gelen bir bilimadamı, Ivan Gubkin, Batı Sibirya'da önemli miktarlarda petrol ve gaz olduğunu tahmin etmişti. Günümüzdeyse burası Sovyetler Birliği'ndeki ve gerçekte dünyadaki en büyük üretim bölgelerinden birisidir.

Yapılan hesaplara göre, SSCB'deki potansiyel olarak petrol ve gaz bulunan alan, karalarda ve büyükçe bir bölümü de geniş kaya tabakalarının rastlandığı sığ denizlerde olmak üzere toplam 12 milyon kilometrekaredir. 60'dan fazla da potansiyel havza vardır. Bunların yirmi birinde petrol ve gaz rezervleri keşfedilmiş ve on sekizinde de çıkarma işlemleri başlamıştır. Geri kalanlarında araştırmalar sürdürülmekte-

dir. Yapılması gereken iş çok büyük, emek tüketen ve pahalı bir iştir, ancak karamsarlığa kapılmak için de bir neden yoktur.

- CIA'NIN YAYINLADIĞI BİR RAPORA GÖRE SOVYETLER BİRLİĞİ 1980 YILINDA ENERJİ YETERSİZLİĞİ NEDENİYLE CİDDİ BİR EKONOMİK GERİLEME DÖNEMİNE GİRECEKTİR. BU TAHMİN SAĞLAM BİR TEMELE DAYANIYOR MU?

— Hayır, bunun aslı esası yoktur. Sovyetler Birliği'nde ne ekonomik gerileme, ne de enerji bunalımı olacaktır. Petrol ve öteki enerji kaynaklarına olan gereksinmemiz ile bunların karşılanması olasılıkları ülke çapında hem şimdi, hem de gelecek için dengelenmiş bulunmaktadır. 1965-76 arasındaki on bir yıllık dönemde enerji santrali kapasitemiz ve elektrik üretimimiz iki katın üstüne çıkmıştır ve 1990'a kadar olan dönemde de yeniden iki kat artacaktır. Aynı zamanda petrol çıkarımı da iki katın üzerinde bir düzeye erişmiş ve doğal gaz üretimi ise iki buçuk misli artmıştır.

Bir bütün olarak ele alındığında, SSCB'nin akaryakıt enerji kompleksi, birbirini izleyen beş yıllık planlarda öngörülen hedeflere uygun olarak gelişmektedir. Ülke şimdi ve gelecekte planlanmış olan miktarda enerjiye sahip olacaktır. Bu nedenle, ne herhangi bir paniğe kapılmak, ne de ani bunalımlar beklemek için bir neden yoktur.

Herhangi bir ekonomik gerileme tahminine verilecek en yalın cevap, «bırakalım zaman yargıçlık yapsın» demek olacaktır. Geçmişte, özellikle ABD'nden aynı konuda buna benzer az tahmin duymamıştık. Bu tahminlere göre 1917'de birdenbire çöküntüye uğraması gereken Sovyet gücü 60'ıncı yıldönümünü yeni kutlamıştır. 'Blöf' olarak nitelenen beş yıllık planların, çok gerçek ekonomik güce sahip oldukları or-

taya çıkmıştır. 'Sovyetlerin kaçınılmaz yenilgisi' faşizme karşı kazanılmış bir zafere dönüşmüştür. Birleşik Amerika'nın atom ve hidrojen bombası tekeli de, enerji konusundaki tahminleri gibi uzun sürmemiştir. Ve her şeye karşın ilk uzaya çıkanlar -dünyanın ilk uydusu gözönüne alınırsa- Sovyetler'dir.

Gelecek, bu yeni karamsar kehanetin boşluğunu da aynı şekilde ortaya çıkaracaktır.

- SOĞUK KIŞLAR ABD VE DİĞER ÜLKELERDE OTURANLAR İÇİN EPEY GÜÇLÜKLERE NEDEN OLUYOR. 1977 OCAK - ŞUBAT'TA ANİ SOĞUMA SONUCU AMERİKA'DA 4000 İŞLETME KAPATILDI, ÜÇ MİLYON EMEKÇİ İŞTEN ÇIKARILDI, MESKENLERDE VE BÜROLARDA SICAKLIK DÜŞÜRÜLDÜ. BÖYLE DURUMLARDA SİZDE NE OLMAKTADIR?

— Bu, nesnel olarak, bizim için diğer sanayileşmiş ülkelerden daha ciddi bir sorundur. 1977 yılı başında ABD'de sıcaklık eksi 10-15 iken bizde eksi 40'tı. Fakat bizde ne işletme ya da büro kapanması, ne de işten çıkarma olmadı. Binaların sıcaklığı düşürülmediği gibi yakacak ve elektrik fiyatları da artmadı.

Moskova'da gaz tüketimi iki katına çıktı. Ancak ev sakinleri tüketilen gaz miktarı ne olursa olsun kişi başına ayda 16 kopek (21 sent, 5 TL. -ç.) ödemeye devam ediyorlardı. Aynı şekilde, sıcak su için ayda 67 kopek (89 sent, 22,5 TL. -ç.) ve merkezi ısıtma için 89 kopek (1,18 dolar, 27,5 TL. -ç.) ödeniyor, elektrik ve benzin fiyatları da değişmedi. Soğuğun saldırısı karşısında devlet, ek harcamaları kapatmayı üzerine aldı.

Bizde, kışa yazdan hazırlanılır. Yeraltı depoları gazla doldurulmakta ve böylece oluşan stok yılın en soğuk aylarında kullanılmaktadır. Sonbahardan önce ısıtma odaları ve merkezi ısıtma kanalları onarılır.

Ulaşım araçları, özellikle karla mücadele istasyonları kışı karşılamaya hazırlanırlar.

- ÇEVRE KİRLENMESİ ÜLKENİZ KENTLERİ İÇİN NE ÖLÇÜDE GÜNCEL BİR SORUNDUR?

— Bu sorun güncelliğini sürdürüyor. Moskova örneği bu açıdan alınmış önlemleri iyi tanıtmaktadır.

Belediye 4500 küçük ısıtma odasını kapatarak yerlerine doğal gazla işleyen termik santraller koydu. Bu önlemler sayesinde, atmosfere karışan zararlı artıklar büyük ölçüde azaldı. Merkezi ısıtma hemen hemen tüm evlere yerleştirildi. Tüm santraller tozları ve yanmamış gazları tutan filtrelerle donatıldı.

Onlarca sanayi işletme çevreye dağıtıldı, Moskova'yı terketti. Yolların yeniden düzenlenmesi ve ağır vasıtaların şehir içi trafiğine girmesi bakımından getirilen kısıtlamalar, egzoz gazlarının havayı kirletmesinin büyük ölçüde azaltılmasını sağladı.

Leningrad'da, Novosibirsk'te ve diğer birçok büyük sanayi merkezinde benzeri işler yapıldı. Buralarda atmosferin korunması, daha az sanayileşmiş diğer yerleşim merkezlerinden daha güç ve daha masraflıdır. Geçen Beş Yıllık Plan sırasında (1971-1975), yeşil saha yaratılması ve bakımı, yol yapımı, işletme transferi vb... tarafından getirilen harcamaları saymazsak, Moskova'da salt bu amaç için 8.500.000 ruble yatırım yapılmıştır; demin saymadığımız harcamalar ise bu fonların onlarca katını oluşturuyor. Parkların ve meydanların yaygınlaşması şehirlerde atmosferin korunmasının en önemli yollarından biridir. Yerleşim merkezlerinin çevresinde geniş yeşil sahalar düzenlenir. Böylece Moskova 175 bin hektarlık ormanlarla çevrilmiştir.

Ülkemiz, su, yer ve atmosferdeki zararlı madde-

lerin hoşgörülebilir miktarlarına ilişkin sağlık normlarını düzenleyen ilk ülkedir. Her yıl, ulusal ekonominin gelişme planlarında, içinde suların, ormanların, atmosferin yeraltının, balıkların üremelerinin, vb... korunmasını sağlamak için yerine getirilecek görevlerin belirtilmiş bulunduğu, «Doğanın Korunması ve Doğal Kaynakların Akılcı Kullanımı» başlıklı bir bölüm sunulur.

● SSCB'DE ÇEVRENİN KORUNMASI NASIL DÜZENLENMİŞTİR?

— 1980'e doğru, Sovyetler Birliği'nde sanayi üretimi üçte bir oranında artacaktır. Ama bununla birlikte çevre kirlenmeyecektir. Bu tahmin, sanayileşmiş ülkelerin çoğundaki ciddi ekolojik duruma bakıldığında aşırı iyimser görünebilir. Bununla birlikte, bu olgu sosyalist sanayiin gelişme deneyimine, kesin maddi ve hukuksal garantilere dayanır.

Birikmiş deney, herşeyden önce doğal kaynakların düzenli ve akılcı kullanımıdır. Birinci devlet planımız (Rusya'nın elektrikleştirilmesi planı) daha o zaman «suların kirlenmeye karşı korunması»nı öngörüyordu. Yalnızca yeni doğal zenginliklerin kullanımı için değil, aynı zamanda doğal arınma olanakları için de «sanayileri ülke çapına dağıtma»yı öneriyordu.

O zamandan beri planlar, verimli bir sektör için, bu amaca ayrılan yatırımların tutarını saptar, bu da SSCB'nin sanayi potansiyelinin dev oranlarda artmasına karşın göreceli olarak tatmin edici bir ekolojik durumu olanaklı kılar.

Beş Yıllık Plan bu konuda maddi garantileri kapsamaktadır. Bu plan 1976'dan 1980'e kadar, 11 milyar rublelik doğrudan yatırım öngörmektedir. Eğer buna su ve rüzgâr erozyonlarına karşı mücadele, ağaçlandırmaya vb. ayrılan tutarları ve merkez dışı deni-

len fonları eklersek ulusal gelirin % 2,7'si demek olan 50 milyar rublelik bir toplam elde etmekteyiz.

Plan, sanayi işletmelerinin kuruluşunu ve el altındaki kaynakların kullanımını bir sentez anlayışı ile değerlendirmektedir. Diğer bir deyişle Sibirya'da Ust-Ilmsk bölgesel kompleksinin işletmelerinde yapılmak istendiği gibi, belirli bir bölgenin doğal zenginliklerinin tümünü (maden cevheri, orman, su gibi) ekonomik devre içine sokmak söz konusudur. Maden çıkarma yöntemleri bütünüyle yeniden gözden geçirilecektir. Yakın bir gelecekte, açılacak yataklar, demir cevherinin % 80'ini, demirsiz cevherlerin dörtte üçünü, maden kömürünün yarısını sağlayacaklar ve kayıplar azalacaktır.

Sentez anlayışı, tüm cevherlerin en etkin kullanımını demektir. Örneğin, temel demirsiz cevherlerden 11'inin, fazla olarak, 60 kimyasal madde sağladıkları gözlenmiştir. Daha önce cesaret verici sonuçlar elde edilmiştir. Ust-Kamenogorsk (Kazakistan) kurşun ve çinko kombinasında hammadde kullanım göstergesi şimdiden % 93'e çıkarılmış, demirsiz metallerde verimlilik büyük ölçüde artmıştır. Balkaş maden ve metalürji kombinasında, kullanılabilir maddelerde verimlilik hemen hemen % 100'e ulaşmıştır. Böyle bir hedef, doğal kaynakların kullanımında zararları süratle azaltan bir teknik politikayı kanıtlamaktadır.

Son olarak, hukuksal garantiler alanında, birkaç yıldan beri kabul edilen hükümet yasa ve yönetmelikleri arasında, Toprağa ve Sulara İlişkin Yasama İlke-leri; Yeraltının Korunması; Hazar Denizi'nin, Karadeniz'in, Azov ve Baltık Denizi'nin, Volga'nın, Ural'ın ve Baykal Gölü'nün Korunması üzerine Bakanlar Kurulu yönetmeliklerini sayabiliriz.

Bizi ilgilendiren sorundan ilk bakışta son derece

uzak görünebilecek metinlerde bile, doğanın korunmasına ve çevrenin kirlenmesi durumunda alınacak sorumluluğa ilişkin hükümler bulunmaktadır. Böylece Çalışmanın Yasama İlkeleri, yeni kurulmuş ya da modernleştirilmiş işletmelerin artıklarının toplanması, etkisizleştirilmesi ve temizlenmesi sağlanmadan çalışmaya başlamasını yasaklamaktadır. Sulara atılan 487 madde ve atmosfere atılan 145 maddenin hoşgörülebilir dozuna gelince, bu hususta katı normlar düzenlenmiştir. Çevre korunması hakkındaki yasamaya karşı çıkılması şiddetli para cezaları ya da hapisle cezalandırılmaktadır. Sanayinin çevre üzerinde öyle etkileri vardır ki, tek başına bir ülkenin gayreti bu alanda açıkça yetersiz kalmaktadır. Bu konuda uluslararası işbirliği gitgide kendini dayatmaktadır

İşte bunun içindir ki Sosyalist Ülkeler Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (KEYK ya da COMECON) 160 civarında ekolojik soruna değinen, sosyalist ülkelerin bilimsel işbirliği proramını uygulayan, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi sorunlarıyla görevli bir komite kurmuştur. Bundan başka üye ülkeler temizleme donatım ve aygıtlarının ortak yapımını düzenlediler.

KEYK üyesi ülkeler arasındaki işbirliği örneği her tarafa yayılmaktadır.

Böylece, SSCB ve diğer Baltık ülkeleri Baltık sularının korunması üzerine bir anlaşma imzalamıştır. Ayrıca, Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyeti (ÇSC) ile İsveç, doğal çevrenin korunması konusunda bilimsel ve teknik bir işbirliği anlaşması kabul etmişlerdir.

- GÜNÜMÜZDE KENTLERDE YAŞAYANLAR ARTAN BİÇİMDE GÜRÜLTÜ SELİNE MARUZ KALMAKTADIRLAR. ÜLKENİZDE BU SORUN İÇİN NELER YAPILMAKTADIR?

— SSCB Bakanlar Kurulu, fabrika yönetimleri,

inşaat siteleri ve ulaşım kuruluşlarını kentlerdeki gürültünün azaltılması için önlemler almaya zorlayan bir dizi karar almıştır. Kamu sağlığı yasaları, yerel sovyetlerin ve devlet organlarının fabrikalar, blok apartmanlar ve kamu binaları, avlular, sokaklar ve alanlarda gürültü düzeyini düşürmek için mümkün olan her şeyi yapmasını öngörür.

Eski kentlerin yeniden yapımında ve yenilerinin kurulmasında Sovyet mimarları sanayi bölgesini yaşayan yerlerden ayırmaktadırlar. Kent yetkilileri bu amaçları gerçekleştirmek için oldukça pahalı şehir planlama ve yapım deneylerine girişmişlerdir. Sözge-lişi, Moskova'da yeni bir konut alanı, tüm ulaşım hat-larının toprağın derinliklerinde bulunması yüzünden burada oturacak olanların gerçek bir sakinliğe kavu-şacakları bir yere yapılmaktadır. Ses yalıtıcı madde-lerin kullanıldığı yeni blok apartmanlar gürültü ge-çirme açısından denenmektedir. Sovyet mimarları ya-kın zamanlarda 'sessiz' bir ev modeli hazırlamışlar-dır. Bu deneysel model trafiğin yoğun olduğu büyük cadde ve geçitlerde uygulanacaktır.

Bu tür inşaatlarda, katların içi, yatak odaları, ça-lışma ve çocuk odalarının sestten iyice yalıtılmış ola-cak biçimde planlanarak gürültünün daha da azaltıl-masına çalışılmaktadır. Tüm bu odalar yapının sessiz bölümünde yer almaktadır. Mimarlar ilk kez olarak farklı kalınlıkta pencere camları da kullanmışlar ve pencerelerin çift pervazları arasındaki mesafeyi açmış-lardır. Akustik mühendislerine göre, dışardan gelen ses dalgalarının gücü bu önlemler sayesinde büyük ölçüde azalacaktır. Eğer deneyler sonucunda proje ya-pımcılarının hesapları doğru çıkar da sokağın gürül-tüsü 'sessiz' evlerin sakinlerini rahatsız etmezse, bu blok apartmanların mimari açıdan değişik daha bir-

çok türleri Sovyet kentlerinin gürültülü caddeleri boyunca inşa edilecektir. İnşaat uzmanları bu tip yapıları geleneksel yöntemlerle yapılmış olan okul, okul öncesi kuruluşlar ve blok apartmanlar için bir tür koruma olarak kullanmayı planlamaktadırlar.

Yeşil alanlar gürültüyle mücadelede etkili olabilen diğer bir engelleme aracıdır. Ağaç ve fidan ekilmiş bir alana dağılan bir gürültü dalgasının yol aldığı her 30 metrede 10 desibel kaydettiği, buna karşılık açıklık yerlerde aynı mesafede ses yoğunluğu azalmasının pek önemsiz olduğu kanıtlanmıştır. Bunun da ötesinde, yeşil alanlar havaya oksijen verir ve tozları emer, dolayısıyla yalnız başına bu bile, kentlerimizdeki yeşil alanların çoğaltılması amacıyla mümkün olan her şeyi yapmamız için yeterli bir nedendir.

Tüm belli başlı kentsel gelişim projelerinde yer alan 'yeşillik programları' dediğimiz öğeler toplumsal açıdan büyük önem taşımaktadır. Yeşilliklerin iyi durumda korunmasını gözeten özel hizmetler, ilk ve sonbaharda daha fazla yeşil alanın ekilmesini sağlayan yerel gönüllü yardım örgütlenmeleri vardır. Yeni parklar yapılmakta, eskileri ise genişletilmekte ve geliştirilmektedir. Yeni yerleşim alanlarında konutlar ulaşım hatlarından ve sanayi kuruluşlarından 100 metre ya da daha uzağa yapılmaktadır. Bu 100 metrelik kuşak içinde yerleşim yeri olmadığından buraya ağaçlar ve fidanlar ekilerek mükemmel bir ses yalıtma alanı olarak kullanılabilir.

Kuşkusuz kentlerdeki gürültüyü azaltmak maki-nalaşmayı ve sınai işlemleri geliştirmek ve gürültü kaynakları üzerinde sıkı denetimler uygulamak gibi başka yöntemler de vardır. Örneğin, Moskova ve öteki Sovyet kentlerinde sürücülere korna çalmaları yasaklanmıştır. Ancak bu noktada, gelecek pek parlak

değildir. Tüm kentlerimizde yalnızca elektrik gücüyle çalışan araçlar kullanılsa bile özellikle geceleri sert yol zemininde tekerlek seslerini duyarız. Gürültünün gücünü azaltmaya karşı yapılacak en iyi şey, bu gürültü azaltıcı yöntemlerin tümünü birden kapsamlı biçimde uygulamaktır. İşte Sovyet uzmanları bu bakımdan mimarlar, inşaatçılar ve proje yapımcıları işbirliği yapmakta ve gürültüyü ortadan kaldırmak için kent yetkililerinin desteğini sağlamaktadırlar.

- OTOMOBİL KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCENİZ, LEHTE VE ALEYHTE SÖYLEYECEKLERİNİZ NELERDİR?

— Bu konudaki 'karşı' savlar yeterince açıktır: hava kirlenmesi, caddelerin tıkanması, yollardaki trafik akışının artık had noktasına gelmiş olan yavaşlaması ve park yeri sorunları. Lehte ileri sürülecekler de bir sır değildir: bir yerden bir yere gitme kolaylığı, hoş yolculuklar yapma olanağı... Burada özel arabalardan, yani hafif kişisel taşımadan söz ediyoruz. İyi taşımacılığın kendi sorunları vardır. Ülkemizde dünyadaki herhangi bir ülkeden daha çok ağır taşıma araçları çalışmaktadır.

O halde Sovyetler'in otomobil, özel mülkiyetli arabalar konusuna yaklaşımı ne olabilir?

Ülkemiz uçsuz bucaksız bir alanı kaplamaktadır ve büyük bir nüfusa sahiptir. Bu da karşımıza öyle hemencecik çözümlüvermesi imkânsız olan bir sorun çıkarıyor. Özel taşımacılık, Nazi Almanyası'nın saldırısı sonucu olarak kitlesel yıkıma uğramış bir ülkede öncelik taşıyan gereksinimler arasında sayılmayacaktır. Öteki ülkelerin tersine SSCB başlangıçtan beri ilk elde otobüs ve kamyon üretimine ağırlık vermiştir. Toplu taşımacılığa her zaman öncelik tanınmaktadır. Günlük yaşamda insanların özel otomobilleri

olmadan da istedikleri yere gidebilmelerini sağlayan toplu taşımacılığın farklı türlerinden oluşmuş en geniş bir şebekeye sahibiz. Birçok kentte metroyla, otobüsle ve trolleybüsle işe ya da dinlenme yerlerine gitmek otomobille gitmekten çok daha basit ve ucuzdur. Ayrıca sürekli olarak büyüyen bir taksi filosu da vardır. Kentten çıkıp kırsal kesime gitmek de zor değildir. Çok gelişmiş bir kent dolayısı demiryolu sistemi ve bir kentler arası otobüs filosu halkın hizmetindedir.

Sovyetler Birliği'nde özel araba, genel olarak mevsime özgü bir taşımacılık aracıdır. Motorlu araçlar kiralama hizmeti de bu ihtiyacı karşılamaktadır. Bununla birlikte ülkemizde otomobil giderek önemli bir ihtiyaç sayılmaktadır; bu da hızla yükselen yaşam düzeyine ve ülkenin büyüyen ekonomik kapasitesine bağlıdır.

Bu durum iktisat ve planlama organlarıncı dikkate alınmıştır. Yeni otomobil tesisleri yapılmakta, eskiler de genişletilmektedir. 1970'den bu yana otomobil üretimi ve satışları dikey bir yükseliş göstermiş, üretimse hemen hemen dört kat artmıştır. 1977'de otomobil sanayi 1,3 milyon araba üretmiştir. Bugün ülkedeki arabaların yüzde 75'i özel otomobillerdir ve bu oranın artması beklenmektedir.

Günümüzde otomobile karşı büyük bir talep vardır, fakat bunu karşılamak üzere herhangi olağanüstü bir önlem planlanmamıştır. Birçok Batılı ülkede olduğunun tersine herkesin bir otomobile sahip olmasının şüpheli zevki, doğal olarak bizim için fazla bir anlam taşımamaktadır.

Özetlemek gerekirse, otomobilin lehindeyiz ama ancak mantık sınırları içinde. Arabalardan yanayız ancak salt ticari amaçlarla yapılmış aşırı lüks ve büyük canavarlardan yana değil. Otomobil ilk önce gü-

venilir, ekonomik, kullanılması kolay ve emniyetli olmalıdır. İlke olarak elektrikli arabadan ve rahat toplu taşımacılığın daha da geliştirilmesinden yanayız.

- DEVLET PLANLAMASI, BİLİMİN GELİŞMESİNİ, ARAŞTIRMACILARIN ATILIMINI ENGELLEMİYOR MU?

— 1927'de SSCB Bilimler Akademisi Genel Kurulu, araştırmaların planlı yönetimi ilkesine dayanan yeni tüzüklerini kabul ettiği zaman (eskileri 1836'dan kalmaydı) ileri sürülen buydu. Üst otoriteler «bilimi yönetebilirler», hükümet «araştırmaların» kumandasını ele alabilir düşüncesi bile birçok kimseye gülünç geliyordu. Aslında devrimden önce (1917), bireysel programlar vardı, herkes kendi köşesinde çalışıyordu. Devlet bu çeşit çalışmalarla hiç ilgilenmiyor görünüyordu. Üst düzeyde oluşturulmuş yönetici plan yoktu.

1918 Nisan'ında, Lenin'in yönetiminde bilimin gelişmesinin geniş bir plana bağlanması kararlaştırıldı. Sanayinin akılcı dağılımı, sanayiin, taşımacılığın ve tarımın elektrikleştirilmesi, hammaddelerin ve enerji kaynaklarının karmaşık kullanımı sorunlarını incelemek söz konusuydu.

O zamandan beri bilimsel araştırmalar eşsiz bir gelişme gösterdi. Ulusal ekonomiye önemli hizmetler sağladı. Çeşitli uzmanlardan oluşan ve birlikte çalışan bir çok ekip eliyle yürütülen önemli bilimsel ve teknik sorunların incelenmesi çalışmaları genel ekonomik planlarla uyum içinde bulunmaktadır. Bu geniş araştırma merkezleri ağının çalışmaları SSCB Bilimler Akademisi ve SSCB Bakanlar Kuruluna bağlı Bilim ve Teknik İçin Devlet Komitesi ve federe ve özerk cumhuriyetler ölçeğinde, paralel organlar tarafından koordine edilir.

Planın ilkesi nedir?

Elbette, bilginlere «şu tarihte şunu keşfedin» diye emir verilemez. İlgili güçlerin¹ sayısız konular arasında dağılmaması için, ancak en çok yarar sağlanabilecek alanlarda yoğunlaşmaları için, araştırmaları yönlendirmek, başlıca çalışma sahalarını tesbit etmek, değişik merkezlerin görevlerini belirlemek ve sınırlamak söz konusudur.

Bir strateji çizmek için, eğilimleri incelemek ve devlet tarafından düzenlenen planlara göre araştırmacıların ve bilimsel kuruluşların bireysel planlarını koordine etmekle SSCB Bilimler Akademisi görevlidir.

Bilimsel araştırmanın planlanması ve programlanmasında izlenen bu tavrın doğruluğu kanıtlanmıştır. Bugün SSCB'de bilimsel örgütlenme milyonlarca uzman ve yardımcılarını kapsarken, bu olgu geçerliliğini yitirebilir mi? Tam tersine daha çok gerekli olur. Araştırmacılar kaybolmuş çocuklar gibi davranmaya bırakıldığında, bazı alanlar ihmal edilirken diğerlerindeki fazla çalışma araştırmaların verimini azaltır. Araştırmanın daha iyi düzenlenmesinin, bu alanda daha fazla yatırım gerekli olmaksızın, verimi dört ya da beş kat artırabileceği hesaplanmıştır. 1976-1980 Beş Yıllık Planı bu soruna özel bir önem vermektedir.

- SİBİRYA'DA VE BAŞKA YERLERDE NEDEN BÜYÜK ARAŞTIRMA MERKEZLERİ YARATMAYI GEREKLİ GÖRDÜNÜZ?

— 1931'den beri SSCB Bilimler Akademisi Genel Kurulu, federe ve özerk cumhuriyetlerdeki geleceğin araştırma merkezlerinin çekirdekleri olan yerel çıkarlara yönelik bilimsel üslerin, olanaklar ölçüsünde her yere kurulmalarını kararlaştırdı. Böylece Kazakistan, Tacikistan ve Kibin üsleri ve SSCB Bilimler Aka-

demisinin Transkafkasya, Ural ve Uzak Doğu kolları doğdular. SSCB Bilimler Akademisinin daha 1936'da altı tane kolu vardı ve sayıları gittikçe artıyordu.

Bu süreç, savaş tarafından tamamen kesilmese bile, bir ölçüde engellendi. Daha sonraları, 50'li yıllarda, bölgelerin geniş kaynaklarının değerlendirilmesi büyük ölçüde hızlandırıldı: bu konuda bilimin yardımına gereksinim doğdu. Aynı zamanda özellikle desantralizasyon yoluyla araştırmaların yönetiminin daha da mükemmelleştirilmesi gerekmektedir. 1957'de, SSCB Bilimler Akademisinin Sibirya kolu kuruldu. 1961'den önce de tüm federe cumhuriyetlerde bilimler akademileri kuruldu.

SSCB, doğal koşullar açısından sonsuz bir çeşitlilik göstermektedir: her bölgenin, her beş yıllık dönem için devlet planı tarafından ve onlarca yıl için düzenlenmiş tahminlere göre belirlenmiş, kendine özgü bir ekonomik gelişme stratejisi vardır. Bu stratejinin daha iyi işlenmesini, Bilimler Akademisinin Sibirya kolu gibi bölgesel merkezler sağlamaktadır.

Rus araştırmacıları, kendilerine büyük araştırma merkezleri kurmaları ve uzman kadrolarını yetiştirmeleri için Sovyet cumhuriyetlerine çok yardım etmiştir.

● SOVYET ARAŞTIRMACISI ÖZGÜR MÜDÜR?

— Evet, özgürdür, ancak mutlak olarak değil.

Günümüzde, üretici güçler ve bunun sonucu olarak bilim öyle bir gelişme düzeyine ulaşmıştır ki, fizik, kimya, elektroteknik, uzayla ilgili ve nükleer araştırmalarla aynı anda ilgilenebilecek yetenekte yeni Lomonosov'ların veya Edison'ların ortaya çıkması, tüm bunlar kimsenin yardımı olmaksızın düşünülemez. Dünyaca tanınmış bir araştırmacı, örneğin bir

Nobel ödülü sahibi, hiçbir zaman tek başına değildir; arkasında, onlarca, yüzlerce uzman, bilimsel ekipler, laboratuvarlar, enstitüler ve hatta devlet organları vardır, o bunlara bağlıdır ve bağımlıdır. Bilimsel ve teknik devrim çağında, harcamalarını kendi karşılayarak ve tehlikeleri göze alarak tek başına deney yapan bilgin olamaz. İster SSCB'de, ister Amerika'da ya da başka yerde yaşasın, bugün hiçbir bilgin mutlak olarak özgür değildir.

Her bilgin düşüncelerini formüle etmek zorundadır. Bunlar arasından, ekip, laboratuvar ya da enstitü bünyesinde yapılan tartışmalar sırasında en çok gelecek vaadedenler seçilir. İşte bireysel planlar, kendileri de daha geniş bir programda yer alacak olan belirli bir alanın araştırma merkezleri tarafından yapılan en ilginç tekliflerin toplamı olan kolektif planları böyle yaratır.

- UZAY ARAŞTIRMASININ DOĞURDUĞU BÜYÜK
HARCAMALAR EKONOMİK AÇIDAN DOĞRU MUDUR?

— Uzay araştırmaları son derece pahalı oluyor. Bununla birlikte, uzay çağının ilk on yıllık süresince, bu deneyler için yapılan harcamalar, ilk baştakinden yüzlerce kez daha düşüktü. Bazı tahminlere göre, yeniden kullanılabilir hava gemilerinin devreye girmesiyle, yörüngeye sokmanın kilogram başına zorunlu harcaması daha onlarca kez azaltılabilecektir. Bu ise pek uzakta değildir.

Uzay çalışmalarının masrafları karşılanacak, dahası bu çalışmalar kârlı hale gelecektir. Şimdi, meteorolojik gözlem ve haberleşme uyduları, yapımlarının ve yörüngeye sokulmalarının neden olduğu harcamaları haklı çıkarıyorlar. Gözlem uydularının sağladığı bilgilere dayanarak yapılan hidrometeoro-

loji tahminleri yılda 500-700 milyon ruble tasarrufa yol açmaktadırlar. Uzaydan çekilen fotoğraflar, geniş yeraltı suları ve maden yataklarının bulunmasını sağlamaktadır.

Ya yer ölçümü bilimi, ya haritacılık? Bir yörüngeden, 24 saatte, gündüz ışığında, yerkürenin tüm alanının fotoğrafı alınabilir. Uydular olmasaydı, bu işi yapmak için, yerin üstünde sürekli uçan bir uçak gerekecekti.

Uzay teknolojisi aynı zamanda büyük bir ekonomik önem kazanmaktadır. Yeryüzünde, aynısı oluşturulan uzay koşulları (ağırlıksız, ileri boşluk) hiçbir zaman sürekli değildir; bununla birlikte, bu koşullarda, son derece saf kimyasal maddeler imal edilebilir, yeryüzünde birleşmeyi reddeden çeşitli maddelerin **kaynağı** yapılabilir. Uzayda, çok sert monokristaller üretimi radyo-elektronikte, haberleşmelerde, laser (ışını) ve elektronik beyin alanlarında gerçek bir devrimi haber vermektedir. Bazı uzmanların söylediklerine göre, on yıla kadar, gezegenimizin dışında, toplam değeri milyarlarca rubleyi bulan yüzlerce ton madde üretilecektir.

Uzay araştırmalarının «yansımaları» yani dünya üzerindeki teknolojiye etkileri unutulamaz. İşte tıp alanından alınmış birkaç örnek: Uzay gemisinin kabuğuna çarpan taşları sayan araç kasların gerilmesine tepki gösteren ve böylece bazı sinir hastalıklarını önceden haber veren işaretlerin izinin bulunmasını sağlayan bir aygıtın incelenmesine başlangıç noktası oldu. Füze-motorlarını donatan bir pompa belki bir gün yapay bir kalbin en güzel örneği olacaktır. Astronot gözlüklerine takılan ve göz küresinin en basit hareketi ile çalışmaya başlayan küçük düğme daha şimdiden felçlinin yürüyen koltuğunu kumanda etme-

sini sağlamaktadır.

Uzay araştırmalarının insanlığa şimdiden sağladığı yararlar açıkça görölmektedir. Onun için harcanan para uçup gitmemektedir.

- BİLİMİN VE TEKİNİĞİN BAZI ALANLARINDA GELİşMENİN DORUK NOKTASINA VARAN SSCB'NİN, DAHA AZ PRESTİJ SAğLAYICI OLAN DİĞERLERİNDE GEÇ KALDIĞI SÖYLENMEKTEDİR. DEĞERLENDİRMELERE HANGİ ÖLÇÜDE GÜVENİLEBİLİR?

— SSCB'nin bilimin gelişmesine ayırdığı tutarlar ne denli büyük olursa olsun (yılda 17 milyar rubleden fazla), araştırma alanları ne denli fazla olursa olsun, Sovyet biliminin, temel ve uygulamalı araştırmanın tüm alanlarında baş köşeyi tuttuğu söylene-
mez. Bunun nedenleri çeşitlidir.

Herşeyden önce tüm alanlarda düzenli bir şekilde ilerlemek için gerekli araç ve uzmanlarımız eksiktir. Ulusal gelir arttıkça, bilim için daha fazla harcama yapılıyor; tüm yatırımlar içinde, bu sektörde yapılanlar en etkilisi olduğundan bu harcamaların büyümesi durmayacaktır.

Dünyanın en büyük bilimsel ve teknik potansiyellerinden birine ve güçlü bir ekonomiye sahip olan Sovyetler Birliği, araştırmalarını geniş bir cephe üzerinde sürdürmek zorundadır. Bu çabaların ana eksenlerinin seçimini belirleyen unsurlar nelerdir?

Birincisi ulusal ekonominin gereksinimleri, ikincisi, sorunların genel gidişi, çözümlerinin getirebileceği perspektifler ve nihayet ölkemizin büyük bilginlerinin bilimsel ilgileridir.

Tüm bunlar pratikte nasıl ortaya çıkıyor?

Onuncu Beş Yıllık Plan çerçevesi içinde hazırlanan Bilimler Akademisi planı, halen bilimsel araştırmanın karşısındaki sorunların en önemlilerinden olan,

beşyüz temel sorunu kapsamaktadır. Açıktır ki, bilginlerden bunları beş yıla değin çözmeleri istenmemektedir. Bu plan uzun dönemde, moleküller, biyoloji, insan organizmasının biyokimyası ve fizyolojisi, elementer parçacıkların fiziği, atom çekirdeği ve plazmanın fiziği, kuantik elektronik, kimya, matematik ve mekanik, otomatik kumanda alanlarındaki karmaşık araştırmaların programları eksenine dayanmaktadır.

Bazıları tarafından, «prestij sağlayıcı» diye anılan alanlar arasında yer alan uzay deneyleri sürdürülecektir. Sovyet araştırmacıları bu görüşü paylaşmıyorlar. Uzay araçlarının kullanımının, yerin doğal kaynaklarının incelenmesinde, meteorolojide, denizler bilgisinde, haberleşmede vb. ne denli yararlı olduğunu unutmamak gerekir. Böylece, Salyut'un Altay dağlarının (Güney Sibirya) üzerinde aldığı resimler çözümlenerek, jeolojik haritalarda bulunmayan blok halinde bir kütle ortaya çıkartıldı. Şimdi bu bölgede yeni maden yataklarının araştırılması perspektifleri, işte bu bilgilerden hareketle gerçekleştirilmektedir. Yeryüzünün uydularla incelenmesinin daha başında olunmasına karşın benzer durumlara çok rastlanmaktadır. Kama otomobil fabrikası gibi dev fabrikaları, Sayano-Şusenkaya santrali gibi (6400.000 kw.) hidrolik santralleri, Krivoy-Rok gibi yüksek fırınları (5000 m³) prestijimiz artsın diye kurmuyoruz. Ekonomik açıdan, ulusal ekonomimizin gittikçe büyüyen oran ve gereksinimleri dikkate alındığında böyle yapıtların gerekliliği tartışılmazdır.

Sovyetler Birliği doğal kaynaklar açısından en zengin ülkedir. Buna karşın yeni enerji kaynaklarının araştırılması için büyük güçleri ve önemli araçları seferber ediyoruz. Termik nötronlu daha sonra da

hızlı n6tronlu n6kleer santralı ilk inşa eden biz olduk. Termon6kleer reaksiyonu kontrol etme yollarının araştırılmasında Sovyet bilminin başarısı d6nyaca tanınmıştır. Enerji kıtlığının tehdidi altındaki, gelecek ve insanlığın esenliği bu sorunun 6z6m6ne bağlıdır.

Çok 6nemli buluşlar, diğerlerinin açtıkları yollar-da doğar, denir. Biz bunun ayrıca geniş bir uluslar-arası bilimsel işbirliğine bağlı olduğunu da vurgulu-yoruz. Sovyetler Birliği araştırmanın şu ya da bu ala-nında ister baş k6şeyi tutsun, ister tutmasın m6mk6n olan en geniş 6l6de b6yle bir işbirliğine katılmaya hazırdır. Bu işbirliği, s6rmekte olan çalışmaları daha da hareketlendirecek ve insanlığın en 6nemli sorun-larından bir çoğunun 6z6m6n6 hızlandıracak bir et-ken olacaktır.

YAŞAM DÜZEYİ

- YAŞAM DÜZEYİNDEN SÖZ EDİLİNCE, AMERİKALILAR VE SOVYET İNSANLARI DEĞİŞİK ÖLÇÜTLER GÖSTERİYORLAR. BUNLARI NASIL KARŞILAŞTIRABİLİRİZ?

— Gerçekten, Amerika Birleşik Devletleri'nde çoğunlukla arabaların sayısı ve fiyatı ileri sürülürken, ülkemizde özellikle halka parasız olarak sunulan hizmetlerin miktarına dikkat çekilmektedir.

Özellikle kaliteli olduklarında, otomobil de dahil nesneler kuşkusuz insan yaşamında önemli bir yer tutarlar. Bu açıdan bakınca ABD hep başta gelmektedir.

Oysa biz yaşam düzeyinin, sahip olunan eşya miktarı ile belirlenmediğine inanıyoruz. Ve hatta bunun ikincil bir etken olduğunu düşünüyoruz. Bir insanın yaşamının daha dolu olması, yaşamından daha **çok** hoşnut olabilmesi ve yarınına güvenle bakabilmesi için, açıktır ki daha başka şeylerde gerekir: İyi sağlık, iyi öğrenim, düşünsel yaşam, garantili ve eğilime uygun iş, ailenin geçimi, yaşlılıkta maddi bakımdan güvencede olmanın sağlanması. İşte bu öğeler Sovyet insanları için bütünüyle gerçekleşmiştir.

Yaşam düzeyleri hakkındaki değerlendirmelerimiz hemen hemen şu mantığa dayanır:

Bir ailede herkesin sağlığı yerindeyse, sağlık hizmetlerinin, hastahanede yatma harcamalarının, ilaçların fiyatlarının vb. ailenin geçimi üzerine hiçbir yansımasy olmaz. Ne yazık ki her zaman sağlıklı değiliz. Dolayısıyla, kamu sağlığının düzenlenmesine ilişkin konulara hiçbir zaman kayıtsız kalamayız.

Bir Sovyet yurttaşı, hastalığının, ailesinin geçimini bozmayacağını bilir. Devlete yüklenen harcamalar ne olursa olsun, o parasız tedaviden yararlanır. Hastahanede yatma ,en büyük uzmanların muayeneleri ona bir tek kuruşa bile mal olmayacaktır. Hiçbir zaman içinden çıkarılmayacak (yasa, hasta emekçilerin işten atılmasını yasaklar) ve geçici yetersizlik tazminatı (ilgilinin olası harcamalara katılmasına gerek duyulmadan hizmetine verilen denek) alacaktır.

Kanımız şudur ki, ailelerin maddi durumuna bakılmaksızın, herkes, ortaokuldan Moskova niversitesine değin herhangi bir kuruluşta öğrenimini yapabilmelidir. Kuruluşlar, birkaç «sekine» ayrılmış ayrıcalıklı okullar ve herkesin gidebiledeği okullar diye birbirinden ayrılmaz. Ülkemizde, tüm öğrenim biçimlerinin ücretsiz oluşu yasa güvencesi altındadır.

şimdi de, bir ailenin salt maddi yaşam düzeyine, yani ne satın alabiledeğine ve ne satın aldığına geçelim.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, orta düzeyde bir aile, gelirinin yalnızca % 40'ını alışverişe ayırabilir, gelirin geri kalanı ise «nesneler dünyası»nın dışında kalanlar: vergiler, sosyal sigorta sandıklarına kesilen ödentiler, tedavi edilmek, öğrenim yapmak ve kiralar için katılanılan harcamalar vb... tarafından emilir.

Orta bir Sovyet ailesi ise parasal gelirinin % 80'ini alışverişlerine ayırır.

Yaşam düzeyi dinamik olduğu kadar karmaşık

bir kavramdır. Gerçek kapsamı, yalnızca bugün sahip olunanla değil aynı zamanda dün sahip olunan ve yarın sahip olunacaklara da bağlıdır. Aslolan gelirlerin, fiyatların, hizmet tarifelerinin nasıl «hareket ettiklerini» bilmektir. Geleceğe huzur içinde mi bakılabileceği yoksa karanlık günlerin mi beklendiğini bilmektir. Kısacası, önemli olan eğilimdir.

Bizde, bu eğilim olumludur: Yaşam düzeyi yükselen bir eğri izler. Perakende satış, kiraların ve hizmet tarifeleri fiyatlarının sabit oluşu sayesinde, on yılda Sovyet yurttaşlarının gelirleri iki katına çıktı ve hâlâ yükselmeye devam ediyor.

Şunu da hiçbir zaman unutmamak gerekir: Batı'da istatistikçilerin «orta» ailesine, çoğunlukla, kâğıt üzerinde rastlanmaktadır. Bir milyoner ve ödeneğini artık almayan bir işsiz, görkemli bir villanın sahibi ve bir serseri; istatistik ortalamaların oluşumunu, zıt kutuplarda bulunmaya devam ederek kendi köşelerinden etkilerler.

Gelişmenin her aşamasında toplum belirli bir maddi servet toplamını el altında bulundurur. Bu toplam bugün ABD'de, Sovyetler Birliği'nde olduğundan daha fazladır. Farkın kaynağı tarihin içindedir, dolayısıyla bu farkın sosyalizmin «kusuru» olarak açıklanması yanlıştır. Tersine, sosyalizmin sayesinde ki bu fark günden güne hızla kapanmaktadır. Çünkü sosyalizm, mevcut zenginlikleri toplum üyeleri arasında daha adil bir şekilde bölüştürmektedir.

Yaşam düzeyimizden hoşnut muyuz? Hayır, daha çok araba da dahil olmak üzere, daha çok istiyoruz ve daha çok şeyimiz olacaktır. Sovyet insanları 1965'de 64.000 araba satın aldılar, 1976'da ise 1 milyondan fazla. Araba yapımı, ortak taşımacılığa (kitle ulaşımına), doğal çevreye ve yakacak dengesine zarar vermemek

koşuluyla artmaya devam edecektir. Ancak, bizim için arabayı yaşam düzeyinin ölçütü yapmak söz konusu değildir.

- KAMU TÜKETİM FONLARI NELERDİR? BUNLAR NASIL YARATILIR VE NE İÇİN KULLANILIR?

— Sovyetler Birliği'nde, tıbbi hizmetler, eğitim, yaşlılık güvencesi ve hastalık yardımları gibi birçok hizmet ve yardımlar tüm Sovyet yurttaşlarına parasız olarak sağlanır. Çocuk yuvaları, okullar ve üniversiteler, hastaneler, 'prevanteryumlar' kurup işletmek, 46 milyon kişiye emekli maaşı ödemek ve milyonlarca öğrenciye burs vermek için gereken para kamu tüketim fonları denilen kaynaktan gelmektedir. Bu fonların üçte ikisinden çoğu, Sovyet devlet bütçesinden, üçte birine yakın bir bölümü ise fabrikalar, örgütler ve kollektif çiftliklerin katkılarından elde edilmektedir.

Kamu tüketim fonları, daha yüksek ve daha düşük gelir gruplarındaki aileler arasında bulunan yaşam düzeyi farklarının azaltılmasını mümkün kılmaktadır. Sovyetler Birliği'nde kazançlar açısından farklılıklar vardır, ama bu yardımlar sayesinde en hayati gereksinmelerinin karşılanması konusunda yurttaşların olanakları eşitlenmekte ve kültürel yardımlardan herkesin yararlanması sağlanmaktadır.

Ülkemizde bir insan kendini iyi hissetmezse, bir doktor çağırabilir ya da tüm bedensel kontrol işlemleri ya da ameliyat için hastaneye başvurabilir SSCB' de her tür tıbbi hizmet parasız olduğundan kişinin bu hizmetlerin kendisine kaç malolacağını düşünmesine gerek yoktur. Ülkemizde çalışanların % 90'ı tam ücretle hastalık izni alma hakkına sahiptir. Hastalıkları önleme amacıyla yapılan tüm bedensel kontroller

geniş çapta uygulanmaktadır. Halkımızın sağlığı ulusal bir kaynaktır ve de çok değerlidir. Bir hastalık ya da hastalığa yatkınlık ne denli erken teşhis edilirse, ileride ortaya çıkması olası komplikasyonlar o denli azalır ve söz konusu kişi de bir an önce işinin başına döner.

Kamu tüketim fonları olmasaydı, bir Sovyet ailesi oturduğu apartmana ve toplu hizmetlere iki misli, çocuklarını kreşlere, yuvalara yolladıklarında da beş katı fazla para ödemek durumunda kalacaktı. Bugün Sovyet halkı dünyadaki en düşük kirayı ve su, elektrik, havagazı vb. oranlarını ödemektedir. Ayrıca önemli olan bu oranların 1928'den beri değişmemiş oluşudur.

Bir kadının ocuk doğurduktan hemen sonra hastaneden eve gitmesi çoğu zaman sağlığı açısından zararlıdır; eğer hastane masrafı diye bir sorun olmazsa kadın da eve dönmekte acele etmeyecektir. Yine kadın çocuğu için doktor çağırırken düşünmek zorunda kalmayacaktır. Bugün ihtiyaı olan her kadın hiç beklemeden doktor ya da hastabakıcı çağırabilir; doktor hemen genç annenin evine gelip yeni doğmuş bebeğin sağlığını kontrol etmektedir. alışan kadınlar dört ay süreyle ortalama ücretlerine eşit bir annelik yardımını alırlar. Annenin işi ağırsa veya anne birden çok bebek doğurmuşsa, loğusalık izni otomatik olarak uzatılır.

Eğer okullarda, kolejlerde, üniversitelerde, mezuniyet sonrası kurslar da dahil olmak üzere tüm ğretim parasız olmasaydı, Sovyetler Birliği ne herkesin okuma yazma bildiği, ne de dünyanın en yüksek mühendislik ve bilim potansiyeline sahip bir ülke olabilirdi. Tatiller, şifa yurtları, dinlenme merkezleri, ta-

til evleri sorunu, eğer bu tür yerlerin % 80'i ya parasız ya da % 70 indirimli olmasaydı, başka türlü olurdu.

Diğer bir deyişle, kamu tüketim fonlarının Sovyet halkının yaşamındaki önemli rolünü gösteren birçok olgu ve rakam vardır. 1977'de bu fonlardan ödenen yardımların tutarı 99.500 milyon ruble ya da SSCB'nin brüt ulusal gelirin % 40'ıdır. Bu toplamın üçte birinden çoğu emeklilik maaşı ve çeşitli yardımlar olarak sosyal güvenlik sigortasına ve sosyal sigortaya; dörtte birinden çoğu eğitime, beşte biri kamusal sağlık hizmetlerine, şifa yurtları, dinlenme yurtları, kültür-fizik faaliyetlerine ve konutların bakım giderlerine harcanmıştır.

Yalnızca sosyalizmde mümkün olan bu fonlar, başlıca ekonomik ve sosyal amacımız olan halkın artan maddi ve kültürel ihtiyaçlarının en iyi biçimde karşılanmasında yardımcı olmaktadır.

- ÜLKENİZDE PARASIZ SOSYAL HİZMETLER ALANINI GENİŞLETMEKTESİNİZ. ANCAK ÜCRETLERİ VE AYLIKLARI YÜKSELTİP HALKA KENDİ BİREYSEL EĞİLİM VE GERENSİNMELERİNE DAVRANMA OLANAĞI SAĞLAMAK DAHA BASİT BİR ÇÖZÜM YOLU OLMAZ MIYDI?

— Bu sorunun karşılığı daha önceki cevaplarımızda kısmen açıklanmıştı. 1920'lerde, kamusal tüketim fonları ilk yaratıldığı zaman, bu gerçek bir toplumsal devrimdi. Sözgelişi, konut her zaman olduğu gibi para getiren bir araç olmaktan çıkmış, bir tür sosyal hizmet olmuştur. Eğitim tüm kademeleriyle herkese açılmıştır. Salgın hastalıklar geçmişte kalmış, ölüm oranı eskisinin dörtte birine düşmüştür. Doktor sayısı açısından ülkemiz dünyada en önde gelmektedir; 1977'de her on bin kişiye 34 doktor düşüyordu. Geçen birkaç yılda emekli maaşları önemli öl-

çüde artmıştır. Aynı şey orta uzmanlık okullarındaki ve daha yüksek eğitim kuruluşlarındaki burslar için de söylenebilir. Başka bir deyişle, ailedeki çocuklar ve öteki bağımlı kişiler yüzünden bir ailenin tüm hayatı gereksinmeleriyle genel yaşam düzeyinin mümkün olduğunca olumsuz yönde etkilenmemesi ve Sovyet halkının kültürel ihtiyaçlarının karşılanması için sağlam bir temele sahip olması amacıyla büyük çabalar harcanmıştır.

1977'de kamu tüketim fonundan yapılan parasal ve öteki tür yardımlar, Sovyet ücretli ve aylıklı işçilerin tüm gelirlerinin % 27'sini bulmaktadır. Kuşkusuz bu oldukça yüksek bir rakamdır. Ancak bu istatistiksel bir ortalama değildir ve gerçekte bu fonlar büyük ailelerin gelirlerinde ve türlü nedenlerle çalışmayan insanların yaşamlarında çok daha önemli bir paya sahiptir.

Bu arada yaşam düzeyinin yükseldiği, halkın talebinin boyutlarının da büyüdüğü gözönünde tutulmalıdır. Örneğin 1977'de 34 milyondan çok kişi tümüyle parasız olarak farklı mesleklerde eğitilmiş ve becerilerini, yine ücretsiz olarak ilerletmişlerdir. Böyle bir şey geçmişte olmamıştı. Şimdi halk sağlığı hizmeti ve dinlenme alanında yeni nitel sorunlarla karşı karşıyayız. Bu sorunların çözümü kamu tüketim fonlarının artırılmasıyla yakından ilgilidir.

Başka bir deyişle, kamu tüketim fonlarının artırılmasının öncelik taşıması gelişmiş sosyalist toplumumuzda yasal ve mantıksal bir olgudur. Ülkemizde brüt ulusal gelir arttıkça, bu fonlara yapılan katkı da büyüyebilecektir. Ancak bu, Sovyetler Birliği'nde çalışan halkın, özellikle düşük gelirli kişilerin ücretlerinin ve aylıklarının yükseltilmeyeceği anlamına gelmez. Geçen oniki yılda ücretler ve aylıklar ortalama

% 60 oranında yükselirken yardımlar ve bağışlar kişi başına % 100 oranında artmıştır. Tüketim malları ve hizmetler için genel fiyat indeksi değişmediğinden Sovyetler Birliği'nde söz konusu dönemde yaşam düzeyinin büyük ölçüde yükseldiğini söylemek her yönden haklı bir yargıya varmak olur. Bu da kamu tüketim modelinde dayanıklı mallara önem verilmesi yolunda yapılan bir değişiklik sonucu elde edilmiştir. Halk giderek daha ince eleyip sıkı dokumakta ve istekleri, artan bir biçimde çeşitlilik göstermektedir.

Sovyetler Birliği'nde gelecekte de kamu tüketim fonları ücretlerden daha hızla artmaya devam edecektir. Bunun da anlamı şudur: Kamu tüketim fonları, ülkedeki tüm maddi ve maddi olmayan yardımların, «herkese yeteneklerine ve ihtiyaçlarına göre» ilkesi doğrultusunda dağıtılabileceği bir durumun yaratılmasında yardımcı olacaktır.

- YENİ SOVYET ANAYASASI SSCB YURTTAŞLARININ BARINMA HAKKINI GARANTİ ETMEKTEDİR. BUNUN UYGULAMA OLARAK ANLAMI NEDİR? YANİ BU ANAYASAL HAK ÜLKENİZDE KONUT SAYISINI ARTIRIYOR MU?

— SSCB anayasasının 44'üncü maddesi, Sovyet devletinin mümkün olan en kısa sürede tüm Sovyet ailelerine en kaliteli barınak sağlamak amacıyla eldeki tüm kaynakları kullanacağı yolundaki bir taahhütdür. Bunun da anlamı konut konusunu ticari bir girişim biçimine, yani bazıları için elde edilebilir ve ötekiler için yararlanılmaz bir duruma dönüştürmeyeceğimizdir. Konutların adaletli dağılımı ilkesinden ayrılmayacak ve kiraların şimdiki düşük düzeyini koruyacağız. Barınmanın gelişmesi için bütçeden yapılan tahsisler kısılmayacaktır. 1976-1980 dönemi için 100.000

milyon rubleyi bulan bu tahsisle her biri Krasnoyarsk'daki dünyanın en büyük tesisinin kapasitesine eşit olan 120 tane hidrolik enerji santrali kurmak mümkündür

Başka bir deyişle, yeni anayasa metnine bu maddenin dahil edilmesi, barınma politikamızda istenmeyen türden herhangi bir değişikliğin yapılmasına karşı ek bir garantidir.

- SOVYET YURTTAŞLARI KONUT KİRALARI İÇİN NE KADAR PARA HARCİYORLAR?

— Nüfusun büyük çoğunluğu devlet tarafından inşa edilen ve parasız olarak kiracıların hizmetine verilen evlerde oturur. Bu evlerde, kira ve yükümlülükler (elektrik, gaz, ısıtma, su) aile bütçesinin ortalama olarak % 4 veya 5'ini hiçbir zaman geçmez. 1928'den beri, yani yarım yüzyıldır, teknik planda getirilen yetkinleştirmelere karşın kiralar değişmedi: apartmanların % 87'sinde su, % 86'sında kanalizasyon, % 80'inde merkezi ısıtma, % 74'ünde banyo ve % 88'inde ise gaz vardır. Böylesine yüksek bir yüzdede modern konuta sahip olan ülke pek azdır. Gazın döşenmesi ise (yılda 5 milyon apartman civarında), ev yapımından iki kat daha hızlı gerçekleşmektedir.

Bizim için konut inşası kârlı bir işletme değil, fakat öğrenim ve tıbbi yardım gibi, toplum tarafından üyelerine sunulan bir hizmettir.

Konut kooperatiflerinde (SSCB'de inşa edilmiş konutların % 7'si) kiralar biraz değişik koşullara bağlıdır. İnşaat sahaları parasız olarak sağlanan bu konutlar devlet organları tarafından inşa edilir ve banka kredisi ile finanse edilir.

Fiyatları saptamaya gelince, bu konutların ve devlet hesabına inşa edilenlerin fiyatları aynı ölçülere gö-

re belirlenir. Kooperatif üyeleri, apartmanlarının fiyatının % 30-40'ını öderler, geri kalan kısmı ise yıllık faiz oranı % 1 olan ve 10-20 yıllık bir dönem için verilen bir kredi yoluyla karşılanır. Ev bir kez inşa edildi mi, kiracılar yalnızca yükümlülüklerini ve bakım harcamalarını karşılarlar.

Özellikle kırsal kesimde olmak üzere, özel konutlar da inşa edilir (kiralık konutların % 8'i). Evin gelecekteki sahibi, evin değerinin % 30'unu (çoğunlukla çalıştığı kolhozun yardımıyla) öder, geri kalan kısmı ise Devlet Bankası tarafından 10-20 yıllık bir dönem için verilen bir kredi tarafından kapatılır. Faiz oranı % 0,5'i geçmez ve Devlet çoğunlukla inşaat maliyetinin üçte birini ödemeyi üzerine alır. Ev sahibi emlak vergisi ödemez. Bakım masrafları ise kendine aittir.

- PARASIZ TIBBİ YARDIM VE ÖĞRENİM DEVLETE PAHALIYA MAL OLUYOR, ÜCRETLERİ YÜKSELTMEK İÇİN KULLANILABİLECEK OLANAKLARI TÜKETİYOR, NEDEN SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE BU YOL SEÇİLİYOR?

— Çünkü, bunlar eğer paralı olsalardı, parasal gelirler aileden aileye değişeceğine göre (bu farkları, «nitelik ve niceliğine göre emeğin karşılığı» diyen sosyalist ilke belirler) bu toplumsal hizmetler, tüm yurttaşlara eşit biçimde ulaştırılamayacaktı, bazılarının iyi bir öğrenim görme, iyi bir tıbbi yardımdan yararlanma vb. konularında diğerlerinden daha çok şansları olacaktı.

Biz tam bir toplumsal eşitlik istiyoruz. Başlıca hizmetlerin: tıbbi bakımın, her tip öğretimin, konutun (konut kooperatifleri dışında) vb. nin kişisel gelire bağımlı olmaması için gerekli olan şeyleri en üst düzeyde gerçekleştirdik. Parasız olmaları, onları, herkese eşit ölçüde açık kılıyor.

● SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE EMEKLİLİK SİSTEMİ NASIL DÜZENLENİR?

— Önce Sovyet emeklilik sisteminin altı özelliğinden bahsetmek istiyoruz.

İlk olarak, en erken emeklilik yaşı kadınlar için 55 ve erkekler için de 60'dır. Buna karşılık bu yaş erkekler için ABD, Fransa, İngiltere ve Batı Almanya'da 65, İsveç ve Kanada'da 67 ve Norveç'te de 70'dir. Sovyetler Birliği'nde kömür madencileri ve çelik izabecileri gibi ağır işlerde çalışanlar ise beş, hatta on yıl önce emekli olmaktadırlar. Erkeklerin emekli maaşı alabilmeleri için 25 yıl, kadınların da 20 yıl çalışmaları gereklidir.

Sistemin ikinci özelliği emekli maaşlarının Sovyet devletince ödenmesidir. Sanayi ve büro işçileri gelecekteki emekli maaşları için tek bir kuruluş bile ödemek zorunda değildirler. Ücret ve aylıklarından emeklilik maaşı fonlarına katkıda bulunulmak amacıyla herhangi bir kesinti de yapılmaz.

Üçüncü olarak, çalışan her kadın ya da erkek emeklilik maaşına hak kazanmaktadır. Sovyetler Birliği'nde elli yıla yakın bir süredir işsizlik yoktur; ülkenin her yanında sürüyle iş vardır ve bu da tüm çalışan kadın ve erkeklerin yaşlılıkta emekli maaşı aldıkları anlamına gelir. Kural olarak emekli maaşları önceki ücret ve aylıkların en az % 50-55 oranındadır ve düşük gelir grubundakiler ise gelirlerine eşit miktarda emekli maaşı alabilirler. Bu maaşlar her ay ödenir ve vergiye tâbi değildir.

Dördüncü olarak, Sovyetler Birliği'nde emeklilerin bazı ayrıcalıkları da vardır. Sözgelisi, oturdukları daireler için mümkün olan en düşük kirayı öderler.

Beşinci özellik de ülkemizde zaman zaman ger-

ekleştirilen emekli maaşlarındaki artışların, yerli gıda maddelerinin fiyatları, komunal hizmetlerin bedelleri ve kiralar sabit kaldığından, emeklilerin gelirlerinde yükselme anlamına gelmesidir. Buna ek olarak emekliler ülkedeki tüm çalışanlar gibi parasız tıbbi hizmet ve öteki yardımlardan yararlanma statüsüne sahiptirler.

Altıncı olarak bir kişi maaşla emekli olduktan sonra da, isterse tam ücretle işine devam edebilir. Bu durumda emeklilik maaşını ya tam olarak ya da kısmen alır.

Emekli maaşları yanı sıra savaş malllerine, sürekli iş hastalıkları olanlara, körler ve öteki sakatlara, evin ekmeğini sağlayan kişisini yitiren ailelere de devletçe maaş ödenir.

- SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE EMEKLİLERİN ALIşMAYA DEVAM EDEBİLDİKLERİ DOĞRU MU? EĞER BÖYLEYSE, EMEKLİLİK MAAşLARININ GEÇİNMEK İÇİN YETERSİZ KALDIĞI ANLAMI ÇIKABİLİR Mİ?

— Daha önceki sorulara verdiğimiz karşılıklar bu sorunuzun ilk bölümünü kısaca cevaplandırmıştı. Evet, Sovyetler Birliği'nde emekliler eğer isterlerse çalışmalarını sürdürebilirler. Bunun da ötesinde toplumumuz, eğer sağlıklarına zarar vermeyecekse mümkün olduğunca çok emekliyi çalıştırmak eğilimindedir. Onların tecrübe ve bilgileri bizim için değerlidir ve genç kuşağın moralini güçlendirmede, işçi sınıfı geleneklerini sürdürmede, üretim personelinin ve bir bütün olarak toplumun sorunlarına karşı daha sorumlu ve düşünceli bir tutum geliştirmede bu kişilerin rolleri önemlidir. İşsizlik sorunu olmayan Sovyet ekonomisi, yeterince hızlı bir cranda gelişmekte ve büyük çaptaki otomatikleşme ve yeni teknoloji kullanımına karşın, sürekli ve artan biçimde işgücüne ihti-

yaç göstermektedir.

Sovyetler Birliği'nde emeklilik yaşı Batı ülkelerinin çoğundan beş ile yedi yıl daha küçüktür. Sovyet tıp uzmanlarının ulus çapında yaptıkları araştırmalar, emeklilik yaşındaki halkın büyük bir bölümünün hâlâ gücü kuvveti yerinde ve çalışacak durumda olduklarını göstermiştir. Ayrıca doktorlar yıllar boyu faal bir hayat sürdürenlerin öyle birdenbire yaşam biçimlerini değiştirmemelerini salık vermektedir. Eğer sağlık durumları eski işlerini sürdürmeye uygun değilse, seçebilecekleri bir sürü meslek dalı onları beklemektedir. Emekli olmuş bir kişi gücünün sınırları içinde kalan bir iş bularak genç işçilerinkinden daha kolay koşullarda yarım gün, hatta gerekiyorsa evinde bile çalışabilir. SSCB'de özellikle yaşlıca kimselerin çalışmaları için düşünülmüş 900 kadar büyük ve küçük kuruluş vardır ve bunlar her zaman, çalışmak isteyen herkese iş sağlamaya hazırdırlar.

Emeklilerin çalışmaya devam etmelerinde maddi etkenler söz konusu mudur? Doğal olarak evet; çünkü kendilerine ödenecek ücrete ek olarak emekli maaşlarını da ya tam olarak (sanayi işçilerinin tüm kategorileri ve hizmet uğraşlarında çalışan tüm memurlar için) ya da bir bölümünü alırlar. Ancak bu, hiçbir zaman çalışmaları için tek neden değildir ve yalnızca yaşamı geçinme düzeyinde sürdürme gibi bir konuyla da ilişkili olamaz.

Sovyetler Birliği'nde emekli maaşları önceki ücret ve aylıkların en az % 50-55 oranındadır. Emeklilikten önceki ücretin miktarı ne denli düşükse, emekli maaşı da o denli yüksek olur. Bunun da ötesinde hükümetin ücret ve aylıkları yükselttiği her sefer en düşük emekli maaşları da artmaktadır.

Tüm yaşamları boyunca çalışan ve emekli olma

durumuna erişen insanlar gereksinme düzenlerini herhangi önemli bir biçimde değiştirmek durumunda değildirler. Bu da birçok kez değindiğimiz gibi kısmen ülkemizin sosyal ve ekonomik politikasına olduğu kadar temel maddeler ve ulaşım ücretlerinin istikrarlı ve düşük olmasına, kira ve toplu hizmetlerin düşük ücretlerine ve tıbbi hizmetlerin de tümüyle parasız olmasına bağlıdır.

Bu etkenler, sanırız, günümüzde emeklilik döneminde çalışan ve çalışmayan kişi oranını açıklamaktadır. Örneğin 1977'de Sovyetler Birliği'nde 30 milyon yaşlı emekli bulunmaktaydı ve bunlardan her altı kişide biri de hâlâ çalışmaktaydı.

- SOVYETLER'DE ÇAĞDAŞ BAKIM VE TEDAVİ EVLERİ VAR MI? VARSA MÜŞTERİSİ KİMLERDİR?

— Karadeniz sahilinde ve Baltık kıyısında, Kafkasya dağlarında, Orta Asya'da ve Güney Ukrayna'da, her yıl 60 milyon civarında -ki bu SSCB'de oturanların beşte biridir- tedavi ve tatil için kullanılabilen çok tanınmış bakım evleri vardır. Söz ettiğimiz bu sayı yalnızca «örgütlü olanların» yani sendikaları tarafından verilen bakım belgesinin gösterilmesi üzerine barındırılan ve beslenenlerin sayısıdır. Müşterilerin büyük çoğunluğu, bakım belgelerinin değerinin yalnızca % 30'unu ödemektedir, geri kalan kısmını ise, sosyal sigortalar fonlarından bu amaçla para çeken -ki bu, bütçenin devlet tarafından kendi hizmetlerine verilen kısmıdır- sendikalar öder. Bu durumda, iki haftalık bir dinlenme hiçbir zaman pahalıya malolmaz: aylık ücretin yirmide birine malolur.

Biz bakımı, kârlı bir etkinlik olarak değil, fakat toplum tarafından üyelerine sunulan bir hizmet olarak görürüz.

- SSCB'DE «TEHLİKELİ» İLAÇLAR ÜRETİLİYOR MU?
İLAÇLARIN KALİTESİ NASIL DENETLENİYOR?

— Bir ürünün yapımını doktorların insan vücuduna zararlı etkilerini saptamaları nedeniyle durdurmak başımıza hiç gelmedi.

Sıkı bir sistem, ilaçların üretim ve uygulamasının denetimini sağlar. Yabancı kliniklerde deneyi daha önce yapılmış ürünler bile laboratuvarlarda direnmek zorundadır, deneme görevi ise maddi olarak üretici kuruluşlara bağımlı olmayan devlet organlarına verilmiştir. Her yeni ürünün kullanılmasına, yeni ilaç ve tıbbi araç uygulama ofisine bağlı Farmakoloji (ilaçlar bilgisi) Komitesinin muayenesinden sonra SSCB Sağlık Bakanlığı tarafından izin verilir. Değişik idarelere bağlı onlarca araştırma enstitüsü tarafından yaratılan tedavi araçlarından hiçbirisi Sağlık Bakanlığı'nın onayından geçmeden ortaya çıkamaz.

Bir örnek. 1965 yılında, Letonya Bilimler Akademisi Organik Bileşim Enstitüsü kansere karşı yeni bir madde olan flüorafür elde etti: Fizyolojici, biyokimyası, farmatolojici ve ontolojicilerin yardım ettiği bir ekip, bu maddenin iki yıl, özelliklerini ve yan etkilerini önce cam içinde sonra da hayvan üzerinde incelediler. Dosya Farmakoloji Komitesine iletildi. Onun izniyle, SSCB Tıp Akademisi Deneysel ve Klinik Ontoloji Enstitüsü, ülkenin bütünü için, ürünün metodolojisini, kullanım tarzını ve endikasyonlarını değerlendirdi.

Sınırlı sayıda hastanın tedavisinin sonuçları yeniden Farmakoloji Komitesine sunuldu. Tıbbi özellik ve etkilerinin yeniden incelenmesinden sonra, Farmakoloji Komitesi mamûlün ilaçlar resmi listesine konulmasını salık verdi.

Bu liste söz konusu ilaçlardan halen 2500 adedini kapsamaktadır. Karşılaştırmak açısından şuna da işa-

ret edelim ki, İspanya'da yerli üretim 25.000 ilaç, Brezilya'da 14.000, Fransa'da 11.000 adet ilaç ve buna ek olarak birkaç bin ithal ürün satılmaktadır.

Bu, bir geri kalma işareti midir? Hayır, yeni ilaçları nasıl titiz bir biçimde incelediğimizin delilidir. Merkezi sistem içinde sunulmaları hastaların çıkarlarını garanti eder, hastaları tamamen yararsız, hatta bazen tehlikeli ilaçlardan korur.

EĞİTİM, KÜLTÜR VE SPOR

- DEĞİŞİK UĞRAŞ VE MESLEKLERDEKİ KİŞİLERİN FARKLI EĞİTSEL ÇERÇEVEYE İHTİYAÇLARI VARDIR. BUNA KARŞILIK ÜLKENİZDE BÜTÜNLEŞMİŞ TEK BİR EĞİTİM SİSTEMİ BULUNMAKTADIR. BU DURUM BOŞ YERE PARA VE ÇABA HARCANMASINA NEDEN OLMUYOR MU?

— Bu soruna daha önce de değinmiştik: Ülkemizdeki genel eğitim okulları, her öğrenciye aynı öğrenim hacminin verildiği ve sonuçta elde edilen eğitim düzeyindeki farklılıkların her öğrencinin bireysel yetenek ve çalışkanlığına bağlı olduğu tek bir eğitim programı izlerler. Tüm öğrenciler aynı koşullarda öğrenim gördüklerinden ve çalışma yaşamlarına herhangi bir ayrıcalık ya da kısıtlama olmaksızın başladıklarından bu sistemin çok adaletli olduğu kanısındayız.

Eğitimlerini orta dereceli uzmanlık okulunda ya da daha yüksek eğitim kuruluşunda sürdüren gençlerimize seçtikleri alandaki iş için gerekli mesleki kılavuzluk hizmetleri de getirilmektedir. Konuların seçimi doğal olarak bir orta dereceli uzmanlık okulundan ya da yüksek okuldan ötekine değişmektedir. Aynı zamanda istisnasız tüm öğrenciler etkin ve toplumsal

açından yararlı bir yaşama hazırlanmakta ve bu amaç için toplumbilimin temellerini öğrenmektedirler. Böylece tek bir birleşik eğitim sistemi, ne öğrencilerin hepsinin aynı şeyi öğrenmeleri, ne de bunun eğitimde haksız olan bir standartlaşmaya yol açacağı anlamına gelmemektedir. Sözgelisi, bir mühendis maddelerin direnci gibi konuları bilmeden işini göremeyecekken, bir dilbilimci pekala bu konuları bilmeden de görevini sürdürebilir. Bunun tersine olarak ekonomi politığının temelleri konusundaki bilgi, insanın düşüncelerini dile getirebilmesi, yabancı bir dili okuyup konuşabilmesi ve bunlara benzer birçok öteki konular yararlı alanlardır, becerilerdir ve eğer bir kişinin işi bakımından zorunlu olmasa bile toplum yaşamı ve kendini eğitmesi bakımından önemlidir. Her yıl eğitim için tahsisatı artırmak zorunda kalmamıza karşın biz bu artışı kaynakların israfı olarak görmemekteyiz.

- YÜKSEK ÖĞRENİM GÖRMÜŞ UZMANLARIN EĞİTİMİ HER ÜLKEDE PAHALI BİR İŞTİR. SOVYETLER BİRLİĞİNDE BU TÜR MASRAFLARI KİM KARŞILAR?

— Bunun faturasını ödeyen Sovyet devletidir. Yüksek öğrenim görmüş olan bir uzmanın yetiştirilmesi için ortalama altı bin ruble harcanır. 1977’de yüksek okullar, enstitüler ve üniversitelerden oluşan 861 yüksek öğrenim kurumumuz ve kadın erkek toplam 5.038.000 öğrenci kadromuz vardı. Öğrenciler öğretimlerinin hiçbir bölümü için ödeme yapmazlar. Ayrıca gündüz okuyan öğrencilerin aylık olarak devletten aldıkları burslar da vardır. Geçen birkaç yılda yüksek okul ve üniversite bursları doğrudan devletçe değil de, fabrikalar ve kollektif çiftlikler tarafından karşılanmış, bunlar en iyi ve gelecek vaadeden işçi-

lerin ve okul mezunlarının eğitimi için öğrenim süresince burs tahsis etmişlerdir. Fabrikalar ve çiftlikler bu yolla, gereksinimleri olan uzmanların eğitimini kendileri düzenleyebilmektedirler.

Sovyet devleti yüksek öğrenimin masraflarını karşılamamanın yanı sıra çok sayıda dolaylı ödemelerde de bulunur; bunlar yüksek okul ve üniversitelerdeki öğretim kadrosunun ücretleri ve aylıkları; laboratuvarlar, botanik bahçeleri, rasathaneler, bilgisayar merkezleri, ders kitapları, yatakhaneler, kültür merkezleri ve spor faaliyetleri için gereken tüm masraflardır. Fabrika ve büro yönetimleri gece öğrenimi ve mektupla öğrenim gören öğrencilere çalışma ve sınıflara devam için gerekli olanakları sağlamakla yükümlüdür. Gece öğrenimi ve mektupla öğrenim gören öğrencilerin sınav ve testlere katılmaları için kendilerine 20-40 gün arası, diploma tezlerini hazırlamaları için de altı aya varan bir süre ücretli izin verilir. Başka kentlerde yaşayan öğrencilere, çalıştıkları fabrika ya da büro, sınavlara katılmaları için yaptıkları yolculuğun bedelinin yarısını öder.

Tüm öğrenciler Eylül'den Mayıs'a dek hava ve demiryollarında % 50 indirimden yararlanırlar.

- BİLİMSEL VE TEKNOLOJİK İLERLEME BİR İNSANIN SÜREKLİ OLARAK MESLEKİ BİLGİSİNİ YENİLEMESİNİ VE BAZEN UĞRAŞI YA DA MESLEĞİNİ DEĞİŞTİRMESİNİ GEREKTİRİR. BUNLARIN İKİSİ İÇİN DE PARAYA İHTİYAÇ VARDIR VE KAPİTALİST ÜLKELERDE ZAMANA AYAK UYDURABİLMEK, GEREKİYORSA YENİDEN EĞİTİM İÇİN OLDUKÇA YÜKSEK BEDEL ÖDENMESİ GEREKİYOR. BU SORUN SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE NASIL ÇÖZÜLÜR?

— Öğrenim, mesleki eğitim ve her türlü yeniden eğitim ülkemizde parasızdır. Yukarıda da belirtildiği gibi, bu ilke SSCB'nin anayasası tarafından onaylan-

mıştır. Özel uzmanlara olan gereksinmenin ölçüsü bu işin uzmanlarınca belirlenir ve onların bulguları personel eğitiminin planlanmasında temel olarak kullanılır. Her yüksek okul mezununa ve orta uzmanlık ya da meslek okulunu bitiren herkese bir iş garantilenmiştir. Bu, bilgi yenileme kurslarına katılan ya da yeniden eğitim gören öğrenciler için de geçerlidir. Örneğin, mesleğe daha ileri ya da daha gelişmiş bir teknolojinin uygulanması sonucu ihtiyaç azalırsa, işçilere başka bir fabrikaya geçmeleri ya da aynı fabrikada kalmalarını mümkün kılan yeni bir mesleği öğrenmeleri için önceden haber verilir.

- SOVYET GENÇLİĞİNİN EĞİTİM DÜZEYİ NEDİR?

— 1976 yılı şehirde ve kırdaki tüm gençliği kapsayan zorunlu genel (klasik) orta öğretime geçişin sona erdiği yıl oldu. Klasik okullar, mesleki teknik okullar veya teknik kolejler gençlerin seçimine sunuldu. Tüm bu kurumlar, yüksek öğretime geçişi sağlayan genel bir orta öğretim verirler.

Ocak 1977'de, SSCB'de 46.500.000'i klasik okullara 3.500.000'i mesleki ve teknik okullara, 4.600.000'i teknik kolejlere ve diğer özel orta öğretim kurumlarına ve 5 milyonu ise yüksek okullara devam etmiş olan 258.000.000 insan yaşamaktadır.

Ülkemizin en fazla öğrenim görmüş kuşağı bu gün hayata atılmaktadır.

- GENEL (KLASİK) ORTA ÖĞRENİM NEDİR, BİR SAYGINLIK SORUNU MU YOKSA NESNEL BİR GEREKSİNİM Mİ?

— Genel orta öğrenim ekonomik ve toplumsal bir gereksinimdir.

Genel orta öğrenim ekonomik bir gereksinim ve hatta bilimsel ve teknik devrimin doğurduğu bir zorunluluktur, çünkü böyle öğrenim görmeden insan, öğ-

retillenleri etkili bir biçimde kullanamaz. Orta öğrenim görmüş işçiler, yeni teknikleri yalnızca yedi sınıf (ilkokul) bitirmiş işçilerden iki kat daha hızlı özümlemektedirler.

Bununla beraber, orta öğretimin sunduğu bilgiler üretimde çalışan tüm işçilere gerekli değildir. İşlerinden bir çoğu bundan vazgeçebilirler de. Öyleyse ülke neden genel orta öğrenime geçti?

Çalışmanın niteliği hızlıca değişmekte ve her zaman daha yüksek bir bilgi düzeyini gerektirmektedir. Üretim içinde, bilgilerini bugün tam olarak uygulamayan bunu yarın yapacaktır.

Fakat sorun yalnızca burada değildir. Bizim için, öğrenim salt faydacı bir amaç izlemez ve insan yalnızca üretime katılan biri değildir. Bizim için aynı derecede önemli olan bir diğer konu öğrenimin toplumsal yönüdür. Öğretim, insanın ufkunu genişletir, insanı toplumsal olarak daha etkin kılar, yönetime daha fazla katılmasını ve işe karşı yaratıcı bir tavır içinde olmasını sağlar.

Kişiliğin arzu ettiğimiz uyumlu gelişmesi genel bir öğrenim olmadan düşünülemez.

● KİTLE KÜLTÜRÜ HAKKINDA NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

— Biz insanlar arasında hiç bir ayrım yapmıyoruz. Bizde «seçkin» ve «kitle» ayrımını olmadığından seçkine ve kitleye ayrılmış bir kültür de yoktur. Sosyalist kültür, kelimenin tam anlamıyla tektir ve halka aittir.

Görünüşteki demokratik karakteriyle kapitalist toplumda kitle kültürü, estetik değerlerin azalması, artistik yöntemlerin şemalaştırılması ve anlamsız bir vakit geçirme aracına dönüşme eğilimi ile kendisini gösterir.

Bu toplumlarda kitle kültürü, içinde şiddet ve seks tabusunun hakim olduğu geniş bir kültürel tüketime dönüşmüştür. Böyle bir «kültür», yalnızca insanı gerçek sanattan, toplumun büyük sorunlarının çözümünden uzaklaştırmaz, aynı zamanda ulusal sanatın gelişmesine karşı da bir engel oluşturur.

● SANAT NEDEN APOLİTİK (POLİTİKA DIŞI) OLAMAZ?

— Sanatçılar arasında her zaman politikadan «kaçma» denemeleri olacaktır, fakat kimse bunu başarmış olmakla öğünemez. Doğaldır ki, bir sanatçı sanatının apolitik olduğunu her zaman düşünebilir. Fakat bu yalnızca bir yanılsamadır. İster bir okuyucuya, ister bir seyirciye ister dinleyicilere hitabetsin, o sanatçı bunu söylediği an politika yapmaktadır. Tüm içtenliğiyle: «politikayla ilgilenmiyorum» diye açıklasa bile, politikadan kaçamaz ve nesnel olarak iktidarı onu değiştirmek isteyenlere karşı destekler.

Sanatla politika arasındaki ilişkiler konusunda ne düşünüyoruz? Lenin için, bir sanatçının ilerici dünya görüşünü kendine mal etmesi insana, toplumsal kötülükleri ve her biçimiyle adaletsizliği yenme olanağına inancı olması, iyinin ve gerçeğin zaferine ve devrime inanması önemlidir. İşte, tam olarak konuşmak gerekirse partinin sanattaki anlayışının Leninist ilkesinin anlamı budur.

Okuyucunun, yaşamda etkin bir rol alan, sorumluluklarını cesaretle üstlenen tarihin yapıcısı olduğunu hissettiren, güçlü bir kahramana gereksinimi vardır. Yaşamın kendisi, yeni gerçekler bu kahramanı yaratmıştır. Ekim Devrimine adanmış ve tüm dünyanın en iyi sinemacıları tarafından dünya sinemasının baş yapıtı olarak kabul edilen Ayzenştayn'ın politik filmi «Potemkin Zırhlısı»nın ekrana çıkmasından bu yana yaklaşık elli yıl geçti. Şolohov'un dahice des-

tanını, politik ve toplumsal genellemelerinin gücü ve psikolojik incelemenin derinliğiyle okuyucuyu saran «Durgun Don»u, Mayakovski'nin ateşli ve atılgan politik dizelerini, Prokofiyev ve Şostakoviç'in derin felsefi senfonilerini hatırlayalım. Tüm bu yapıtlar, insana, kendisi ve güncel dünya hakkındaki gerçeği buldurabilen, yenileştirici bir sanatı temsil etmektedirler. Bu, yaratıcı insana umut ve inancı yansıtan bir sanattır.

Hiçbir şey, kişiliği, yaşama karşı takınılan etkin bir tavırdan daha iyi yükseltmez. İnsanın böyle bir tavır kazanmasına yardım etmede, sanata da büyük görev düşmektedir.

● SOSYALİST GERÇEKÇİLİK NEDİR?

— Sosyalist gerçekçilik, sanatçının gerçekliği, gerçeğe uygun ve evrimi içinde, somut biçimde anlatmaya çalıştığı bir sanat ve edebiyat anlayışıdır. Geçen devrin sanat ve edebiyatının eğilimlerinden doğan bu anlayış, toplumsal ilişkilerde oluşan değişimlere, sosyalist devrimin, sanata ve edebiyata yeni bir devrimci rol veren yeni bir toplumun zaferinin ve bu zaferin pekişmesinin doğurduğu değişimlere göre evrim göstermektedir.

İşte bu devrimci rolünden dolayıdır ki Batıdaki rakiplerimiz sosyalist gerçekçilik anlayışını kabul etmemekte, onu değerden düşürmeye çalışmakta, ondan, «izin verilmiş» tarzda ve «izin verilen» konuları işleyen karmakarışık bir yığın ve sanatçıların bileklerine vurulmuş bir «kelepçe» olarak söz etmektedirler. Böylece de «sosyalist gerçekçilik» kavramının içerdiği sanatın devrimci niteliğini gözden düşürmek istemektedirler.

Sosyalist gerçekçilik anlayışı yaratıcı olanakları

frenlemez, tersine sanatçıya, yaşamın içine daha etkin ve daha derin bir biçimde girmesinde ve yaratıcı kişiliğinin korunmasında yardımcı olur. Başka türlü olsaydı, sinemâ sanatında Ayzenştayn ve Potemkin, müzikte Prokofiyev ve Şostakoviç, resimde Deyneka ve Saryam, tiyatro da Obrastsov ve Torstonogov, sahnede Utesov ve Rayikin, balede Ulanova ve Moyiseev gibi dünyaca tanınmış değerlerin ülkemizden yetişmeleri nasıl açıklanabilirdi? Sovyet sanat ve edebiyatında benzer derecede tanınmış daha yüzlerce isim sayabiliriz. Hepsi de dikkate değer kişiler olup herhangi bir Batı Avrupa ülkesinde ün kazanabilirler.

İşte sosyalist gerçekçiliğin dayandığı özgün güç bundadır.

- SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE MODERN RESSAMLAR SANATSAL YARATICILIKLARINDA NE ÖLÇÜDE ÖZGÜRDÜRLER? ESERLERİNİ SERGİLEYEBİLİRLER Mİ?

— 1974-1976 yılları arasında, Sovyetler Birliği'nde modernistlerin veya Batıda adlandırıldıkları üzere «avangardist», «nonkonformist»lerin altı sergisi düzenlendi. Bu sergilerin uyandırdığı ilgi kısa süreli oldu. Halk, sergiye katılan ressamın çoğunu «skandalcı biçimde ün yapmak isteyen amatörler», «dikkat çekmeye çalışan kişiler», «Kandinski, Salvador Dali, Mark Şagal'ı körce ve başarısızca taklit eden kişiler» olarak niteledi (ziyaretçiler tarafından yazılıp bırakılan izlenimler buna tanıktır). Doğaldır ki övücü eleştiriler de vardı.

Küçük bir modernist grup ise gerçek bir yetenek gösterdi. Bu ressamlar stillerini, kendilerini anlatabilme tarzlarını araştırıyorlar; bunlardan Dimitri Plavinski, Vladimir Nemukin, Viyaçeşlav Kalinin, Dimitri Krasnopevtsev, Aleksandr Karitonov, Nikolay Veçetomov'u sayabiliriz. Hepsinin kendine özgü bir stili

olup, SSCB Kültür Bakanlığı onların tablolarından bir bölümünü satın almıştır.

- SOVYET SANATINDA ORNEKLERİ (MODELLERİ) KİM, HANGİ BİÇİMDE TANIMLAMAKTADIR?

— Sanatı düzen altına almak, bir yazarı, bir ressamı model olarak zorla kabul ettirmek yolunda her girişim edebiyat veya sanatın gelişmesine yalnızca zarar verebilir. Bu yüzden Stendal'ı yadsımsızın, Balzak takdir edilebilir, Blok unutulmadan Mayakovski okunabilir. Bununla beraber, en iyi eserleri açığa çıkarmak ve onlara bu niteliği veren yönleri tanımlamaya çalışmak mümkündür ve arzu edilir.

Her yıl, en iyi edebiyat ve sanat eserlerine Lenin  d l  ve devlet  d l  verilir. Bu eserler sosyalist gerçekçiliğin sanat modelleri olarak görülebilir. Yazarlar, mimarlar, besteciler, dergi yazarları, tiyatro birlikleri, yayınevleri, kütüphaneler, bu ödüllerin verilmesi için eserler önerirler. Daha sonra basında kamuoyunun geniş katılımıyla eserler ve yazarları üzerine bir tartışma açılır. Lenin ve Devlet  d lleri Komiteleri, içinde nedenlerini belirterek adaylığın onaylandığına veya reddedildiğinin açıklandığı binlerce mektup alırlar. Alınan tüm önerilerin tartışılmasından sonra, komitelerin  yeleri, edebiyat ve sanatın seçkin kişileri, bu ödüllerin verileceği en iyi adayları belirlerler. Ama bu eserler böylelikle mutlaka izlenmesi gereken örneklerle, modellere dönüşmezler.

- BİR SOVYET RESSAMI, MADDİ AÇIDAN HANGİ GÜVENCELERE SAHİPTİR?

— Bir profesyonel ressam, tablolarını müzelere satarak işletme ve kurumların siparişlerini yerine getirerek emeğinin gelirleriyle geçinir. Ressamların maddi durumları, SSCB Sanatçı-Resamlar Vakfına, olduk-

a üretken 190 işletmenin 26.000'den fazla ressamını kapsayan Ressamlar Birliği retim örgütüne de bağımlıdır.

Vakfın önemli miktarlara ulaşan bütçesi, bu kurumun gerekli olan durumlarda üyelerine maddi yardımda bulunmasını sağlar. Fon aynı zamanda, yaşlı resamlara veya dul eşlerine yardım eder; atölyeler ve kooperatif konutlar inşası, jbile düzenlenmesi vb. için faizsiz kredi verir.

SSCB Sanatçı-Ressamlar Vakfı, Ressamlar Birliği üyelerini yılda iki ay barındıran onbir yaratma merkezi inşasını finanse etmiştir. Ressamlar, buralarda atölyeler ve tüm gerekli malzemeler hizmetlerinde olarak hem çalışabilir hem de kendilerini tedavi ettirebilirler. Vakıf yol masraflarını da öder. Ressamların aileleri de buralarda dinlenebilir ve tedavi görebilirler.

Sanatçı-Ressamlar Vakfı, sergiler düzenlenmesi ve ressamların eserlerinin satın alınmasına, sergi salonlarının inşasına, iş gezilerinin harcamalarının karşılanmasına önemli fonlar ayırır.

Vakıf, sanatçıların eserlerini ve sanat ürünlerini 120 salon mağaza aracılığıyla satar. İhracata ayrılmış özel bir salona sahip olan bu örgüt, ülkede Sovyet ressamlarının eserlerini yabancı ülkelere satan tek kurumdur.

- BİR SOVYET şAİRİ KENDİSİNE VERİLEN ÜCRETLE YAşAYABİLİR Mİ?

— Evet, yaşayabilir. şiirin satırına 70 kopekten 2 rubleye kadar para ödenir (93 sentten 2,7 Amerikan dolarına kadar). cret tarifesi tabii ki eserin niteliğine, yazarın yetenek ve önüne göre değişir. Bir şiir kitabı genellikle 10.000 adet basılır. Eğer bir kitabın

tirajı saptanan ölçüyü geçerse yazar yeniden basımda ilkinde olduğu gibi ücret alır. Eğer bir kitap 50.000 adet basılırsa (ki buna çok sık rastlanır) yazar ikinci ve üçüncü 10.000 adet için ücretinin % 60'ını, dördüncü 10.000 adet için % 40'ını ve beşinci için % 35'ini alır.

Özellikle ulusal azınlıkların dillerinde basılan şiir kitapları söz konusu olduğunda bir kitabın tirajının saptanan ölçünün altında olduğu olur. Bu durumda, yazara normal bir tirajmış gibi ücretinin tamamı ödenir.

Yeni bir şiir kitabı baskıya verilmediği zaman yazar şiirlerini ayrı olarak dergilerde, gazetelerde yayınlatabilir ve basılan satır sayısına göre ücret alır.

Eğer bir yazar hasta olması halinde, geçici olarak çalışamayacak durumda bulunursa, ona ne olur? Ressamlar Birliğinin olduğu gibi SSCB Yazarlar Birliği'nin de yayınevlerinin kârından gelen ödemeler sayesinde biriken onmilyonlarca rubleyi kapsayan kendi Edebiyat Vakfı vardır. Bu fonlar yardım ve borçlar biçiminde, yazarlara ayrılır.

Edebiyat Vakfı, Yazarlar Birliği ve LİTFON (Edebiyat Vakfı) üyelerinin dinlenip çalışabilecekleri 17 yaratma merkezi ve onlarca kırevini finanse eder. Yazarlar buralarda kalmak için parasız veya yarı fiyatına bu merkez ya da kırevlerinde kalma belgesi alırlar. Bir yazarın yılda iki kez buralarda kalma belgesi almaya hakkı vardır.

- KÜLTÜREL ÇALIŞMA VE DEĞERLER SOKAKTAKİ ADAMA AÇIK MIDIR?

— Müzelere sık sık giden insanların yıllık oranı nüfusun yarısına yaklaşır; tiyatrolara, konserlere ve benzeri gösterilere sık sık gidenlerinki ise toplam ola-

rak ülkenin nüfusunu geçer.

Belirtelim ki, televizyonun gelişmesi (1976'da her yüz aile için 77 alıcı) bizde, halkın tiyatrolara, konserlere, sinemaya ve müzelere olan ilgisini soğutmamıştır.

Çelyabinsk (Ural) bölgesinde yapılan bir araştırmanın sonuçları, her yüz işçiden 95'inin sinemaya, üçte ikisinin tiyatroya ve konsere gittiğini ve hemen hemen hepsinin kitap okuduğunu göstermiştir.

Ural'ın diğer şehirleri olan Sverdlovsk ve Nijni-Taguy'da işçilerin % 60'ının bir kitaplığı vardır: diğer bölgelerde yapılan araştırmalar da aynı sonuçları vermiştir.

Sovyet insanları, diğer ülkelerde oturanlardan daha fazla kitap okumaktadırlar (bu olgu UNESCO istatistiklerince doğrulanmıştır), aynı zamanda daha çok sürekli yayın (periyodik) okumakta (aile başına ortalama 4), daha sık sinemaya, tiyatroya, müzeye, konserlere gitmektedirler. Bir Sovyet insanı yılda ortalama 18 kez sinemaya gitmekte olup bu bir Amerikalı'dan 3 kez, bir İngiliz ve bir Fransız'dan 6 kez ve bir Federal Almanyalı'dan 9 kez daha fazladır.

Sovyet insanların, geniş ölçüde kültürel değerlerden yararlandıklarını kanıtlayan bu olguları açıklayan iki neden vardır. Birincisi maddi bakımdan: kitapların, sürekli yayınların, tiyatro ve sinema biletlerinin vb. fiyatları, bizde Batıdakinden çok daha düşüktür. Bir sinema bileti hiçbir zaman 70 kopekten (93 sent) fazla tutmaz, Bolşoy tiyatrosunda bir kol-tuk 3.5 ruble (4,70 dolar) tutar. Açıktır ki, tiyatrolar ve müzeler bu fiyatlarla harcamalarını kurtaramazlar ve dolayısıyla devletten ödenek alırlar.

İkinci neden ise toplumumuzun, kültürel değerleri özümleme ve dolayısıyla bu alanda sunulan olanak-

lardan faydalanma gereksinimini üyelerinin bilinçlerine yerleştirmeye çalışmasıdır.

- SOVYET SANATÇILARININ ESERLERİNİ YABANCILAR SATIN ALABİLİRLER Mİ?

— Evet ama bazı kısıtlamalarla. Ülkeden sanat eserlerini çıkarmak için SSCB'nin Kültür Bakanlığı'nın özel iznini almanız gerekmektedir. Böyle bir izni almak güç değildir, ancak zorunludur. Konu, tarihsel ya da antika değeri olan eserlerin ihraç edilememesidir. En başından beri Sovyet hükümeti kültür hazinelerini her zaman korumuştur. SSCB'de kültür hazinesi tüm ulusun malıdır ve biz bunları satmayı değil onlara yenilerini eklemeyi amaçlamaktayız. Ve bu konuda gelecek kuşakların bize teşekkür borçlu olacağına inanıyoruz.

Ancak, sanat eserleriyle ilgili satınalma kısıtlamaları Sovyet sanatçıların eserlerinin satın alınmayacağı anlamına gelmez. 1973'den 1976'ya 9.000'den çok sanat eseri dışarıya satılmıştır. Bunlar 23 ülkedeki Sovyet sanat sergilerinde, tek tek alıcılar ya da kuruluşlar tarafından satın alınmışlardır.

SSCB Sanatçılar Sendikasının 15.000 üyesinden herhangi biri eserini satılmak üzere dışarıya gönderebilir. SSCB Kültür Bakanlığının uzmanlardan kurulu bir komitesince bir önincelemeden geçen eserler bunların ticari amaçlarla satışlarını düzenleyen Sanat Eserleri İhraç Örgütü tarafından kabul edilirler.

İhraç Örgütü, Sovyetler Birliği'nde modern sanat eserlerinin dış ülkelere satışını düzenleyen tek kuruluştur. Bu kuruluş yabancı iş temsilcilerinin, kendi galeri ve satış sergilerine resim seçebilmeleri amacıyla sanat gösterilerine ve ressam stüdyolarına yapacakları ziyaretleri düzenler. 1977'de Örgütün elinde 6.000'

den çok resim ve grafik sanatı eseri bulunuyordu ve bunlara dekoratif sanat yapıtları ve uygulamalı sanatlarla ilgili ürünler dahil değildi.

- SPOR FAALİYETLERİNİN ORTAOKULLAR, KOLEJLER VE ÜNİVERSİTELERİNİZİN DERS PROGRAMINDA OLDUĞU DOĞRU MUDUR?

— Evet, öyledir. Ortaokullarda beden eğitimi hem kızlar, hem de erkekler için zorunlu bir derstir. Bu konuda matematik ya da anadil derslerinde olduğu gibi karneye ve okul bitirme belgesine not verilmektedir.

Kural olarak okulu bitirenlerin jimnastik, atletizm, top oyunları, yüzme ve -ülkenin kuzey bölümlerinde de- kayak sporunun esaslarıyla bir tür tanışıklıkları vardır.

Okulu bitiren gençler çalışmaya başlar ya da askerlik görevine çağırılırlarsa (erkek çocuklar için genellikle böyledir), spor faaliyetlerine fabrikalarda, kollektif çiftliklerde ya da askeri spor kulüplerinde devam edebilirler.

Sanat okulu vb. özel ortaokullarda olduğu kadar yüksek okul ve üniversitelerde de beden eğitimi ilk iki yıl için zorunlu bir dersttir. Bundan sonra beden eğitimi kursları, istenirse alınır. Ayrıca bedensel olarak ortalamanın altındaki öğrenciler için özel sağlık geliştirme grupları vardır.

Burevestnik öğrenci spor derneğinin tüm kolej ve üniversitelerde kolları bulunmaktadır. Herhangi bir öğrenci bu derneğin üyesi olabilir ve jimnastik aletleri, spor sahaları, stadyum vb. olanaklardan ve kaliteli antrenörlerin hizmetlerinden yararlanabilir: Yıllık üyelik aidatı, bir fincan kahve fiyatı olan 30 kopektir. Öğrenci spor derneğinin birbuçuk milyon üyesi vardır.

- DOKTORLAR, REKORLARI KIRMAYI AMAÇLAYAN AĞIR SPORLARIN VE REKABET SPORUNUN ATLETLERİN SAĞLIĞI İÇİN ZARARLI OLDUĞUNU SÖYLÜYORLAR. O HALDE NEDEN BUNA GEREK GÖRÜYORSUNUZ?

— Moskova Kültür Fizik Araştırma Enstitüsünde öğretim üyesi olan Dr. Nina Grayevskaya uzun yıllar boyunca 1.000'den fazla en üst düzeydeki atleti incelemiştir. Onun bulgularına göre ağır spor, bedensel yetenekleri en üst düzeyde geliştirmekte ve yaşlanma sürecini geciktirmektedir.

Kuşkusuz, rekorlar biyolojik birikimleri ortalamanın üstünde olan ve bu işe tüm zamanını veren çok sınırlı sayıda kişi tarafından kırılmaktadır. Başka bir deyişle, ağır spor şampiyonları seçkin fizik yetenekleri bulunan kişilerdir. Bu da ağır sporla herkesin yapabileceği kitlesel spor arasındaki önemli tek farktır.

Öyleyse neden birçokları rekor kırmaya yönelik sporun, atletin sağlığına zararlı olduğunu düşünmektedir? Bunun da nedeni her ne pahasına olursa olsun kazanmayı amaçlayan bazı atletlerin -doktorların ve antrenörlerin de göz yummalarıyla- zararlı uyarıcılar kullanmalarından ileri gelmektedir. Ağır sporun, güçlü uyarıcıların yardımı olmaksızın rekor kırmanın olanaksız olduğu bir noktaya eriştiğine inanan uzmanlar vardır.

Biz ilaç almanın övgüye konu edilmesine karşı olduğumuz gibi ilaç almanın gerekli olduğu görüşüne de karşıyız. Yapay olarak aşırı gerilim atletin bedeni için yıkıcıdır; bunun da ötesinde sinir sistemini ve kardio-vasküler sistemi de bozar.

Biz eğitim biçiminin spor derneklerimizde düzenlendiğine, atletlerin sağlık ve fizik kondisyonunun kesin olarak tıbbi gözetim altında tutulmasının zararlı uyarıcıların kullanılmasını önlediğine inanmaktayız.

Ayrıca Tüm Birleşmiş Anti-Doping Komisyonunun koyduğu kurallar çok sıkı bir biçimde uygulanmaktadır.

Yüzme, jimnastik ve vücut geliştirme gibi sporlarda dış etkilere bedenleri çok duyarlı olan gençlerin sıkı bir tıbbi kontrole tabi tutulmaları her şeyden daha zorunludur. Bunların sağlığını korumak için özel bir dikkat gösterilmelidir.

Genel olarak söylemek gerekirse, spor bir atletin sağlığına zarar vermek yerine onu geliştirmelidir ve atletle doktoru ve antrenörü arasında yakın ilişki ve karşılıklı güven olmalıdır.

Spor gereklidir, sağlıklı ve gelişkin bir anlayış bunun üzerine kurulu olmalıdır.

- PAHALI SPORLAR, 'MİLYONERLER İÇİN SPORLAR'
SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN SIRADAN HALKINA AÇIK MIDIR?

— Pahalı araçlar kullanılmasını gerektiren sporlarımız vardır, ama biz bunlara 'milyonerler için sporlar' demeyiz. Ülkemizde yaygın olan terim 'milyonlar için spor'dur ve bunun da anlamı yurttaşların kitlesel olarak sporla meşgul olmalarıdır. Ancak ne ünlü bir şampiyonun, ne de sıradan bir atletin pahalı aletler kullanmak için nereden para bulacağını düşünüp kaygılanmasına hiç gerek yoktur.

Sözgelişi, Dünya Şampiyonu Yelena Petushkova'nın gösteri yaptığı at, Pepel, Amerikan doları olarak binler hanesinde bir değere sahiptir. Leningrad'lı bir öğrenci olan Gennady Moiseyev'in dünya şampiyonluğunu kazandığı motosikletin değeri de 10.000 dolarıdır. Ancak at da, motosiklet de binicilerine hiçbir maddi bedele malolmamıştır.

Öyleyse bu pahalı spor araçlarının bedelini kim karşılar?

Bir an için uçuş sporlarını ele alalım.

Hemen hemen tüm cumhuriyetlerde ve SSCB'nin bütün bölgelerinde uçuculuk kulüpleri vardır. Bu kulüpler araçlarını merkezi yolla fabrikalardan sağlarlar. Bedelleri ise makinalaşmış sporlar için kurulan derneğin merkez komitesince karşılanır. 18 yaşın üzerinde sağlıklı herkes uçuş kulüplerine katılabilir. Giriş için 30 kopek ödenir ve bir yıllık üyelik aidatı da 30 kopektir. Hepsi bu kadar. Ve bu da SSCB'deki tüm spor dernekleri ve kulüpleri için bir kuraldır.

VI

TOPLUM VE İNSAN HAKLARI

- SSCB'NİN YENİ ANAYASASI NE GİBİ YENİ HAKLAR SAĞLAMIS'TIR?

— SSCB'nin yeni anayasası (1977) yalnızca gelişmiş bir sosyalist toplumun kurulması sonucunda doğan toplumsal, ekonomik ve siyasal hakları yasal olarak garanti etmekle kalmamış, 1936 anayasasıyla tanınan haklara ilaveler de yapmış ve bu hakların maddi garantilerini güçlendirmiştir.

Yeni anayasa özellikle uygulama olarak varolan, ama daha önceki anayasaya dahil edilmeyen barınma haklarını getirmiştir. Geniş çaplı konut yapım programı, düşük kiralar (belediye hizmetleri de dahil, kiralar ortalama bir işçi ailesinin gelirinin % 4-5'ini oluşturur) ve özel evlerin yapımcılarına hükümetçe yardım sağlanmasıyla (parasız arsa ve uygun krediler vb.) bu hak garantilenmiştir.

Yeni anayasa konuşma, basın, toplantı, miting ve gösteri özgürlüğünü de onaylamış, bunun yanısıra hükümet organlarına ve kamu kuruluşlarına öneriler verme, yetersizlikleri eleştirme, resmi yetkililerin eylemlerine karşı mahkemeye başvurma, yaşam, sağlık ve mal ya da onur ve vakar gibi konularda incitici,

zarar verici davranışlara karşı mahkemenin koruyuculuğunu isteme hakkını da garanti altına almıştır. De facto olarak varolan bu hak şimdi anayasal bir nitelik kazanmıştır.

Yeni anayasa herkese devlet ve kamu işlerinin yönetimine katılma, yasaların tartışılması ve benimsenmesine, ulusal ve yerel önem taşıyan çeşitli sorunların kararlaştırılmasına katılma hakkını tanımıştır.

Daha önceki anayasa, eğitim hakkına genel olarak değinirken, yeni hükümler orta dereceli öğrenimi zorunlu kılmış, böylece Sovyet toplumunun yaşamında nitelik açısından yeni bir evreyi belirlemiştir.

Önceki anayasa çalışma hakkı koşulunu koymuş; yeni anayasa bu hakka kişinin uğraşı ya da mesleğini, eğilimlerine, yeteneklerine, eğitim ve öğrenimine uygun iş türünü seçme hakkını da eklemiştir.

Önceki anayasa hastalık ya da sakatlık durumlarında maddi güvence hakkını vermişti. Yeni anayasa bu hakkı, Sovyet halkının sağlığının korunması hakkını da ekleyerek genişletmiştir.

Yeni anayasa vicdan özgürlüğünü, yani herhangi bir dine bağlanma ya da bağlanmama konusundaki koşulları daha geniş kapsamlı kılmıştır. 52'inci maddede, «Dinsel alanlarda düşmanlık ya da nefret uyandırılması yasaklanmıştır,» demektedir.

- SSCB ANAYASASININ 39'UNCU MADDESİNİN İKİNCİ PARAGRAFININ, TÜM SOVYET YURTTAŞLARININ HAKLARINI HIÇ İNDİRDİĞİ DOĞRU MUDUR?

— Sözü edilen maddenin tümü şöyledir: «Sovyet yurttaşları, SSCB Anayasası ve yasaları tarafından ilan ve garanti edilen tüm sosyal, ekonomik, siyasal ve kişisel hak ve özgürlüklerden tam anlamıyla yararlanırlar. Sosyalist sistem yurttaşların hak ve özgürlüklerinin genişletilmesini; yaşam düzeylerinin sosyal

ve ekonomik olarak sürekli yükseltilmesini ve kültürel gelişim programlarının gerçekleştirilmesini sağlar.

Yurttaşların hak ve özgürlüklerinden yararlanmaları toplumun ya da devletin çıkarlarına zarar vermemeli ya da öteki yurttaşların haklarını zedelememelidir.»

Bu maddenin son bölümünün Sovyet yurttaşlarının haklarını ihlal ettiği söylenebilir mi?

Kuşkusuz hayır. Ve bunun böyle olmaması, sadece çoğu Batılı ülkenin anayasalarının, uygulamada benzer koşullar ileri sürüldüğü ya da istisnasız tüm devletlerin halkı bu tür kurallara uymaya zorladığı için değildir. Asıl konu, birbirine düşman sınıflara bölünmemiş olan toplumumuz ve nüfusun tüm kesimlerinin dilek ve emellerini yansıtan devletimizin, yurttaşların çıkarlarına aykırı düşecek hiçbir amaç taşımamasıdır. Ülkemizde topluma ve devlete zarar vermek tüm halkın çıkarlarına zarar vermek demektir.

Bu, kötü niyetlilerin bilerek ya da bilmeyerek sık sık gözden kaçırdığı yalın bir gerçektir. Bu gerçeği görecektir yerde, yukarıdaki kısıtlamayı kendi bildikleri gibi yorumlayıp Sovyet yetkililerinin hoşuna gitmeyen herhangi bir eylemi ya da görüşü 'hükümete karşı' olarak suçlandırma hevesinde olduklarını söylemektedirler. Bunun bir kelimesi bile doğru değildir. Ülkemizde ne düşünce denetimi vardır, ne de biz bir görüşü herkesinmiş gibi gösteririz. Sorunları tartışmak, yanlışların eleştirilerek düzeltilmesini istemek bizim töremizdir. Sistemimizi daha iyi hale getirmek amacını taşıyan her tür yapıcı eleştiriye hoş karşılarız, ancak demokrasimizin onu yıkmak amacıyla kullanılmasına izin vermeyeceğiz. İşte, SSCB Anayasasının 39'uncu maddesinin ikinci paragrafındaki görüş budur.

- YENİ ANAYASAYA GÖRE SOVYET YURTTAŞLARININ GÖREVLERİ NELERDİR?

— Yeni anayasada Sovyet yurttaşlarının görevleri şunlardır:

Anayasaya, öteki Sovyet yasalarına ve sosyalist yönetimin gereklerine bağlı kalmak ve Sovyet yurttaşlığının vakar ve onurunu korumak;

Toplumsal olarak yararlı olan, seçilmiş bir uğraşta vicdanlı, dürüst biçimde çalışmak ve iş disiplini gözetmek, sosyalist mal ve mülkü korumak;

Sovyet devletinin çıkarlarını korumak ve anayurdu savunmak;

Çok uluslu Sovyet devletinin ulusları ve uyrukları arasındaki dostluğu güçlendirmek, öteki kişilerin haklarına ve yasal çıkarlarına saygı göstermek, çocukları en iyi şekilde yetiştirmek ve doğa ve tarihsel zenginlikleri korumak;

Öteki ülkelerdeki halklarla dostluk ve işbirliğini geliştirmek ve dünya barışının korunmasına ve güçlenmesine yardım etmek.

- SSCB'DE HANGİ SINIFLAR VARDIR? BU SINIFLAR ARASINDA ÇELİŞKİLER VAR MIDIR?

— Toplumumuz, işçiler, kolhozcu köylüler ve fikir emekçilerinden oluşur.

Bizde her bin kişiden 612'si işçi, 164'ü köylüdür.

37 milyon Sovyet insanı fikir emekçiliği yapmaktadır.

Marksist anlayışa göre bir sınıfı tanımlamak için en önemli ölçüt onun üretim araçları karşısındaki durumudur. Örneğin meslek gibi, başka ölçütler önerenlerin bakış açılarını paylaşmıyoruz. Böyle bir bakış açısı, bir şirketin müdürü ile küçük memurunu aynı toplumsal tabakaya koymaktır.

Bir toplumun sınıfsal yapısını üretimin ve kâr-

ların dağılım biçimi, mülkiyetin niteliği belirler. SSCB örneği bunu iyice göstermektedir. Üretim araçlarının özel mülkiyetinin ortadan kaldırılması toplumumuzun sınıfsal yapısını kökten değiştirmiştir. Toprak sahipleri, şehir ve kırsal burjuvazisi ortadan kaybolmuştur: Artık insanlar arasında sömürücüler (üretim araçlarının sahipleri) ve sömürülenler (bu araçlardan yoksun olanlar) diye bir ayırım olmadığı gibi aynı şekilde artık uzlaşmaz (antagonist) sınıf çelişkilerine ve sınıf mücadelesine de yer yoktur.

Entelijansiyayı (aydınları) hiçbir zaman bir sınıf olarak değerlendirmedik. O bizim için yalnızca bir toplumsal katmandır.

SSCB'de hâlâ, kendini emeğin niteliğinde, yaşam biçiminde, gelirlerde vb. gösteren sınıf ayrılıkları vardır. Fakat bunlar derinleşeceği yerde gitgide azalmakta olup sonunda yok olacaklardır.

Hatta, öğretim düzeyinde bunların kaybolduğu görülmektedir, (ister şehirde, ister köyde yaşasınlar, tüm gençler en aşağı ortaöğretim yapmaktadır) 1939'da yüksek ya da ortaöğrenim görmüş kişilerin ortalaması işçiler içinde % 84, kolhozcular içinde ise, % 18'di. Bu ortalama 1976'da sırasıyla 715 ve 537 oldu.

Tarihsel nedenlerden dolayı, uzun süre işçilerin gelirlerinden geri kalan köylülerin gelirleri şimdi ise işçilerden daha hızlı artmaktadır. Burada da bir yakınlaşmaya tanık olmaktayız. Konfor, meslek seçimi, emekçiye boş zamanlarını iyi değerlendirmesi için sağlanan olanaklar vb. için de aynı şeyi söyleyebiliriz.

Kol emeği ile kafa emeği arasındaki farkların da gitgide azaldığını görmekteyiz.

Olanlar, bütününde toplumumuzu artan bir homojenliğe (türdeşliğe) götüren, nesnel etkenler tarafından olduğu kadar, Komünist Parti ve Sovyet dev-

letin eylemi tarafından da belirlenen bir süreçtir.

- SSCB'DE SEÇKİN BİR KATMAN OLDUĞUNU SOYLEYEN BAZI SOVYETOLOGLARIN DEĞERLENDİRMELERİ DOĞRU MUDUR?

— Bu değerlendirmeler doğru değildir. SSCB'de elit bir katman, «aşağı» toplumsal katmanların girmelerinin yasak ya da güç olduğu bir topluluk yoktur.

İşte, şimdiki SSCB hükümetinin üyelerinin, ilk baştaki meslekleri: yağhanede işçi, otomatik makineler ayarcısı, inceleme büroları mühendisi, makine kuran işçi, (montör) makinist yardımcısı, havacı, elektrikçi, marangoz, ressam, ırgat. Bakanların ve devlet komiteleri başkanlarının aşağı yukarı % 70'i ise işçi ya da köylü olarak başladılar. Aynı zamanda, SSCB Yüksek Sovyeti'ndeki iktidarın bu yüksek organındaki milletvekillerinin yarısından çoğu işçi ve köylülerdir.

Bunlar bilinen olgulardır. Halen devletin bünyesindeki en yüksek kademelerde bulunan insanlardan hiçbiri bu kariyere «önceden atanmış» değildir; onların özel öğretmenleri olmamış, öğrenimlerini kolejlerde ya da ayrıcalıklı üniversitelerde (ülkemizde bunlar yoktur) yapmamıştır, kapalı kulüplere (bunlar da yoktur) üye olmamışlardır. Kimse onlara yönetmek için doğmuş olduklarını söylememiştir. Yönetim onlara verilmiştir, çünkü onlar örgütçü yeteneklerini kanıtlamışlardır, çünkü onlar gerekli bilgilerini, özverilerini, çıkar gütmeliklerini göstermişlerdir. Bu kişiler «ömür boyu vekalet»leri olmadığı için, toplumdan kopmuş dolayısıyla ona hesap verme zorunluluğundan kurtulmuş, bir kast oluşturmazlar. Yönetimin her düzeyinde görevini kötü bir biçimde yerine getiren ve onlara duyulan güveni haketmeyen yöneticiler görevlerinden alınırlar.

- ÜLKENİZDE ULUSAL SORUNU ÇÖZMEYİ BAŞARDIĞINIZI DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

— Evet, buna inanıyoruz. 15 Kasım 1977’de, Ekim Devrimi’nden 7 gün sonra Sovyet Hükümeti, Lenin tarafından imzalanan ve Rusya halklarının eşitlik ve egemenliğini ayrılma ve bağımsız devletler kurma dahil olmak üzere geleceklerini kendilerinin belirleme haklarını, ulusal ya da dinsel nitelikli tüm ayrıcalık ve kısıtlamaların ortadan kaldırılmasını, azınlıkların özgürce gelişmelerini ilan eden bir Rusya Halklarının Hakları Bildirgesi yayınladı.

Böylece, Ekim Devrimi’nin hemen ertesinde Rusya İmparatorluğunun halkları kavgalar, rekabetler ve karşılıklı güvensizlik yolunu terk ediyorlardı; aralarında, karşılıklı yardımlaşma ve işbirliği ilişkilerinin çabucak güçlendiği görüldü. Ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişme düzeylerinin eşitleştirilmesi politikasının önemini ise daha önce anlatmıştık.

Ulusal sorunun çözümü, 15 ulusal cumhuriyetin oluşturduğu bir federasyon, yani çok uluslu bir devlet olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) bağrında, halkların özgürce benimsediği birliğe yol açtı.

Bu cumhuriyetler, karşılıklı yardımlaşarak birbirlerine modern bir sanayi, ulusal bir işçi ve uzman kadrosu, biçimiyle ulusal, içeriğiyle sosyalist bir kültür kazandırdılar. Böylelikle geri kalmış birçok ulus, kapitalist gelişme aşamasından geçmeyerek, sosyalizme ulaştılar.

Kültürel devrimin sonuçlarını değerlendirmek için Kırgızistan örneğini ele alalım. Bu ülkede devrimden önce 500 kişiden biri okuma ve yazma biliyordu; bugün orada cehalet hemen hemen ortadan kaldırılmıştır; Kırgızistan’da 10 bin kişi içindeki öğrenci oranı,

ABD ve Fransa'dakinden daha fazladır. Bilimsel merkezlerde çalışan araştırmacılar Kırgız asıllıdır: 2400' den fazla bilim doktoru ve adayı vardır.

Kırgız edebiyatı ve sanatları şaşırtıcı bir atılım yaptılar: Alfabeti olmayan ve yalnızca halk şarkılarını söylemesini bilen bu halk şimdi edebiyatına, ulusal operasına ve senfonik müziğine sahiptir.

Diğer Sovyet Cumhuriyetleri için de durum aynıdır. Bu deney yabancı ülkelerde çok büyük bir ilgi uyandırmaktadır. Okudukları kitaplardan tanıdıkları ve inanmakta güçlük çektikleri Orta Asya Cumhuriyetlerimizde üstesinden gelinen değişimleri gözleriyle görmek için turizm mevsiminde binlerce yabancı buraları ziyaret etmektedirler.

- SİZDE ULUSAL NİTELİKLİ HANGİ AYRICALIKLAR VE KISITLAMALAR VARDIR?

— Hiç yoktur. 1977'de kabul edilen SSCB Anayasasının 36. maddesi şunu getirir: «SSCB'nin değişik ırk ve uluslardan yurttaşları eşit haklardan yararlanırlar.

«Bu hakların uygulanması, SSCB'nin tüm ulus ve etnik gruplarının gelişim ve yakınlaşma politikası, yurttaşların Sovyet yurtseverliği ve sosyalist enter-nasyonalizm ruhu içinde eğitimi, ana dillerini ve SSCB'nin diğer halklarının dillerini kullanma olanağı tarafından garanti edilir.»

Aynı maddenin ikinci paragrafı şu garantileri öngörüyor: «Halklara karşı dolaylı ya da dolaysız tüm kısıtlamalar, ırkları ya da ulusları nedeniyle yurttaşlar için dolaylı ya da dolaysız tüm ayrıcalık kurumları, aynı zamanda ırksal ya da ulusal alanda tüm dışlama, düşmanlık ve aşağılama propagandaları yasalarca cezalandırılır.»

- SOVYET İNSANLARI YABANCILARLA EVLENEBİLİRLER Mİ? DEĞİŞİK ULUSLARDAN KİŞİLERİN EVLENMELERİNE ÇOK SIK RASTLANIYOR MU? BUNLAR NASIL KARŞILANIYOR?

— Tabii ki evet. Birkaç yıldan beri 8.000 Sovyet insanı -dünyanın 110 ülkesinden gelen- yabancılarla evlendiler ve isteyenler eşlerinin ülkelerine gittiler.

Her yedi aileden biri değişik uluslardan eşleri birleştirir. Bu ailelerin oranı durmadan artmaktadır. Letonya'da, Kazakistan'da ve Ukrayna'da beşte bire, Orta Asya'da ise dörtte bire varmaktadır.

Biz bu «uluslararası» evlilikleri toplumumuzun birliğinin bir unsuru olarak görüyoruz. Hiçbir yasal engel bu gelişmeyi engellememektedir. Değişik uyruklu anne-babaların çocukları, onaltı yaşına geldiklerinde annelerinininki ya da babalarınıninki olmak üzere kendi uyruklarını kendileri seçerler.

Sosyologlara göre bu tip karışık evliliklerdeki boşanma oranı diğerlerinden hissedilir ölçüde daha azdır. Şurası tümüyle açıktır ki, karma bir evlenmeye gidilmeden önce daha fazla düşünülmektedir.

- SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE BİR DEVLET DİLİ VAR MIDIR?

— Ülkemizde tek bir devlet dili yoktur. 130 dilin hepsi de okullarda, kolejlerde, resmi yazışmalarda, mahkeme işlemlerinde, basın yayında vb. yasal olarak eşit sayılmaktadır. SSCB Anayasasının 159'uncu maddesi şöyle der: «Mahkeme işlemleri Birleşik Cumhuriyet'lerin, Otonom Cumhuriyet'lerin, Otonom Bölge ya da Otonom Alan'ların diliyle ya da yöre halkının çoğunluğunun konuştuğu dille yapılacaktır. Mahkeme işlemlerinin yapıldığı dili bilmeyen ve bunlara katılan kişiler için söz konusu davayla ilgili her şey anlaşılır hale getirilecek; dava sırasında tercüme hizmetleri ve bu kişilerin mahkemede kendi dilleriyle ko-

nuşma hakkı sağlanacaktır.»

Kuşkusuz 130 dili konuşan insanların sayısı değişiklik gösterir. Son nüfus sayımına göre, Rusça, Rus Federasyonunda ve öteki cumhuriyetlerdeki 260 milyon halkın 142 milyonunun anadilidir. Rusçayı anadili saymayan ama bu dili iyi bilen 42 milyon kişi vardır. Rusçanın, ülkenin ulusları arasında en yaygın dil olması, ülkenin uluslar ve uyruklar arasında entelektüel dostluğun hayati bir aracı haline gelmesi ve birçokları için de ikinci bir anadil sayılması şaşırtıcı bir durum değildir.

Rusça, yalnızca halkın geniş kesimi tarafından anadil sayılmamaktadır, aynı zamanda Rus kültür, edebiyatı, bilimi ve sanatlarının mirasını artırmaya hizmet etmektedir. Dünyadaki bilimsel dergilerin dörtte biri Rusça olarak çıkar. İngilizce, Fransızca, Almanca, İspanyolca ve Çince gibi Rusça da, birçok ülkedeki okullarda ve üniversitelerde öğretilen uluslararası bir dildir.

Rus dili ve edebiyatı doğal olarak Birleşik Cumhuriyetler'deki ulusal okullarda öğretilmektedir. Tüm cumhuriyetlerdeki Rus okullarında yerel ulusal dil ve edebiyat zorunlu derslerdir. Öğrenciler ve ana-babaları, çocuklarının devam edecekleri okul konusunda karar verirler.

Bazıları Rusçanın SSCB'nin devlet dili olarak kabul edilmesi gerektiği görüşündedirler. Ancak, Sovyet cumhuriyetlerinin ulusal ve devlet egemenliği ve eşitliği mutlak olarak esastır. Bu, cumhuriyetlerin birleşmelerindeki ana ilkedir. Böylece Rusça SSCB'deki 15 devlet dilinden yalnızca birisi olarak kalmaktadır.

● SİZİN EŞİTLİK ANLAYIŞINIZ NEDİR?

— Bizim anladığımız anlamda eşitlik, en küçük

bir uyruk, ırk, din ve toplumsal köken kısıtlaması olmaksızın, toplumun tüm üyelerine sağladığı eşit haklar ve eşit olanaklar demektir.

Eşitliğin gerçek dayanağı, çalışma hakkıdır. Bu hakkın yokluğunda tüm diğer hak ve özgürlükler, güzel oldukları ölçüde boş olan basit sözler olarak kalır. İşsizliği 1930'ların başında ortadan kaldırdık. Ulusal ekonomimizin planlı gelişimi, klasik okullardan, orta ve yüksek dereceli uzman öğretim kurumlarından ve mesleki teknik okullardan mezun olan milyonlarca gence kendi uzmanlık dallarında birer iş sağlamak tadır.

Daha önce söylediğimiz gibi eşit işe eşit ücret, parasız ve herkese açık tıbbi yardım, parasız öğretim, emeklilik, hastalık, geçici yetersizlik ya da aile desteğinin kaybı durumunda maddi yardım, dinlenme hakkı yasal ve maddi açıdan desteklenen uygulamalardır.

Bununla birlikte, bundan öte, aynı düzeye indirme söz konusu değildir. Emeğin nitelik ve niceliğine göre karşılığını verme sosyalist ilkesi, çeşitli emekçi katmanların parasal gelirlerinde ayrılıklara neden olur. Bundan başka, çok ya da az kalabalık aileler, arasında eşit gelire sahip olmaları durumunda, farklılıklar olabilir.

Bazı kişi ve ailelerin ve bazı emekçi gruplarının yaşam düzeyine yansıyan başka etkenler de vardır. Büyük Kuzey'in katı koşullarında, Sibirya'nın ya da Uzak-Doğu'nun ücra ve bâkir bölgelerinde bir inşaat yapılması, giyecek satın alınması, yol harcamaları, hatta beslenme diğer yerlerdekinden daha fazla harcamaya neden olmaktadır. Bu sorun yalnızca ülkemize özgü değildir. Sovyet Devleti, ister başkentte ister Orta Asya'da ya da Sibirya'da yaşasınlar tüm yurttaş-

ların eşit derecede iyi yaşam koşullarından yararlanmaları için elinden gelen herşeyi yapar. Özellikle güç çalışma koşullarında mesleklerini sürdüren emekçilere, daha yüksek ücret, daha uzun tatil ve tatilde yol tazminatları gibi kolaylıklar sağlanmıştır.

Bu beş yıllık dönemde gerçekleşmekte olan ücret yükselmeleri herşeyden önce az ve orta gelirli kişi ve aileleri kapsamaktadır. Bu da en düşük ve en yüksek kazançlar arasındaki farkın gitgide azalmasını sağlamaktadır. Pansiyon ve öğrenim burslarının artması, mal ve parasız hizmetlerin hacminin büyümesi aynı yönde gelişmektedir.

Burada, devletimizin gerçek bir toplumsal eşitlik sağlamak için aldığı tüm önlemleri saymak olanaksızdır. Bir örnek daha: SSCB gibi alabildiğine büyük bir ülkede büyük bir şehir ve küçük bir yerde oturanlar, henüz meslek seçmede, kültürü öğrenmede, çeşitli hizmetlerden yararlanmada vb. aynı olanaklara sahip değillerdir. Bununla birlikte şehirdeki ve kırdaki düzeyleri ve koşulları birbirlerine yaklaştırmaya çalışıyoruz. Kırsal nüfusun konfor ve maddi yaşam koşullarını iyileştirmek, gençliğinin uzmanlaşmış yüksek ya da ortaöğrenime girmesini kolaylaştırmak için, parti ve hükümet tarafından kararlaştırılan önlemler şimdiden yaşama geçmişlerdir. Bu çeşit daha bir çok önlem planlarımızda öngörülmüştür.

● SSCB'DE KİM ELEŞTİREBİLİR VE KİM ELEŞTİRİLEBİLİR?

— Her yurttaşın, Sovyetlerin ya da partinin her organının faaliyetini ve bulunduğu kademeye bakılmaksızın yine her emekçinin faaliyetini eleştirme hakkı vardır.

Bu hak, geniş bir ölçüde ve çeşitli biçimlerde kullanılır. Bize göre eleştiri gelişmeden toplum gelişmez.

Mektup, not ve haber biçiminde eleştiri içermeyen bir gazete ya da dergi bulmak güçtür. Ülkenin büyük gazetelerinde, ülke içi yaşam söz konusu olduğunda her beş yazıdan biri, birini ya da bir şeyi eleştirmektedir. Bu oran yüksek midir, düşük müdür? Sovyetler Birliği'nde 25 milyonu **Pravda**, **İzvestiya** ve **Trud** gibi «merkezi» denilen ve Moskova'da çıkan büyük günlük gazetelerden oluşmak üzere 165 milyon tirajlı 8 bin gazete çıkmaktadır. **Krokodil** ve meslektaşları gibi, ulusal cumhuriyetler ölçeğinde orada konuşulan dillerde çıkan mizah dergileri de vardır.

Fakat eleştiri yalnızca basında yapılmaz. Eleştiri kuşkusuz en çok sendika ve partinin taban örgütlerinin toplantılarında yapılır ve söylenen fikirler, yerel çıkarlarla ilgili sorunlarla sınırlandırılmadan, devlet işlerini de kapsar. Derecesine bakılmaksızın, ister atölye şefi, ister bakan, her yönetici kendisine yöneltilen eleştirileri temelden yanıtlamak ve farkedilen hatalarla ilgili olarak alınacak önlemleri ortaya koymakla yükümlüdür.

Eleştiri hakkının bu genelleştirilmiş kullanımı, Sovyet insanların ülkelerinin yaşamı için, çalıştıkları işletme ve idarelerin etkinliği için derin ilgileriyle karşılaşmaktadır. Toplumumuzun insanı kendini evinde efendi olarak hissetmektedir, bu da onun, sorumluluklarının bilincine varmasını sağlamakta ve yaşantımızda ve işimizde bizi hâlâ rahatsız eden ve toplumumuzun marksist ideallere doğru yürümesini engelleyen şeylere karşı kayıtsız kalmasını yasaklamaktadır.

- SOVYET İNSANLARI GELECEKLERİNDEN EMİN OLDUKLARI İZLENİMİNİ UYANDIRIYORLAR. BU GÜVENİN NEDENLERİ NELERDİR?

— Herşeyden önce bu güven gelecekleri hakkında aydınlık bir görüşü olan insanların güvenidir. Gele-

cekleri, eksiksiz tüm halk tarafından tartışılan ve uygulanan, ülkemizin gelişme planlarıdır. Bu planlar, dolayısıyla, kendi planlarıdır: öyleyse, kendilerinin yapmak istedikleri ve yaptıklarının birgün gerçekleşeceğini düşünmeleri için yeterli tüm nedenler vardır.

Toplunun politik istikrarı ekonomik gelişmeye ve yaşam düzeylerinin yükselmesine hakim olan düzenlilik, yurttaşları, krizlerin, işsizliğin, enflasyonun ve sonuçlarının tehdidinden kurtarmıştır.

Sovyet iyimserliği doğaldır ki, kuşaklar boyunca, tün bir halkın bağrında biriken deneyin de sonucudur. Yabancı müdahale ve iç savaş, Sovyet iktidarının varoluşunun ilk yıllarının ekonomik örgütsüzlüğü ve açlığı sırasında, Hitler Almanyası'na karşı savaşın insanüstü sınavları sırasında, Sovyet insanları hiçbir zaman geleceğe olan inançlarını yitirmediler; ülkelerini korumayı ve içinde herşeyin insanın iyiliği için yapıldığı gelişmiş bir sosyalist toplumu kurmayı bildiler.

Bu Sovyetler Birliği yurttaşlarının her başarısızlığa karşı korunduğu anlamına mı gelir? Hayır. Güç bir sınavı vermekten, bir tezi savunmaktan, mesleğini iyi seçmekten emin olunabilir mi? Başarısızlığa hatta kişisel drama karşı garanti yoktur.

- KUŞAKLAR ARASI ANLAŞMAZLIK, SSCB'NİN AYIRDEDİCİ BİR ÖZELLİĞİ MİDİR?

— Sovyet toplumunu bütünü içinde ele alırsak, ne bir anlaşmazlığa neden olabilecek bir çatışma ne de bunun nedenleri vardır. Çatışmalar ve anlayışsızlıklar toplumun yalnızca bazı hücrelerine özgüdürler, yani bunlar olgun insanların gençlerin davranış, zevk, adet ve öfkelenmelerini kabul etmedikleri yerlerde ortaya çıkmaktadır, kaldı ki gençler de onlara

üstün gelmek için biraz aşırı saldırgan gözükmektedirler. Her iki tarafın anlayış eksikliği gençlerin erkenden ve bazen bunun gerektirdiği niteliklere sahip olmaktan çok önce bağımsız olma istekleri, arasıra, bazı ailelerde kritik durumlara neden olmaktadır.

Bununla birlikte, bu kavgalar, bu tartışmalar bizde hiç bir zaman davranış kurallarımızın dayandığı ilkeleri kapsamaz. Esas olarak, çocuklar babalarının ideallerini, toplumsal düzen, gelecek ve ulaşılacak amaçlar üzerine fikirlerini özümler ve geliştirirler, kendilerini yaşlı kuşakların etkin sürdürücüsü olarak belli ederler.

Bu ortak platform kısmi çelişkilerin çatışmalar veya burjuva toplumunun tipik özelliği olan «gençlerin başkaldırması» olmaksızın çözümlerini sağlar.

- ÜLKENİZDE KADININ HAKLARDA EŞİTLİĞİNİN YASAYLA GARANTİ EDİLDİĞİNİ SÖYLÜYORSUNUZ. FAKAT KADININ FİİLİ ÖZGÜRLÜĞÜ TOPLUMUN BÜNYESİNDE NE ÖLÇÜDE GERÇEKLEŞMİŞTİR?

— Anayasa tarafından onaylanan kadının haklarda eşitliği, yasal ve maddi garantiler aracılığıyla sağlanmıştır. Bu, günlük gerçekliğin bir parçasıdır.

Hatta, ülkemizde, yüksek veya ortaöğrenim görmüş kadınların oranı, erkeklerinkinden biraz daha yüksektir. Kadınlar ulusal ekonomide çalışanların % 51'ini oluştururlar (bunun bir nedeni de savaş sırasında uğranılan çok büyük kayıplardır) ve eşit işe eşit ücret alırlar. En fazla çalıştıkları alan ise, entelektüel ve makinalaşmış çalışma alanıdır: kadınlar, sağlık hizmetleri emekçilerinin beşte dördünü, öğretim görevlilerinin mutlak çoğunluğunu, radyo-elektronikte çalışanların üçte ikisini vb. oluştururlar.

Dört binden fazla kadın emekçi, idare ve işletmeleri yönetir; 200 binden fazla kadın ise atölye, servis

ve laboratuvar şefidir.

Sovyet kadınları, ülkenin politik ve toplumsal yaşamında, uluslararası kadın hareketinde, barışın sağlanlaştırılması ve halklar arasında işbirliği mücadelesinde dikkat çeken bir rol oynarlar. Kadın milletvekillerinin oranı SSCB Yüksek Sovyeti'nde % 31, Federe Cumhuriyetlerin Yüksek Sovyetleri'nde % 35 ve Yerel Sovyetlerde % 48'dir (karşılaştırma açısından hatırlatalım ki, ABD'de iktidarın yerel ve federal organlarında yalnızca % 5 oranında kadın vardır).

Ülkemizin ve diğer sosyalist ülkelerin deneyimleri, toplumsal olarak yararlı çalışmaya ve devlet yönetimine kadınların verimli katılımlarının tümüyle mümkün olduğunu göstermiştir. Daha da ötesi bunu, toplumsal ve ekonomik ilerleme için vazgeçilmez bir koşul olarak değerlendirmekteyiz.

Araştırmalar, kadınların çoğunluğunun ilk olarak saygınlık ve manevi hoşnutluk elde etme nedenleriyle, ikinci olarak ise ekonomik zorunluluktan dolayı çalışmak istediklerini göstermektedir.

Kazanılan başarılar tartışılmazdır. Fakat, parti ve hükümeti uğraştıran, daha çözülecek sorunlar kalmıştır. SBKP Programında şunlar yazılıdır: «Aile bünyesinde kadının eşitsizliğinin izleri tümüyle ortadan kaldırılmak zorundadır.»

Buraya varmak için neler yapılmaktadır? Yirmi yıldan beri yapılan günlük hizmetlerin hacmi 7 katına çıktı, çocuk bahçelerine ve kreşlere giden çocukların sayısı iki kat arttı. Evlerde elektrikli süpürge ve çamaşır makinesi sayısı on yılda 3, buzdolabı sayısı ise 6 kat arttı.

Birçok ailede, özellikle gençlerden oluşan ailelerde, «işbölümü» (ev işlerinin paylaşılması -ç.) sorunu kadınlar kadar kocaları da düşündürmektedir. Sosyo-

loqlara göre her beş çiftten ikisinde, aile başkanı görevlerini «zayıf cinsin» temsilcileri yürütmektedir. Bununla birlikte, aynı uzmanlara göre, çocuklu ailelerde ev işlerine gösterilen  zen, kadının erkeğinkinden iki kat daha çok zamanını almaktadır.

Onuncu Beş Yıllık Plan, ,kadınının çalışmasını evinde olduğu kadar, ulusal ekonomide de hafifletmeyi amaçlayan yeni bir programı kapsamaktadır. Sovyet Parlamentosunun iki meclisinde, Birlik Sovyeti ve Milletler Sovyetinde, kadınların çalışma koşulları ve yaşamlarını incelemek ve anneyi ve çocuğu korumakla görevli, daimi komisyonlar kurulmuştur.

Onuncu Beş Yıllık Planda, savaştan beri ilk kez erkeklerin payının insan kaynağı açısından ağırlıkta olmasına rağmen, kadınların çalışması öneminden hiçbir şey yitirmeyecektir. Ancak, kadının çalışması daha kolaylaşacaktır. Toplam 1165 temel meslekten (ok büyük çaba gerektiren ve dolayısıyla kadın vücuduna zarar veren) 200 kadarı kadınlara yasaklanmıştır ve bu liste giderek büyümektedir.

SSCB'nin ekonomik gelişme planının bir bölümü, özel olarak kadın emekçilerin çalışma ve yaşam koşullarının daha da iyileştirilmesini öngörmektedir. Kadın emekçiler, ilk yıllarında çocuklarıyla daha iyi ilgilenmelerini sağlayacak olan bir bölümü ücretli bir izinden yararlanacaklar, kadınlara daha kısa çalışma günü veya haftası ya da ev çalışması uygulanacaktır.

Evde de, kadının çalışması giderek hafifleyecektir. Günlük hizmetler % 48, oranında öğretmenler gözetiminde okullarda bakım gören çocukların sayısı % 50 oranında, ocuk bahçelerinde ve kreşlerdeki çocukların sayısı ise 2 milyon 800 bin artacaktır. Onuncu Beş Yıllık Planın toplumsal alanda ne ölçüde «kadınlaştırıldığı» böylece hemen g r lmektedir; bu plan-

la aile bünyesinde ve toplumda kadının fiili eşitliğine doğru yeni bir adım atılmaktadır.

• SSCB'DE 'AİLE REİSİ' KİMDİR, KADIN MI, KOCA MI?

— Sovyet yasasında 'aile reisi' diye bir kavram yoktur ve bu ünvanın kullanılması hiçbir maddi ya da yasal ayrıcalık tanımaz. Bu nedenle birçok çift, ailede kim daha önemli, gibi soruyu sormak gereğini hiçbir zaman duymaz.

En son Sovyet nüfus sayımı (1970) hemen hemen dört aileden birinde ailenin kadın tarafından yönetildiğini göstermiştir. Ancak sosyologlara göre bu oran gerçekte daha da yüksektir.

Nüfus bilimcilerimiz daha başka bir soruyla ilgilenmektedirler: Evli kadınlardan kaç aile reisi olma iddiasındadır ve kocaların kaç buna razı olmaktadır? Özel incelemeler, kendilerini aile reisi olarak düşünen ya da böyle olduklarını öne süren kadınların (% 15-30), buna razı olan kocaların oranından (% 2-4) on kat daha fazla olduğunu göstermiştir.

Nüfus bilimcilerimiz sorunun bir başka yanına işaret etmektedirler. Kendilerine, genel olarak kadının, aile reisi olup olamayacağı sorulan erkeklerin hemen hepsi, bunun mümkün olabileceğini söylemiş; ancak kendi aileleri söz konusu olduğunda pek de öyle uysal davranmamışlardır.

• ÜLKENİZDE BİR SEKS DEVRİMİ VAR MIDIR?

— Evet; eğer bununla, cinsler arasındaki evlilik ilişkilerinin daha insancıl temellere dayandırılması, bunların ikiye bölünme, sahip çıkma, maddi bağımlılık, tutsaklık ve zorunluluk gibi kişiyi yozlaştıran her şeyden bağımsız kılınmasını kastediyorsanız, ülkemizde seks devrimi çok önceden başlamıştır. Bunu biz tar-

tışmalar ve köhnemiş görüşlerle âdetlere karşı mücadele sonucu elde edilmiş büyük bir ilerleme, devrimsel bir gelişme olarak görüyor ve iyi karşılıyoruz. İstikrarlı bir aileden, derin, duygusal temele dayalı gönüllü bir birleşmeden, üyelerini tatmin eden bir aileden yanayız. Karşı, olduğumuz şey, ailede, eşlerin cinsel bağımlılıklarının yok edilmesi, sorumsuzluk ve ahlaksızlıktır.

Bu, kuşkusuz, takındığımız tavrın genel bir ifadesidir. Gerçek yaşamda, yalın bir karşılık verilmesi çok zor olan durumlar ortaya çıkabilir. Cinsler arasındaki ilişkilerin ve evlilik yaşamının sorunlarının özellikle gazetelerde ve dergilerde tartışmasını yaparız. Bu tartışmalarda sık sık büyük görüş ayrılıklarına rastlanır. Bazı kişiler ailenin istikrarını garanti altına alacak daha sert yasalardan yanadır. Onlara göre, evlilik haklar ve görevler, hepsinin de ötesinde çocuklara karşı görevler üzerine kurulmalıdır. Ancak çoğumuz soruna şu açıdan bakmaktayız: Aile istikrarlı olmalıdır, -evet kişinin çocuklarına karşı görevleri vardır- ancak, başlıca konu, her eşin ötekine ihtiyacı olması gereğidir.

Evlilik dışı ilişkilerin ve gayrı meşru çocukların zor sorunlar doğurduğunu kabul ediyoruz. Sovyet yasası bekâr anneleri ve çocuklarını korur. Ancak toplum, birbirini seven iki insan arasındaki ilişkilerdeki tek uygun biçimin aile olduğunu düşünerek evlilik dışı ilişkileri hoş görmez.

Kuşkusuz, burada hepsine değinilmeyecek kadar çok sayıda sorun vardır. Ancak bu sorunları ele alışımızda şu genel ilkelere sadık kalmaktayız: İnsanlar ve duygularıyla uğraşırken titizlikle, inceden inceye davranma gereği vardır ve evlilikte kategorik olarak ikiye bölünme, zalimlik ve maddi kazancı reddediyoruz.

- SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE YETİŞKİNİN HAKLARI NASIL GARANTİ EDİLİR?

— Çocuklar erginliğini kanıtlamadan önce (18 yaş), yasa tarafından garanti edilen ayrıcalıklardan yararlanırlar.

Sovyet Hükümeti Ekim Devrimi'nden üç gün sonra özel bir kararname ile 14 yaşından küçük çocukların çalışmasını yasakladı. 4 Ocak 1919'da Çocuk Kuruma Konseyi kuruldu. Genç Sovyet Cumhuriyetinin en güç döneminde, iç savaş yabancı (dış) müdahale ve ekonomik durgunluk döneminde, yükselen kuşağı korumaya yönelik yasaların doğduğu ve yürürlüğe girdiği görüldü. Böylece 1919'un Mayıs'ında açlık sırasında, bir kararname anne ve babaları karşı da olsalar, 14 yaşından küçük tüm çocuklar için, parasız beslenmeyi başlattı.

İçlerinde derin bir hümanizmin bulunduğu bu yasalar, küçüklerin haklarının korunması konusundaki kuralsal çalışmaların temeline konulmuştur. Bugün yasalarımız, doğrudan doğruya çocukluğu kapsayan maddeler içermektedir. Böylece, örneğin RESSC Çalışma Yasasının 256 maddesinden 48'i küçüklerin ve annelerin çalışmalarının korunması veya onlara sağlanan üstünlüklere ilişkin sorunlara ayrılmıştır. Genel kural olarak 16 yaşından küçük olanlar bir işte çalıştırılmazlar. Ancak özel durumlarda ve sendikanın da onayıyla 15 yaşında işe alınabilirler. Her iki durumda da doktor görüşünün alınması zorunludur.

Çocukların yorucu işlerde, yeraltında, sağlık için tehlikeler taşıyan işletmelerde, gece vardiyalarında çalıştırılmaları yasak olduğu gibi, çocuklar bayram tatillerinde de çalıştırılmazlar. 16-18 yaşlarındaki gençler için haftalık çalışma süresi 30 saattir (yetişkinler için 41 saat). Fakat bu yaştakiler aynı nitelikteki ye-

tişkin işçilerle aynı ücreti alırlar.

Çocukların avantajları o denli çoktur ki bazı yöneticiler küçüklerin yerine yetişkinleri yerleştirmeyi tercih ediyorlardı. Fakat yasa koyucu her şeyi öngörmüştü: ilgilinin görevini kendisinin isteği ile terketmesi durumu dışında, bir küçüğün içten çıkarılmasına Yerel Sovyet'e bağlı Küçükler Komisyonu tarafından izin verilmesi zorunludur. Bu durumda ilgiliye derhal başka bir iş, kendi arzuladığını söylediği bir iş verilir.

Yasal yetkilerin tümünün 18 yaşında başlamasına rağmen (bu bilhassa seçmen olmak için istenilen yaştır), bu yaşa varmayan yurttaşlar medeni haklarının büyük bir kısmını fiilen kullanırlar. Böylece, bir edebiyat veya müzik yapıtı yaratmış olan bir küçük, bu eserin yayın hakkını yasal olarak elinde tutmaktadır. Anne ve babasıyla aynı sıfatla işgal ettiği oturulabilir alanda hakkı vardır. Çocuk doğuşundan beri mülkiyet hakkını bilhassa miras ve hediye biçiminde edindiği maddi değerler üzerindeki haklarını elinde tutar.

Yükselen kuşak için yasal eşitliğin diğer bir önemli etkeni de güvenlik ve sosyal sigortalar sisteminin çocuklara ve küçüklere kadar yayılmış olmasıdır. Küçük emekçiler, yetişkinlerle aynı sıfatla, geçici yetersizlik tazminatlarından, yıllık ücretli izinden yararlanırlar, mesleklerini bırakmadan öğrenim yapanlara ise öğrenim izin hakkı tanınır.

Tüm çocuklar için eşit haklar: işte SSCB'de uygulanan ilke budur. Kamu öğretimin örneği bunun değerini ortaya çıkarmaktadır: SSCB, yüksek öğretim de dahil olmak üzere, öğretimin her derecesinde parasız öğretimi gerçekleştiren ilk ülkedir.

- SSCB'DE NELER SATIN ALINABİLİR, MİRAS BIRAKILABİLİR YA DA MİRAS OLARAK ALINABİLİR?

— Sovyetler Birliği'nde istisnasız tüm kişisel mal ve mülk, kırsal kesimde ev, araba, deniz motoru, tablo ve kitap, ev eşyaları..., kısaca kazancınızla alınabilecek her şeyi satın alabilirsiniz.

Ülkemizde alıp satamayacağınız şeyler toprak, madenler, ormanlar, nehirler ve göller, tesisler ve fabrikalar ya da üretim araçlarıdır. Sosyalist bir devlette bunlar tüm toplumun malıdır.

Her Sovyet yurttaşı mal ve mülk açısından eşit haklardan yararlanır. Yabancılar ve dünya vatandaşı kişiler de kişisel sahiplik hakkıyla mal-mülk edinebilir. Söz gelişi, böyle bir haktan kendilerine armağan **ya da miras olarak mal-mülk bırakılan** gençler de yararlanabilir. Çocuklar 18'e, yetişkin yaşa erişinceye kadar kural olarak yalnızca küçük işlemlerle uğraşabilirler. 15 yaşının altındaki çocuklar adına daha önemli işlemler ana-babaları ya da vasileri tarafından yapılır. 15-18 yaş arasındaki gençler kişisel mal ve mülklerini ana-babalarının ya da vasilerinin rızasıyla ellerinden çıkarabilirler. Açık seçik nedenlerle, çocukların mal ve mülkleriyle meşgul olan vasilerin faaliyetleri özel vasi ve müteveli organlarınca denetlenir.

Mal ve mülk ilişkileri de dahil olmak üzere aile ilişkilerinde karı ve koca eşit haklardan tümüyle yararlanırlar.

Bazı Batılı ülkelerin tersine, SSCB'de evlilik sırasında bir çift tarafından elde edilen tüm mal ve mülk onların birleşmiş ortak mallarıdır. Her ikisi de bu mal ve mülke sahip olma, kullanma, elden çıkarma konusunda eşit hakka sahiptir. Böylece boşanma durumunda mal ve mülk karı ve koca arasında eşit olarak bölünür. Bazı durumlarda mahkeme, bir eşe küçük ço-

cukları gözeterek öteki eşten daha çok mal ve mülk verebilir. Eğer öteki eş çalışmayı reddediyor ya da ortak mal ve mülklerini ailenin çıkarlarına aykırı bir biçimde israf ediyorsa benzer bir durum söz konusu olabilir. Yalnızca koca ya da eşin evlilikten önce ya da evlilik sırasında armağan veya miras olarak aldığı mal ve mülkler her ikisinin de kişisel malı olarak kalır.

Kişisel mal ve mülk hakkı miras yoluyla -yasa ve vasiyet yoluyla- doğabilir. Sovyet yasasına göre (vasiyetnamenin bulunmadığı durumlarda) ilk gelen mirasçılar çocuklar ve evlat edinilmiş çocuklar, eş, ana-baba ya da ölen kişiyi evlat edinmiş, ana-babadır. Yasa gereği tüm mirasçılar mirastan eşit miktarlar alırlar.

SSCB'de kişilere vasiyetname yapma özgürlüğü tanınmaktadır. Her yurttaşın mallarını kendi seçimiyle yasal mirasçılara ya da öteki yurttaşlara ve kuruluşlara miras bırakma hakkı vardır. Örneğin, Uglich'in küçük Volgaside kasabasından bir ressam olan Prof. Pavel Buchkin, yüz tablosunu doğduğu kasabanın müzesine bırakmıştır. Buna benzer örnekler vardır.

Bununla birlikte miras bırakma özgürlüğü mutlak değildir. Bazen vasiyetname olsa bile devletin koruduğu yasal mirasçılar mirasın belli bir bölümünü alırlar. Reşit olmamış ya da sakat çocukları, sakat ya da evlat edinilmiş ana-babayı, sakat bir eşi ya da bağımlı kişileri tümüyle miraslarından yoksun bırakmaya kimsenin hakkı yoktur; bu durumlarda bile sözü edilen kişiler kendilerine yasal olarak bırakılmış mirastan, üçte ikiden az olmamak üzere paylarını alırlar.

SSCB Anayasasının 13. maddesi, «Yurttaşların ki-

şisel mal ve mülkleri ve miras alma hakları devletçe korunur,» der. Böylece mal ve mülk sahibi, mahkemeler kanalıyla mal ve mülk haklarının ihlâl edilmesinin son bulmasını, borçlarının ödenmesini, zararlarının tazmin edilmesini vb. talep etme hakkına sahiptir. Ceza kanunun kuralları yasal hakların korunmasında en sert araçlardan birisidir. Yalnızca yurttaşların kişisel mal ve mülklerinin çalınması (hırsızlık ve soygun), sahtekârlık, gasbetme ve başkalarının kişisel mal ve mülkünü tahrip etme de ceza yasası kapsamına giren eylemlerdir. Cezanın derecesi, suçun niteliğine ve verilen zararın ölçüsüne göre değişmektedir.

● SSCB'DE SİLAH SATIN ALINABİLİR Mİ?

— RESSC'nin Ceza Kanununun 218. maddesinde: «Ateşli silahlar (düzgün yivli av silahlarının dışında), cephane ve patlayıcı maddelerin izin alınmadan taşınması, elde bulundurulması, yapımı ve satışı durumunda iki yıla kadar özgürlükten yoksunluk cezası veya süresi 12 ayı bulabilecek suçlara ait zorunlu çalışma cezası yahut 100 rubleye kadar yükselen bir para cezası ile cezalandırılır». «Kesici silahların ulusal giysilerin parçası olduğu veya avcılık mesleğinin uygulamasına bağlı bulunduğu bölgeler dışında bıçak veya diğer kesici silahların izin alınmadan taşınması, yapımı ve satışı, 12 aya kadar özgürlükten yoksunluk cezası veya aynı süre suçlara ait zorunlu çalışma cezası yahut 30 rubleye kadar para cezası ile cezalandırılır», denilmektedir.

Bizde avcılar ve atıcılık sporu yapanlar dışında kimseye silah satılmaz. Av ve spor silahları satışı sadece özel mağazalara bırakılmıştır. Bir av tüfeği veya 5,6 mm. lik bir karabina satın almak için, eğer bir yabancı iseniz içişleri yetkilileri tarafından veya Sov-

yet yurttaşı iseniz oturduğunuz yönetim bölümünün ordu (milis) karakolu tarafından avcı kartınızın veya bir atıcılık birliğine üye kartınızın gösterilmesi durumunda verilen bir izin kâğıdına sahip olmanız gerekir

Avcılar için, asgari yaş 18'dir. Bir avcı spor birliğine üye olmak için, sahip olmak istediğiniz silahlı kullanmasını bildiğinizi kanıtlamanız gerekecektir.

Mağazalar, satılan her silahı her alıcının ismini adresini ve avcı (veya sporcu) kartının numarasını kayıt ederler. Avcı (veya atıcılık) birlikleri de kendi açılarından, üyelerinin sahip oldukları tüfeklerin seri numaralarını kayıt ederler. Aynı zamanda avcı bıçakları da yalnızca kart gösterilmesi üzerine satılır.

Küçüklere, güçsüzlere ve akıl hastalarına, yargılanmakta veya cezai öğrenim görmekte olan kişilere ve suç işledikleri için mahkûm edilmiş kişilere her ne şekilde olursa olsun silah satmak kesinlikle yasaktır.

● SUÇ İŞLEMeye KARŞI MÜCADELE NASIL ÖRGÜTLENMİŞTİR?

— Toplumumuz suçluluğu kesinlikle ortadan kaldırmaya karardır. Öyleyse, karşılığında yasanın hafif para cezasından, özgürlükten yoksunluk cezasına kadar gidebilecek cezalar öngördüğü suç işlemeyi hoş görmeyecektir.

Fakat en büyük rol toplumun bilhassa yoldaşlar mahkemeleri aracılığıyla aldığı önlemlere düşmektedir. Yasanın öngördüğü cezadan çok çalıştıkları birliklerin ayıplamasından çekinen suçlular çoktur.

Kamu düzeninde neden olunan bozukluklara karşı mücadele yalnızca milisler tarafından değil, işçi, memur ve öğrencilerden kurulan gönüllü ekipler tarafından da yürütülür. Bu ekipler ya da adlandırıldıkları üzere «halk durujinaları (drouginas)», yollardaki,

parklardaki, stadlardaki ve kulüplerdeki düzenin sağlanmasına yardım ederler. Her şehir ilçesi veya bucağı Sovyetinin, milletvekillerinden ve toplumsal örgütler, kamu öğrenimi ve sağlık hizmetleri servislerinin temsilcilerinden kurulan Küçükler Komisyonu vardır. Bu komisyonların yürüttükleri yoğun ve çok yönlü çabanın asıl amacı kamu düzenine ve ahlaka karşı gelen gençler üzerine etki yapmakla kendini sınırlamamak fakat herşeyden önce gözetimsiz bırakılan çocukların izini bulmak, uyumsuz gençlere yardım etmektir.

Elde edilen sonuçlar önemsiz değildir. SSCB İçişleri Bakanı Nikolay Şçelokov «kamu düzenine uzun zamandan beri, hiç bir ciddi karşı gelmenin kaydedilmediği binlerce yer olduğunu» açıklamıştır.

- ÇALIŞMAYA ELVERİŞLİ OLUP DA ÇALIŞMAYI REDDEDENLERE SSCB'DE NASIL BAKILIR?

— Anayasamız, «çalışma, çalışmaya elverişli olan herkes için bir ödevdir», diyor.

Toplum, üyelerine, saydığımız zenginlikleri sağladı. Buna karşılık, çalışmaya elverişli olan her kişinin yetenekleri ölçüsünde topluma yararlı olmak için çaba serfetmesi de normal olanıdır.

(Tabii ki, kadının ev işlerini de toplumsal olarak yararlı çalışmanın parçası olarak görüyoruz.) Sağlık ve kuvvet dolu bazı kişilerin, özellikle erkeklerin nasıl olup da çalışmak istemediklerini anlamak bizim için son derece güçtür. Böylelerini, özellikle kamu ahlâkına ters bir yaşam biçimi benimsedikleri zaman yalnızca ayıplayabiliyoruz. Bu da doğrudur. Toplumun dürüst emekçilere verdiği servetleri neden onların yararlanmalarına bırakalım? Diğer haklı bir soru: diğerlerinin sırtından zenginleşilmesini ilke olarak dışlayan bir toplumda, meşru varoluş araçlarından bu kişiler

nasıl yararlanırlar?

Çalışmayı reddeden kişiler üzerinde kamuoyunu harekete geçirerek ikna yoluyla etkide bulunmaya çalışıyoruz. O kadar ki iş bulma bir sorun değildir: açık işler hiç bir zaman eksik değildir ve iş bulma büroları hizmet etmeye hazırdır.

Bununla birlikte, çalışmayı reddetmenin toplumu tehlikeye sokan bir eylemsizlik olarak tanındığı görülür. Bu, küçük çocukları için beslenme nafakası ödemekle yükümlü kişilerin veya çalışmak yerine spekülasyona yönelen veya başka suçlar işleyen kişilerin durumudur. O halde tüm ikna olanaklarını tükettikten sonra Ceza Kanununa başvurulur. Bununla birlikte, şunun üzerinde duralım ki, suçlu, bu durumda, eylemsizliğinden dolayı değil, suçlu eylemlerinden dolayı yargılanır.

- SSCB'DE HAK VE ÖZGÜRLÜKLERE KISITLAMALAR VAR MIDIR?

— Evet. Örneğin, hiç kimseye diğerinin emeğini sömürmesi ve sonuçlarını kendine mal etmesine izin verilmez. Tüm biçimleriyle, savaş ve şiddet yanlısı propaganda, ulusal ve ırksal ayırım vaazları suç olarak görülür. Kimsenin erkek ve kadının eşitliği ilkesini tanınamamak hakkı yoktur. Yasa, aynı zamanda, toplumsal etkinliklerin ve devletin etkinliklerinin tüm alanlarında ve çalışmanın tüm alanlarında ayrıcalığı şiddetle cezalandırır. Görünümleri ne olursa olsun fuhuş ve pornografi yasaklanmıştır.

Bu sınırlandırmaların adalete uygun olduğuna inanıyoruz, çünkü bunlar toplumun çıkarlarına cevap vermektedir ve medeni ve politik haklara ilişkin uluslararası anlaşmalara da uygundur.

- YAZARLAR İÇİN KISITLAMALAR VAR MIDIR?

— Evet. Bunlar Sovyet yasalarından kaynaklanmaktadır. Yazarın askeri sırlar ve devlet sırlarını açığa çıkaran bilgileri yayınlama hakkı yoktur. Dini duygulara küfretme, şovenizmi körükleme, bilhassa namussuzluğu hoş görme, ırkçılığı teşvik etme, Yahudi düşmanlığını yayma, savaşa çağırma, pornografi ve sadizmi işlemeye de hakkı yoktur.

Kanımızca, burada da, tamamen zorunlu ve doğrulanmış önlemler söz konusudur.

• ÜLKENİZDE ALLAH'A İBADET EDİLEBİLİR Mİ?

— SSCB Anayasasının terimleriyle; «SSCB yurttaşları vicdan özgürlüğünün yani, herhangi bir dini savunma veya hiçbirini savunmama, dini ibadetleri övme veya tanrı tanımazlık propagandası yapma hakkının güvence altına alındığını görürler» Devlet dini örgütlerin eylemine karışmaz ve onlara maddi destek sağlamaz; kendi açısından da Kilise devletin işlerine karışmaz. Herkes bir inançtan diğerine geçebilir. Veya her dini bırakabilir.

Bir insanın yaşamında bir dine ait olma hiçbir rol oynamaz. Resmi kâğıtlarda (nüfus kâğıdı, pasaport, soru cetvelleri, nüfus sayım formlarında) «din» diye bir bölüm yoktur.

Bizde inanç sahiplerine karşı her türlü ayrımcılık yasaklanmıştır. Diğer yurttaşların haklarına zarar verme durumu dışında dini ibadetlerin yapılmasını engelleyenlere karşı yasal kovuşturma başlatılır. Bir işin reddi, bir öğretim kurumuna kayıt yapılmasının reddi, bir işçinin veya öğrencinin kovulması, yasa tarafından düzenlenen kolaylıklar ve üstünlüklerden yoksunluk ve genel bir biçimde ilgilinin dinle ilişkisine dayanarak medeni haklarının sınırlandırılması ağır suçlar olarak görülür.

Yaygınlıklarına bakılmaksızın tüm mezhepler haklarda eşit olup, aynı olanaklardan yararlanırlar.

Yerel devlet örgütleriyle yapılan bir anlaşmaya göre, ruhani kurumların harcamalarıyla bakım ve tımiri yapılan kiliseler veya ibadet evlerinin bulunduğu alanlar, dini birlik ve toplulukların (en aşağı 20 üyesi bulunanların) parasız kullanımına verildi. Rahipler ve diğer ibadet hizmetlilerinin ücretleri bunlara inanan, destekleyenlerin bağışları ve aylık ödentileriyle karşılanır.

Dini merkezler ve toplulukların, içlerine mum imalâthanesi ve ibadet eşyaları atölyeleri kurmak için gayrimenkül kiralamak, inşa etmek ve satın almak hakları vardır.

Dini İşler Konseyi devlet ve mezhepler arasında aracılık yapar, onların işlerine karışmaz. Başlıca görevi dini örgütlerin tüzüklerini yönlendiren metinlerin uygulanmasını denetlemektir.

SSCB'de, eşit haklara sahip ve değişik mezheplere ait 20.000'den fazla kilise, ibadet evi ve manastır vardır.

● DİNİ ESERLERİ KİM YAYINLAR?

— Tüm büyük mezhepler dini eserler yayınlarlar. 1976'da Moskova Patrikliği İncil ve evangillerin (İsa'nın dört havarisinin yazdığı İncillerin) yeniden basımını yayınlamıştır. Patrik Pimen'in yazılarının ilk cildinin, birçok ilahiyat eserinin, rahipler için yazılmış ilahi hizmet kitaplarının gelecek baskıları beklenmektedir. Moskova Patrikliği Dergisi çok sayıda basılmaktadır içinde yalnızca Kilise yaşamı üzerine yazılar değil, dinsel öğütler, ilahiyat denemeleri vb. de bulunur. SSCB Incilli Vaftiz-Hristiyanlar Konseyi ve düzenli olarak İncil ve evangiller, takvimler, dua kitap-

ları, ilahi derlemeler yayınlar. Dergisi **Kardeşler Elçisi** Rusça ve SSCB'de konuşulan diğer dillerde de basılır.

Birkaç yıldan beri Orta Asya ve Kazakistan müslümanları din işleri yönetimi Kuranı altı kez yeniden bastı ve imam El-Buhari'nin hadis derlemeleri **El-Cami Es-Sahih** ve **El-Adab El-Mufrat**, Halife Osman'ın Taşkent'te korunan Kuranın tarihi üzerine İsmail Mahmut Satiyev'in kitabını yayınladı. Din işleri yönetimi **Doğu Sovyet Müslümanları** adlı bir dergi çıkarmaktadır.

- SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE İNSANLAR DÜŞÜNCELERİ İÇİN NİHAHAKEME EDİLİR Mİ?

— Sovyet yasalarında insanların düşünceleri için cezalar yoktur. Cezai sorumluluk ancak yasanın özellikle öngördüğü eylemler için ortaya çıkar. Kıyaslama yoluyla yasa infaz etmek yasaktır. Sovyet ceza yasaları kuşkunun ötesinde suçun işlenmiş olmasını öngörür ve 'güvenlik önlemleri' alınmasına izin vermez.

Biz yetersizlikleri görenleri ve bunları giderme yolları önerenleri değil cezalandırmak, onlara teşekkür etmekteyiz. Eleştiri yaptıkları için insanları yakalamak Sovyet yasalarınca suç sayılmaktadır ve bu suçun sorumlusu cezai açıdan da sorumlu tutulmaktadır.

Ülkemizdeki başarısızlıkların eleştirisi ve çözülmemiş sorunlarla güçlüklerin açığa çıkarılmasının Sovyet yaşamı hakkında söylenen kasıtlı yalanlarla hiçbir ortak yanı yoktur. Aynı şekilde İtalya, Batı Almanya ve İsviçre gibi öteki ülkelerin yasaları da bir yurttaşa hakaret etmeyi, onurunu ya da şöhretini lekelemeyi, devlet otoritesini yıkmak ya da zayıflatmak amacıyla sosyal sisteme veya devlet sistemine kara çalmayı cezai suç sayarlar.

Ancak bir avuç Sovyet yurttaşı bu tür eylemler-

den dolayı mahkeme önüne çıkarılmıştır. Tüm davalarda soruşturma yapan organlar ve mahkemeler, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesinin 29'uncu maddesiyle ya da Uluslararası Sivil ve Siyasal Haklar Anlaşmasının 5'inci ve 19'uncu maddeleriyle aynı doğrultuda olan Sovyet ceza yasasına uygun olarak hareket etmişlerdir. Bu maddeler, bir kişinin ötekilerin hak ve özgürlüklerinden herhangi birini yok etmeyi amaçlayan herhangi bir faaliyet göstermeye ya da böyle bir eylemde bulunmaya hakkı olmadığını bildirirler. Bunun da ötesinde Anlaşmanın 19'uncu maddesi ifade özgürlüğünün şu hallerde gerekli olduğu zaman bazı kısıtlamalara tâbi tutulabilmesini öngörür:

a) Ötekilerin haklarına ve şöhretlerine saygı göstermek için;

b) Ulusal güvenliği veya kamu düzenini, sağlığı ya da ahlakı korumak için (kısıtlamalar getirilebilir).

Görüldüğü gibi bu, ülkemizin takındığı gerçek tavidir ve bazı burjuva yazarlarının ileri sürdüklerinden çok farklıdır.

- SOVYETLER BİRLİĞİNDE «REJİM ALEYHTARLARI» KİMLERDİR, KAÇ KİŞİDİRLER?

— Andrey Saharov birgün bir yabancı gazeteciye: «Bizler, muhalifler (ayrı görüşlüler) aşağı yukarı 30 kişiyiz» dedi.

Öyleyse, Batıda isimlerine parlak etiketler: «Seçkin», «tanınmış», «ünlü» vb. yapıştırılmadan söz edilmeyen bu adamlar kimlerdir?

Kanımızca, Batı'da «muhalifler» ve «özgürlükler» için savaşanlar diye tanıtılanlar aslında yalnızca, Sovyetler Birliği'ne ve detant politikasına karşı başlatılan yeni bir harekate girmiş piyonlardır. Büyük Batı ülke-

lerinde basın okuyucuları, ayrı görüşlülerin hiç de Sovyet iktidarına saldırmadıklarına, bu kimselerin yalnızca Sovyet sistemini daha iyileştirmek istediklerini inandırmaya çalışmaktadır.

Ne yazık ki bunun gerçeğe uzaktan yakından ilgisi yoktur.

Onların öğütlerini izlersek, aslında bizim birkaç küçük onarım yapmak değil, fakat kendi evimizi yakmamız gerekecektir.

Neye eğilimli olduklarını görmek için onların çağrılarını nakletmek yeterlidir.

KUZNETSOV: «... ben Sovyet iktidarına KARŞI-YIM.» (Ruskaya Misl gazetesine demeci, Paris).

SAHAROV: Pinochet Şili'de «Bir yeniden doğuş ve sağlama devri» başlattı (basına verilen bir demeç) «... kapitalist devletler demokratik olmak koşuluyla gerçekten insani bir topluma -sosyalist devletlerden -ç. daha fazla yakınlaşmaktadır.» diye açıkladı ve Batının «Sovyet makamları üzerine en sert ve en etkili baskıları uygulaması» gerektiğini ekledi. (ABD'de yayınlanan Saharov Söz Alıyor adlı kitaptan alıntı) Saharov «ağır sanayi, yük taşımacılığı ve posta bağlantıları dışında» hizmetler sektörünün bütünü ve SSCB sanayiinin tümü özel mülkiyete geri verilmelidir.» demektedir (kitabının Spiegel dergisinde çıkan özetinden alıntı). Kapitalizme geri dönüş!

BUKOVSKI: Bir basın toplantısında açıkladığı üzere çocukluğundan beri «Sovyet iktidarına karşı bir askeri müdahaleyi» hayal etmiştir, bununla birlikte, «Batı, Sovyetler Birliği'nin içişlerine müdahale etme hakkının olmayacağı formülünü davranış kuralı olarak kabul ettiği sürece bundan birşey çıkmayacaktır. Helsinki Anlaşmasının başlıca tehlikesi buradadır.»

Kendilerini insan haklarının savunucuları olarak gösteren muhalifler ve aslında onların iplerini ellerinde tutanlar yumuşamayı toprağa gömmeye çalışıyorlar. İşte bunların varoluş nedenleri burdadır! Neo-faşist bir İtalyan dergisiyle yaptığı görüşmede, neyi arzuladığı sorusuna Soljenitsin şu cevabı verdi: «Sovyetler Birliği'ne karşı bir haçlı seferi.»

Bu adamlar SSCB'ne karşı bugün girişilecek bir «haçlı seferi»nin ne olacağının farkındalar mı?

Soljenitsin'in İngiltere'deki söylevinin ertesi günü, öfkelenen bir Londra gazetesi, *Daily Mirror*'un heyecanını iyi anlıyoruz: «Nihayet, Rusya'dan göç etmiş bu milyoner bizden ne bekliyor? Bizim genel seferberlik ilan edip yeniden silahlanmamızı mı istiyor? Bir savaşın patlak vermesini mi istiyor?»...

'Pen Clup' (uluslararası yazarlar örgütü)nün Londra'daki bir toplantısının açılışından az önce Vladimir Bukovski'nin savunmasını üzerine alan ve onu haksız yere mahkûm edilmiş bir masum olarak tanıtan bir belge yayınlandı. Gerçekten de, imza sahiplerinin deyimiyle bu «Sovyet yazarı» o sırada Vladimir hapishanesinde bulunuyordu ve nedeni: hiç de masum değildi. Kamu düzenini bozacak nitelikte kolektif eylemler düzenlediği ve bunlara etkin bir şekilde katıldığı için, Sovyet devletine karşı mücadele aracı olarak açıkça teröre başvurmaya davet eden çağrılar yaptığı için 1963, 1967 ve 1972'de RESSC Ceza Kanununun 70. (birinci paragraf) ve 190/3. maddelerince değişik hapis cezalarına çarptırılmıştır. Mahkeme düşmanca eylemlerinin dışardan yönetildiğini ortaya çıkarmıştı. Sonunda, 1976'da SSCB'den sınırışı edilmiştir.

Bukovski'yi yazar diye tanıtan aynı adamlar, yine SSCB'den de göç etmiş olan Andrey Amalrik'i ise, 23 yaşında olduğu halde, hâlâ Moskova Üniversitesi

tarih fakültesinin ikinci sınıfında okuduğunu ve çok kötü notları olduğu için oradan atıldığını belirtmeyi unutarak, «ünlü tarihçi» yaptılar.

Valentin Moroz'un, muhalifler arasında bile, İkinci Dünya Savaşı'nda Hitler'le işbirliği yapan Ukrayna milliyetçilerinin tedhişini takdir eden bir adam olarak kötü bir şöhreti vardır. Bu kişinin Ruslar ve Belo-Rusyalılara karşı körüklediği kin ve bazı batılı çevrelerin desteğiyle Sovyet iktidarına karşı silahlı mücadeleye girme fikri eksenine dayanan değerlendirmelerine politik bir program biçimi verilmeye çalışılmaktadır. 1966'da, Moroz, Sovyet yasalarına uygun olarak, anti-sovyetik ajitasyon ve propaganda yaptığı için dört yıl hapse mahkûm edildi. Bir kere özgür olunca da, Devlet'e düşman çalışmalarına yeniden başlayıp, yeniden mahkûm edildi.

Yabancı ülkelerde yaşayan diğer «uyumsuzlar» dan «modern edebiyatın büyük simaları» olarak nitelenen N. Gorbaniyevskya, A. Galiç ve V. Maksimov'un isimleri çevresinde gerçek bir şan ve şeref yaygınlaştırılmıştır. Bazı batılı çevreler bu göçmenleri, Sovyetler Birliği'ne karşı eylemlerinde kullanmaktadırlar.

Bu «yazarlar», bu «idealleri uğrunda savaşanlar» kimlerdir? Kendiniz karar verin: Aleksandr Galiç, SSCB'de yaşadığı zamanlar «Mutlu yıldız altında» adlı bir piyes ve Hitlercilerle işbirliği yapan hainleri lekeleyen «canı» adlı bir senaryo yazmıştır. Bugün yabancı ülkelerde yaşıyor; 180 derece bir dönüş yapmış olup SSCB'deki yaşamı yalnızca karanlık renklerle tasvir etmektedir.

İşte Sovyet «uyumsuzlar»ı. Onların hizmetlerine yalnızca SSCB'ye karşı, sosyalizme ve uluslararası yumuşamaya karşı psikolojik savaş yeniden başlatmak

söz konusu olduğu zaman gereksinim duyulmaktadır.

- BATI'DA SOVYET PSİKİYATRİ UZMANLARI 'ÇOĞUNLUKTAN AYRILANLAR'A KARŞI SİYASAL SONUÇLAR İÇİN AKIL HASTANELERİ KULLANMAKLA SUÇLANMAKTADIRLÂR. BU SUÇLAMADA GERÇEK PAYI NEDİR?

— Bunun gerçekte hiçbir ilişkisi yok. Sovyet psikiyatri uzmanları hastayı ancak tepeden tırnağa muayene ettikten sonra teşhis koyarlar ve hasta zorunlu bir tedaviye gönderilmeden önce konsültasyonda her zaman en azından üç psikiyatri uzmanı bulunur. Şu nokta unutulmamalıdır: birçok 'akılca sağlıklı olup da çoğunluktan ayrılanlar' çocukluklarında, çoğunluktan ayrıldıklarını herhangi bir biçimde açığa vurmada çok önce psikiyatri tedavisi görmüşlerdir ve daha Sovyet psikiyatri kliniklerinde gözlem altında bulundurulmuşlardı. Ancak nedense o zaman kimse bunların kliniklerden çıkarılması için kampanya yapmamıştı.

Biz her zaman ve hâlâ da bu vakaların tarihçelerinin basında, geniş kitlelere açık bir biçimde tartışılmasını tıbbi ahlakın ihlâli şeklinde görmekteyiz. İşte bu nedenle bu vakaların tarihçelerinden çıkarılmış tıbbi deliller ve uzmanların bulgularını açıklayarak Batılı iftiraları çürütme yoluna gitmedik. Sovyet akıl hastanelerinin her zaman kendilerine açık olduğu yabancı psikiyatri uzmanları çeşitli vakalar hakkındaki bu belgeleri araştırabilir ve inceleyebilirler. Heyecan yaratan kampanyalarda ortaya sürülen 'psikiyatrik korkunun kurbanları'ndan çoğu SSCB'den göç ettikten sonra kendilerini yeniden akıl hastanelerinde bulmuşlardır ama bu kez Sovyet değil, Batılı hastanelerde. Bu durumda bunları hastaneye yatıracak kadar ne gibi bir 'çoğunluktan ayrılma' söz konusudur?

Sovyet doktorlarına karşı yöneltilen bu suçlamalar nereden doğmaktadır? «Sovyet psikiyatrisindeki kötü uygulamaların tartışılmaz delilleri», SSCB'ye karşı eylemleri çok iyi bilinen kişilerin çoğu akıl hastalarının kendilerini aklı başında saydıklarını bilmek için bir psikiyatri uzmanı olmaya gerek yoktur, sanırız.

Bir hastalığı teşhis etmek ya da bir teşhisin doğru olmadığını ortaya koymada yalnızca bir uzmanın yetkili olduğunu anlamak için doktor olmak gerekmez. Tıp alanından çok uzak olan kişilerin görüşlerine dayanan bir kampanyanın gerçeği ortaya koymak amacıyla hiçbir ilişkisi bulunmadığını görmek için büyük bir anlayışa sahip olmaya da ihtiyaç yoktur.

● NEDEN KİŞİLERE SSCB'DEN AYRILMA İZİNİ VERİLMİYOR?

— Kural olarak ülkeden ayrılmak isteyen Sovyet yurttaşlarına bu izin verilmekte ve herhangi bir engelleme olmadan ülkeden çıkmaktadırlar. Ancak Sovyetler Birliği'nden ayrılmak isteyenlerin sayısının görece olarak çok az olduğu da belirtilmelidir. Ülkeden çıkış isteklerinin başlıca nedeni dışarıda bulunan aileler ve akrabalarla yeniden bir araya gelme isteğidir. Bu amaçla Sovyetler Birliği'ni terkedenler çoğunlukla Yahudiler, Almanlar, Ermeniler, Rumlar ve İspanyollardır ve bunlara yabancılarla evlenen bazı Sovyet yurttaşları da dahildir.

Aynı zamanda özel bir kişiye geçici olarak ayrılma izninin verilmediği durumlar da vardır. Bu durumlar nelerdir? Sözgelisi, çıkış izni, aile üyelerinin -kalanlar ve gidenlerin- karşılıklı ilişkilerini, özellikle maddi sorunları halledinceye kadar ertelenebilir. Çalıştıkları işlerin doğası gereği bir devlet sırrı oluşturan bilgiye sahip kişilerin ya da yakın zamanlarda

özel bir önem taşıyan askeri uzmanlık eğitimi görmüş kimselerin ülkeden çıkış izinlerinin belli bir süre için ertelendiği de olur. Mahkeme kovuşturması altında ya da mahkemece verilen cezanın süresini doldurmakta olan kişilere, hiç kuşkusuz, ülkeden çıkış izni verilmemektedir. Bu tür bir uygulama, 16 Aralık 1966'daki Birleşmiş Milletler Genel Toplantısında benimsenen Uluslararası Sivil ve Siyasal Haklar Anlaşması ile tam bir uyum içindedir. Bu anlaşma özellikle, eğer «ulusal güvenliği, kamu düzenini, halkın sağlığını ya da ahlakını, başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak» gerekliyse, kişinin ülkesinden çıkış hakkının kısıtlanmasına izin vermektedir.

Ülkeden çıkış izni geçici olarak ertelenen çok insan var mıdır? Bu sorunu, tarihsel nedenlerle ülkeden çıkış izni isteyenlerin en çoğunu oluşturan Yahudiler üzerindeki etkisi açısından inceleyelim. Resmi rakamlara göre 1945'den 1977'nin yarısına dek, çocuklar da dahil olmak üzere Yahudi soyundan ya da ulusundan 140.000 Sovyet yurttaşı SSCB'yi terketmiştir. Çıkış izni isteyen her bin kişiden 984'üne vize verilmiştir. Böylece başvuranların % 98,4'ü SSCB'den hiçbir engelleme olmaksızın çıkmışlardır.

Helsinki anlaşmalarının imza edilmesinden sonra, ülkeden çıkış için başvurma ve yolculuk belgelerinin hazırlanması işlemleri son derece basitleştirilmiş bulunmaktadır. Örneğin, şimdi çıkış izninin reddi, başvuranın isteği üzerine her altı ayda bir yeniden gözden geçirilebilmekte ve ikinci ya da sonraki başvurular için devlet vergisi istenmemektedir.

Çıkış izni verilmemesinin geçici niteliği şu resmi rakamlardan açıkça anlaşılabilir: 1976-77'de daha önce istekleri geri çevrilen 2.078 yurttaşa çıkış izni verilmiştir. 1978'in ilk iki ayında da böyle 98 kişi daha

çıkış izni almıştır.

- NEDEN BELGRAD TOPLANTISINDA BATILI ÜLKELERİN TEMSİLCİLERİNCE ÖZELLİKLE SSCB'DE İNSAN HAKLARININ İHLÂLİ KONUSUNDA YAPILAN UYARILARA SOVYET TARAFINDAN SERT BİR TEPKİ GELMİŞTİR?

— İnsan hakları sorunu da dahil olmak üzere herhangi bir soru üzerinde ciddi, işgörüşmesi sorumluluğu içinde tartışmalara açığız.

Ancak psikolojik savaş korkusu yaratan konuşma ve iftiralara karşıyız. Bizim tarafımızdan böyle haklı ve ani tepkiler gelmesinin nedeni budur.

Psikolojik savaş ile düşüncelerin çarpışması arasındaki sınır çok dardır ve biz bu sınırı aşmak istememekteyiz. Bize göre bu konuşmalar, bu sınırın ortadan kaldırılması ve dikkatin pratik sorunlardan, Helsinki anlaşmalarının tamamlanmasından uzaklaştırılması yolunda bir girişimdi.

İnsan hakları konusunda ciddi bir konuşma yapmak durumunda olursak, Sovyetler Birliği'nin bu alandaki temel uluslararası bildirileri, anlaşmaları ve sözleşmeleri onaylamış olduğunu, buna karşılık önde gelen Batılı devletlerin ve hepsinin ötesinde de Birleşik Amerika'nın henüz böyle bir girişimde bulunmadığını hatırlatırız. Ülkemizin tanıdığı bireysel hak ve özgürlüklerin ölçüsü ve bunların gerçek özleri ve garantileri konusundaki bir karşılaştırma da kapitalizmin lehinde değildir. SSCB Anayasasını ele alın: hangi kapitalist anayasa ülkesinin yurttaşlarına bu denli çok hak ve özgürlük öngörür? Ülkemizde bunlar yalnızca öngörülmekle kalmamış, gerçekleştirilmiş ve toplumun niteliğiyle, yaşam biçimiyle ve uygun yasalarla garanti altına alınmış ve korunmuştur.

Aynı zamanda temel uluslararası belgeler insan

hakları konusunda bazı kısıtlamaları kapsam dışı bırakmamaktadırlar. Bu kısıtlamalar herhangi bir demokratik toplumda, ulusal güvenliği, kamu düzenini, halkın sağlığını ve ahlak törelerini korumak için olduğu kadar başkalarının hak ve özgürlüklerine saygıyı sağlamak için de zorunludur (Uluslararası Sivil ve Siyasal Haklar Anlaşmasının 12'nci ve 19'uncu maddelerine bakınız). Bu tür kısıtlamaları, uluslararası belgelerde kabul edildiği gibi tanımlamak her devletin yalnızca kendi yetki alanında kalır. O halde uluslararası yasaların genel olarak kabul edilmiş ilke ve normlarına hiçbir biçimde aykırı olmayan yürürlükteki Sovyet yasaları ve kuralları neden 'ihlâl' olarak sunulsun?

Sosyalist dünyada yaşayan büyük halk çoğunluğunu koruyan ve onları tatmin eden yasalarımıza ve yöntemlerimize başkalarının saygı göstermesi konusunda ısrar etmekteyiz. Bu her şeyin ötesinde böyledir, çünkü Batılı eleştirmenlerin insan hakları şampiyonları olarak konuşmaya ahlâksal açıdan hiçbir hakları yoktur. Eğer insan haklarına bu denli düşkün iseler, bu sorunu kendi ülkelerinde halletmek durumundadırlar ve başkalarının içişlerine de burunlarını sokmamak zorundadırlar. Batı'da kaç kişi işsizdir? Milyonlarca. Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Anlaşması, «herkesin yaşamını çalışarak kazanma olanağına sahip olma hakkını kapsayan çalışma hakkını tanıır.» Ayrıca Anlaşma, «korku ve ihtiyaçtan arınmış özgür insanlar idealinin, ancak herkesin kendi ekonomik, sosyal ve kültürel haklarından yararlandığı koşullar yaratıldığı takdirde gerçekleşebileceğini» vurgulamaktadır. Öyleyse bu koşullar neden yaratılmıyor? Neden Birleşik Amerika'da beyazların iki katı siyah işsiz vardır? Neden Amerikan

Kongresinin her yüz üyesinin yalnızca biri siyahtır? Neden Kuzey Dakota'da yaşayan kıızılderililer arasında işsizlik düzeyi % 90 oranına varmaktadır? Batı Almanya'da neden 'meslekler yasağı' bulunmaktadır? Kısaca, dikkate alınması gereken çok sayıda sorun vardır.

- YENİ ANAYASANIZ ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI ANLAŞMASININ HÜKÜMLERİNE NE ÖLÇÜDE UYMAKTADIR?

— Buna tümüyle uymaktadır. Ayrıca insan hakları alanında bunların ve öteki uluslararası belgelerin de çok ötesine gitmektedir. Örneğin, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Anlaşması her insanın çalışma hakkı olduğunu ilan etmekle başlar. Devletler, «bu hakkı sağlamak için uygun önlemler almakla» yükümlüdürler (Madde 6). Devletimiz bu önlemleri çok öncelerden almış ve hemen hemen elli yıldır tam istihdamı sağlamıştır. Yeni anayasa tüm yurttaşların genel olarak yalnızca çalışmalarını değil, yaptıkları işin niceliğine ve niteliğine uygun olarak meslek ve ücret seçimini de garantilemiştir.

Uluslararası Anlaşmanın 13'üncü maddesi, parasız zorunlu ilk öğrenim ve parasız orta ve daha yüksek öğrenime aşamalı geçiş de dahil olmak üzere herkesin eğitim görme hakkını tanımaktadır. Biz anayasamızda tüm eğitim biçimlerinin parasız olduğunu yazmış bulunuyoruz ve anayasamız gençler için genel zorunlu orta öğrenimi öngörmektedir.

Bu türden daha birçok örnek vermek mümkündür. Ana noktayı belirtelim: Sovyet Anayasası'nın hiçbir biçimde uluslararası belgelerden eksik kalan yanı yoktur ve birçok bakımdan da onlardan üstündür. Üstelik anayasamız yalnızca hak ve özgürlükleri öngörmekle kalmaz, bunların gerçekleştirilmeleri için gerçek garantileri içerir.

Dış ülkelerdeki bazı kişiler anayasamızdaki şu maddeleri beğenmezler: SSCB yurttaşlarının hak ve özgürlüklerini kullanmaları, toplumun ya da devletin çıkarlarına zarar vermemeli ya da öteki yurttaşların haklarını zedelememelidir; yurttaşların hak ve özgürlüklerinin kullanılması, görev ve zorunluluklarını yerine getirmelerinden ayrılmaz.

Kişisel, beğeniler ya da beğenmemeler tartışma konusudur. Ancak anayasamızdaki bu maddelerin başlıca uluslararası belgelere tam anlamıyla uyduğu tartışma götürmez bir olgudur. Örneğin, Birleşmiş Milletler tarafından benimsenen İnsan Hakları Bildirisi, her kişinin topluma karşı yükümlülükleri olduğunu ve bunlarsız kişiliğin tam ve özgürce gelişemeyeceğini; yurttaşların hak ve özgürlüklerinin gerçekleşmesi için başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı gösterilmesi gerektiğini ve demokratik bir toplumda ahla-
kın, kamu düzeninin ve genel refahın haklı taleplerinin yerine getirilmesi gerektiğini bildirir.

- BATI'DA SÜREKLİ OLARAK KÜRTAJA İZİN VERİLMESİ Mİ GEREKTİĞİ YOKSA YASAKLANMASI Mİ GEREKTİĞİ TARTIŞILIYOR. SOVYETLER BİRLİĞİ BU SORUNU NASIL DEĞERLENDİRMEKTEDİR?

— SSCB Sağlık Bakan Yardımcısı, Profesör ve Anne ve Çocuk Korunması Servisi Şefi Elena Novikova, «Ben kürtaja karşıyım» diyor, «fakat yine de şuna inandım ki kürtaja izin verilmelidir.» Çünkü ne erkek ne de kadın, son derece önemli olan: 'kaç çocuğumuz olacak?' sorusunu istedikleri gibi çözümleyemedikleri sürece hiçbir zaman özgür değildirler.

Bizde kürtaja izin verilmiştir, bu da zaten kadın ve erkeğin eşitliğini tanıyan bir toplumda tamamen olağandır. Kürtaja izin veren yasa kadın vücudu için

bu denli zararlı olan gizli ameliyatların sonuçlarını en aza indirmiştir. Yasaklamalar, kürtajların sıklığını azaltmadan, kadınları tıp ve cerrahiden hiçbir şey anlamayan kişilerin hizmetine başvurmaya zorluyorlar. Gebeliğin yapay olarak durdurulmasının yasak olduğu ülkelerde binlerce kadın bu yasayı sağlıklarıyla, hatta hayatlarıyla ödüyorlar.

Bugün kadın, kendini ailenin dar çerçevesi içine kapanmaya bırakmayı reddediyor, öğrenim görmek, kişiliğini tüm olarak bağımsızlık içinde geliştirmek, entellektüel ve kültürel yeteneklerini geliştirmek istiyor. Araştırmalara bakılırsa kadınların çoğunluğu ideal ailenin, daha fazla değil, içinde iki veya üç çocuk, olan aile olduğunu düşünüyorlar. Bu değerlendirme akla uygundur: çocuk az olduğu zaman, onların eğitimi daha uyumlu bir biçimde yapılır.

Bundan başka, doğumlar ne denli kolay olurlarsa olsunlar beşinci, onuncu çocuktan sonraki çocukların doğumu artık böyle olmamaktadırlar. Dünya sağlık örgütü uzmanlarına göre anne ölümü, şeker hastalığı ve bazı kanser tehlikeleri üçüncü doğumdan sonrakilerde artmaktadır.

Kadınlar, doğal olarak, aile içindeki çocuk sayısını sınırlandırmaya çalışıyorlar. Kürtaj kuşkusuz en yetkin doğum kontrol aracı değildir, ancak diğer yandan tehlikeli yan etkilere neden olmaksızın yeteri derecede etkili başka aracımız yoktur. Dünya Sağlık Örgütü, Sovyet doğum ve kadın hastalıkları enstitüsünün kendi hizmetine verdiği tesislerden yararlanarak SSCB'de hormonların kullanım olanaklarını incelemekle yükümlü bir merkez açtı. Reklamı bize uygun görünmeyen bu tür ilaçlara ihtiyatla bakıyoruz, çünkü kadın vücuduna olan etkileri her zaman tehlikesiz değildir. Bu, bizim kontrasepsiyona, doğum kontro-

luna karşı olduğumuz anlamına gelmez. Kadına istenmeyen bir gebeliği önceden haber vermeye yardım eden (şurası doğru ki her zaman değil) pekçok yöntem daha şimdiden vardır. Kadınlara bunları kullanmayı öğretmek kürtaj sayısını azaltmada iyi bir araç olacaktır.

Diğer bir olanak, gebeliğin kesilmesine yolaçan nesnel nedenlerin ortadan kaldırılmasıdır. Bu nedenler içinde ciddi ve müzmin hastalıkları sayabiliriz: kalp yetersizliği, şeker hastalığı, böbrek hastalıkları... Bunlar müstakbel annenin yaşamını tehlikeye sokar ve doğumu öylesine karmaşıklaştırır ki, çoğunlukla doktorlar kürtajı seçmek durumunda kalırlar. Bunların gitgide daha ender olduğu doğrudur. Son derece özel tıbbi gözetime gereksinimi olan kadınlar bakım evleri, özel doğum evlerinin hizmetlerinden yararlanırlar. Ayrıca kadınlar için doğum kursları düzenlenir.

Bazen, gebeliğin kesilmesi ciddi olarak alınmamış bir kararın sonucu olur. Bir kliniğe gitmeden önce (SSCB'de kürtajlar cerrahi tesislerde, diğer ameliyathanelerle aynı koşullar altında yapılır) ameliyat edilecek olan kadın, doktorun tavsiyesini alır.

ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

- SOVYETLER BİRLİĞİ SİLAHSIZLANMA SORUNUNA NASIL BAKMAKTADIR?

— Etkin uluslararası denetim altında, genel ve tam silahsızlanma için önerilerimizi söyleyeli uzun zaman oluyor. Silahsızlanma bize göre, barış ve halkların güvenliğini güvence altına almak için ve dahası insanlığın refahına adanabilecek önemli kaynaklardan tasarrufu sağlanacak, en iyi araçtır.

Bununla beraber biz, 'ya hep ya hiç' taraftarı değiliz. Sovyetler Birliği silahlanma yarışının sınırlandırılması ve durdurulması, silahlanmanın kısıtlanması (tabii ki bir tarafa, diğer tarafın zararına, hiç bir üstünlük verilmemesi gerekir) lehindeki tüm girişimler hakkındaki kesin kararını açıklamıştır. Son on, onbeş yılda sonuçlandırılan tüm bu uluslararası anlaşmalar, gerçekte, Sovyetler Birliği'nin girişimiyle olmuştur.

Son zamanlarda, Sovyetler Birliği bu alanda önemli bir dizi yeni girişim öne sürmüştür. Sovyetler Birliği tüm nükleer silah tiplerinin (atom, hidrojen, nötron) üretiminin tüm devletler tarafından aynı anda durdurulmasını, bu silahın birikmiş stoklarının ve

toplam tahribatının azaltılması konusunda anlaşmaya varılmasını önermiştir. Askeri bütçelerin kısıtlanması önerisini ortaya atmıştır. Sovyetler Birliği kimyasal silahların yasaklanması ve ortadan kaldırılması için, yeni tip kitle imha silahlarının yaratılmasına karşı mücadele etmektedir. Nükleer denemelerin genel ve tam yasaklanması konusunda anlaşmayı, uluslararası ilişkilerde zora başvurmama üzerine bir dünya anlaşması oluşturmayı önermektedir. Sovyetler Birliği Orta Avrupa'daki silahlı güçlerin ve donatımların kısıtlanması için mücadele etmektedir. Sovyetler Birliği Varşova Paktındaki dost ülkelerle birlikte, Avrupa Konferansına katılan tüm ülkeleri, nükleer silahı ilk olarak kullanmayı reddetme doğrultusunda anlaşmaya çağırmaktadır.

Sovyet silahsızlanma programı geniş ve açıktır. Önerilen önlemler, genel ve tam silahsızlanma sorununu dışlamamakta, tersine, bu sorunun çözümü için elverişli koşulları yaratmaktadır.

- SON ZAMANLARDA BATI'DA «STRATEJİK GÜÇLER DENGESİNİ BOZARAK» BARIŞI TEHDİT EDEN SOVYET SİVİL SAVUNMASI ÜZERİNE EPEY MÜREKKEP TÜKETİLDİ. BU KONUDA GERÇEK NEDİR?

— Gerçek başka yerdedir. Sivil savunmamız hiçbir zaman hiç kimseyi tehdit etmemiştir. Sovyet sivil savunma sistemi savaş durumunda halkı korumak, savaş zamanında ekonominin sağlamlığını sağlamak ve bir saldırının sonuçlarını ortadan kaldırmak olan görevlerini sürdürmektedir.

Bazı Amerikalı gazeteciler 1972'den beri sivil savunmamızı yoğunlaştırmış olduğumuzu söylüyorlardı. Neye dayanıyorlar? 1972'de, ülkemizin bazı bölgelerine yayılan kuraklık birçok yerde oturulan alanları tehdit eden önemli orman yangınlarına neden oldu.

Yangına karşı mücadele, yalnızca nüfusun büyük bir kısmının katılmasını değil, fakat uygun bir örgütlenmeyi de gerektiriyordu. Sivil savunma güç ve araçlarını yalnızca yangınlara karşı mücadele etmek için değil, aynı zamanda bu yangınların tüm sonuçlarını ortadan kaldırmak için kullanmak fikri işte o zaman aklımıza geldi. Böyle bir «etkinleşme» tabii kimseyi korkutmayacaktır.

Sivil savunmamızın örgütlenmesi, bir hava saldırısına karşı ve doğal afetlere karşı halkın korunmasını sağlayacak araçlar sürekli olarak yetkinleşmektedir. Misillemeye karşı savunma üzerine Sovyet-Amerikan anlaşmasının imzalanması sırasında bilinen bu olgu, bunun imazlanmasını engellememiş ve ABD askeri bütçesi etrafında bir mücadelenin cereyan ettiği 1976 yılına kadar gelecek seneler için kimseyi endişelendirmemişti.

Sivil savunmaya ilişkin önemli Amerikan programlarının farkında olan bizler, hiçbir zaman, bunların barışı ve diğer halkların güvenliğini tehdit ettiklerini belirtmedik, bu programları, hiçbir zaman, silahlanma yarışının durdurulmasına ve genel silahsızlanmaya bir engel olarak göstermeye çalışmadık.

- SOVYETLER BİRLİĞİ, HABER - BİLGİ DEĞİŞİMİ ALANINDA BATI'YA BORÇLU KALDIĞINI KABUL EDİYOR MU?

— Bu tür bir borç yoktur.

Sovyetler Birliği, düzenli olarak Batı ülkelerinden, Batı'nın SSCB'den satın aldığından çok daha fazla basılı eser ithal etmiştir. 1976'da, bu ülkelere edebi eserlerimizin ihracatı yalnızca 3.186.000 ruble olmasına rağmen Batı ülkelerinde basılmış olan eserlerin ithalatının genel tutarı 6.181.000 rubleye yükseldi.

Aşağıda, 1976 yılı için (bin ruble olarak) haber

değişimi kapsayan en ayırdedici resmi verileri yayınlıyoruz.

Ülkeler	SSCB'nin ihracatı	SSCB'nin ithalatı
ABD	705	1893
İngiltere	216	1389
Fransa	437	1027
Federal Almanya	397	544
İsviçre	54,5	210
Avusturya	59,5	105,5
Hollanda	111,5	466

«Mejdunarodnaya Kniga» (Uluslararası Kitap Kurumu), Sovyet örgütlerinin ve ticari kurumların siparişi üzerine, yılda 20.000'den fazla değişik sürekli yayını ve 70.000 değişik kitabı yabancı ülkelere satın alır. Yabancı kitap sipariş ederken, seçimimiz, tercihen, ilgili ülkelerin bilim, teknik, edebiyat ve sanat alanında elde ettikleri başarıları tamamen yansıtan özgün eserler olmaktadır.

Satın alınan eserlerin seçimini sürekli olarak yaygınlaştırıyoruz. Batılı ülkelere perakende satış için 40'a yakın değişik gazete satın almaktayız. Bunlardan bazıları şunlardır: Le Monde, Les Echos, L'Unité, Times, Worwarks, Tribune, International Herald Tribune, Financial Times, Frankfurter Allgemeine, Die Presse, Le Peuple, Helsingin Sanomat, Dagens Nyheter, Mainichi Shimbun vb.

Ne yazık ki Helsinki Anlaşmasından sonra bile, Batı ülkeleriyle haber değişimi alanındaki durum düzelmemiştir. Ve bu onların hatası yüzündendir. Batı yayınlarının «Mejdunarodnaya Kniga»ya satışı, bunların «demir perde ülkelerine» yollanmadığı gerekçesi öne sürülerek, geçmişte olduğu gibi reddedilmektedir.

U.S. Newsand World Report ve **Time** gibi haftalık politik dergiler için siparişlerimiz bile düzenli olarak yerine getirilmemektedir.

Batı yayınlarının son derece yüksek fiyatları, SSCB ve Batı ülkeleri arasındaki haber değişiminin genişlemesini ciddi bir biçimde engellemektedir. Örneğin, **New York Times**'a yıllık uçakla abone fiyatı 2982 doları bulmaktadır, bu da onu fiilen erişilmez kılmaktadır. -Normal olarak -ç- postalandığında yalnızca 220 dolar tutan bu yayın, bu durumda ise SSCB'ye, çıkışından bir ay sonra varmakta ve haberlerin hiçbir değeri olmamaktadır. Buna karşılık herhangi bir Batı ülkesinde, uçakla bir yıllık abone **Pravda** için 14,4 dolar, **İzvestiya** için 12 dolar, **Literaturnaya Gazeta** için 14,4 dolar ve **Za rubejom** içinse 18 dolar gerekmektedir. Bu son ikisi çok aranan haftalık iki Sovyet dergisidir.

Batı'da kitaplar da, SSCB'de olduğundan çok daha pahalıdır.

Her yıl, Sovyetler Birliği, Batı'nın, Sovyet eserlerini yayınlamasından çok daha fazla Batılı yazarların eserlerini basmaktadır.

Sovyetler Birliği sinema ve tiyatro alanında da Batıya minnettar değildir.

ABD'nde piyeslerimizin ikisi oynanırken tiyatrolarımız, 35 Amerikalı yazarın piyeslerini oynamaktadır. İngiliz yazarların 14 piyesini, Fransız yazarların 21 piyesini ve İtalyan yazarların 15 piyesini oynadık. İngiltere'de yalnızca bir tek Sovyet yazarı (Aleksi Arbutov) tanınır; Fransa ve İtalya'da ise Sovyet tiyatrosu temsil edilmez.

İşte gerçek budur.

● SOVYETLER BİRLİĞİ BATI TEKNOLOJİSİNDEN
VAZGEÇEBİLİR Mİ?

— Kuşkusuz. Uzayla ilgili başarılarımız bu soruya cevap vermiyor mu?

Geçen Beş Yıllık Plan süresince (1971-1975) Sovyetler Birliği 29 milyar rublelik (yaklaşık 38 milyar dolar) makina, donatım ve ulaşım aracı ithal etti. 1974-1975'de bu Sovyet ithali mallardan sosyalist ülkelerden ithal edilenler 9,5 milyar dolardan fazlasını, kapitalist ülkelerden gelenler ise yaklaşık 5,6 milyar doları temsil ediyordu. Bu da Sovyetler Birliği'nin bütününde dış pazara, diğer gelişmiş sanayi ülkelerinden daha az, kapitalist rakiplerinden daha da az bağımlı olduğunu gösterir. Kapitalist ülkelerden yaptığı ithalatın hacmi, brüt ulusal üretimin % 1,5'inden daha azını temsil etmektedir.

Sovyetler Birliği, 1976-1980 yılları için sosyalist ülkelerle ticaret % 41, sanayileşmiş kapitalist ülkelerle ticareti ise % 31 oranında artırmayı öngörmüştür. Diğer bir deyişle, 1980'de ABD, Kanada, Batı Avrupa ve Japonya ile gerçekleştirilen ticari ilişkiler toplamı 20 milyar ruble civarında düzenlenecektir. Bu tutarın yaklaşık olarak yarısı, muhtemelen ithalata gidecektir. Teknik ithalatın payı ise 3 veya 4 milyar rubleyi bulacaktır. İçtenlikle söyleyelim ki, beş yıllık plan için yatırım hacminin 621 milyar rubleyi ve ulusal gelirinin artışının 91 milyar rubleyi bulduğu bilindiği zaman bu rakam çok küçüktür.

Diğer bir tipik olgu: Batılı tekeller, Sovyet siparişlerini elde etmek için bir rekabet mücadelesi vermekte ve her yıl Sovyet teknik teknolojisine daha fazla başvurumaktadırlar. Bunu kendi kârları için yapmaktadırlar. Fakat onlar, SSCB ile olan ekonomik ilişkilerde, yalnızca bu ilişkiler eğer onun için de aynı dere-

cede yararlı olursa, kâr sağlayabilirler.

Sovyet teknik yapımları öyle bir düzeydedir ki, Sovyetler Birliği ülkedeki tüm sorunları kendi başına çözümleyebilir. Bu teknik ve teknoloji ile de ilişkilidir. Fakat bazen gerekli olanı dışardan satın almak, onu kendinin yapmasından daha basit ve yararlıdır. Uluslararası işbölümünün sağladığı bazı üstünlüklerden yararlanmamak akıldışı bir şeydir.

- SOVYETLER BİRLİĞİ İLE ABD ARASINDAKİ TİCARETİN GELİŞMESİNİ ENGELLEYEN NEDİR?

— Sovyetler Birliği ile ABD arasındaki ticaret Sovyet mallarının ABD'nde uğradığı tarife farklılığı tarafından engellenmektedir.

ABD'de yabancı makina ve donatımlar değerlerinin % 4,8'i oranında vergilendirilirken, Sovyetler Birliği'nden gelenler için bu oran % 38'i bulmaktadır; elektrik donatımı için ilgili oranlar sırasıyla % 9,7 ve % 42, ulaşım araçları içinde % 5,2 ve % 30'dur.

Bu uygulamanın ortadan kaldırılması için 1972'den beri bir anlaşma olmasına karşın (aslında, diğer 140 devlet için varolan hakların SSCB'ye tanınması sözkonusudur.) Amerikan tarafının hatasından dolayı durum hiç değişmemiştir.

Amerikan mallarının Sovyetler Birliği'ne ihracı konusunda ABD'nin dayattığı idari kısıtlamalarla Amerikan otoriteleri, bireysel özel ihraç izni (lisans) olmaksızın büyük sayıda mal çeşidinin teslimini yasaklamaktadır. Ayırdedici bir olgu şudur: ABD mevzuatı bu noktada öyle karanlıktır ki, ihracatçı izin alıp alamayacağını hiçbir zaman önceden bilmemektedir, bu da sayısız idari güçlüklereden neden olmaktadır. Örneğin 1973'de Sovyet örgütü «Inturist», otellerin otomatik yönetimi sistemi için bir araç konusunda I.B.M.

ile anlaştı. Bu izni almak için üç yıl beklemek gerekti.

Diğer bir örnek aktaralım. Sovyet tarafı Amerikalılara, tarafların birbirlerine satmak istemedikleri malların niteliğinde anlaşmayı önerdi. Bu karşılıklı anlaşmazlıklara ve her tür yanlış anlamaya son verecekti. Bu öneri reddedildi.

Amerikan mallarının ülkemize ihracı için kredi verilmesi alanındaki kısıtlamalar ve ABD Kongresince düzenlenen kısıtlamalar da ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki ticaretin gelişmesini engellemektedir. Bu yüzden, Amerikan firmalarının artık rakip olduklarına dolayısıyla doğal koşullar önerdikleri zaman elde edebilecekleri Sovyet siparişlerinden kendilerini yoksun bıraktıklarına çok sık rastlanmaktadır.

Sovyet tarafında ise ABD ile ticaretin gelişmesini engelleyen hiçbir kısıtlama yoktur.

- BATI ÜLKELERİNDEN YAPILAN SOVYET İTHALATININ YAPISI NEDİR?

— Daha önce belirttiğimiz gibi, Sovyetler Birliği Batı ülkelerinden makine, donatım ve ulaşım araçları satın almaktadır. Bu maddeler ithalatın üçte birinden biraz fazlasını oluşturmaktadır. Sovyetler Birliği'nin asıl ithalatı demirli madenler, demirli madenlerin tel haline getirilmiş ürünleri ve borulardır (ithalatın yaklaşık % 40'ı). Geri kalanlar ise günlük tüketim maddeleri ve bunların üretimi için hammaddeler, besin maddeleri ve buğdaydır.

- PETROL, GAZ VE DİĞER HAMMADDELERDEN BAŞKA, SOVYETLER BİRLİĞİ BATI'YA NE VEREBİLİR?

— 1971-1975 yılları arası, yabancı ülkeler, 1.500.000 Sovyet arabası, 170.000 traktör, 8.500 buldozer, 72.000 makine (torna, freze türü) 13.000 ekskavatör (toprak kazıcı) vb. satın almışlardır. Nükleer santral, hava ge-

mileri program kumandalı tornaların ihracı yaygınlaşmaktadır.

Sovyet makine ve donatılarının ihracatı 1970' de 2,5 milyar rubleyi (3,25 milyon dolar) ve 1976'da 5,5 milyar rubleyi (7 milyar dolardan fazla) bulunmaktadır.

Sovyetler Birliği'nde üretilen elektrik motorları, **Federal Almanya, Fransa, Avusturya, Danimarka'ya**, vb. ihraç edilmiştir. Rayların temasla kaynağı için Sovyet tesisleri, ABD, Japonya, İtalya, Avusturya ve Yunanistan'da kullanılmaktadır. Gelişmiş kapitalist ülkeler bizim elektrik-iletken 'laitier' kaynak teknoloji-mizi kullanmaktadırlar. Bu tür tesisler, Fransa, İsveç, Japonya, diğer bir deyişle dünya metalürjisinin kral-ları olarak bilinen ülkelere sağlanmaktadır.

Fransız firmaları lastik işleme için Sovyet donatım, İtalya ve Fransa sabit hava kompresörleri ve tekstil donatımı, İngiltere ve Federal Almanya basım ve kimya donatımı satın aldılar.

Yaklaşık 400.000 traktör, 70.000 biçer-döver, 40.000'den fazla yol yapım makinesi 80'den fazla ülkenin tarla ve şantiyelerinde çalışmaktadırlar. İsveç çiftçileri Sovyet traktörlerinin pazarın gereklerine tamamen cevap verdiğini takdir etmektedirler: traktörler güçlü, dayanıklıdır, yapıları basit ve pratiktir, donduğu zaman motor kolayca çalıştırılabilir. Kanada ve diğer ülkeler de bunlardan aynı şekilde hoşnutlurlar.

Federal Alman Eberhard Hoesch firması birçok ülkeye Sovyet lisansı ile imal edilmiş filtra-pres satmaktadır. Doğu Almanya'nın mekanik yapı fabrikaları, bilhassa sert çeliğin işlenmesi için, Sovyet lisansı ile imal edilmiş son derece dayanıklı aletler kullanmaktadırlar. Federal Almanya ve diğer on ülke yük-

sek fırınların buharlaşma ile soğutulmasında Sovyet teknolojisini kullanmaktadırlar.

Sovyetler Birliği'nin gelişmiş kapitalist ülkelere teknik ve teknoloji ihracatı konusundaki büyük olanaklarını tanıtmak için daha birçok örnek aktarmak mümkündür.

Bu olanaklar neden tamamiyle kullanılmamaktadır? Dünya üretiminin beşte birini gerçekleştiren dünyanın bu ikinci sınaî gücü Batının teknik maddeler pazarlarında neden hâlâ göreceli olarak az temsil edilmektedir?

Tabii, nesnel nedenler vardır: pazarların bu maddelere doymuşluğu, keskin bir rekabet, tüketicinin, içlerinde SSCB'nin bulunmadığı alışılmış mal satıcı ülkelere başvurması.

Diğer yandan, Sovyet makine ve donatımlarının güya kötü kalitesine dayanarak, onları yetersiz diye niteleyen Batı, ayırım gözetici türden her çeşit engeli, mantığa aykırı bir biçimde öne sürmekte ısrar ediyor. Bir kapitalist firmayı, ona uygun gelmeyen maddeleri satın almaya kim zorlayabilir? Hiç kimse. Öyleyse, İngiltere neden Sovyet renkli televizyonlarının ithaline ambargo koyuyor? Ve transistör ve radyo-elektrofonların ithalini sınırlandırıyor? Amerika neden Sovyet mallarını aşırı ölçüde vergilendiriyor?

Bu önlemler başlıca kapitalist ülkelere Sovyet teknik ve teknoloji ihracatını doğal olarak engellemekte ve Sovyetler Birliği'nin Batı makine ve donatımlarını satın almasını kısıtlamaktadır. Sovyetler Birliği'nin kapitalist pazarlarda satamadıkları ülke içinde verimli biçimde kullanılmaktadır. İhracatta uzmanlaşmış Batılı firmalara gelince, bunlar Sovyet siparişlerinden yoksun olmakla çok şey kaybetmektedirler.

Bu durum bize saçma görünmektedir: rahatsızlık-

lar yaratmak ve herkesin yarar sağlayabileceği yerde kaybetmek neye yarar?

- SOVYETLER BİRLİĞİ DIŞ TİCARETİNDE NEDEN KÜÇÜK FİRMALARLA İŞBİRLİĞİNİ HOR GÖREREK BAŞLICA BÜYÜK BATILI FİRMALARA YÖNELMEKTEDİR?

— Kaliteli mallar ve akılcı bir fiyat, işte SSCB'ye ihracatın yolunu açabilecek başlıca etkenler bunlardır. Tercihimizi en iyi malı en iyi koşullarda önerenin doğrultusunda kullanmaktayız. Ne işletmenin büyüklüğü ne de onun hangi ulusa ait olduğu bizim için belirleyici rol oynamamaktadır.

Bununla beraber, Batılılar ülkemizin yalnızca büyük korporasyonlarla iş yapmayı tercih ettiği yaygarasını yaymaktadırlar. Bunun için, içlerine büyük Batılı firmaların karışmış bulunduğu önemli Sovyet projelerine: Togliatti ve Naberejnye Çelni'de otomobil fabrikaları inşası, petrol boruları ve madeni gübre fabrikaları inşasına vb. dayanmaktadır.

Tüm firmalar, gerçekte, SSCB'nin talebini yerine getiremeyebilirler. O halde Fiat gibi başlıca firmaların seçimi sözkonusudur. Fakat diğer birçok firma daha az önemli olmalarına karşın, olanakları ölçüsünde, bu projelerin gerçekleşmesine katılmışlardır, katılıyorlar ve hatta bazen önemli bir rol oynuyorlar.

- BATIYLA TİCARET DENGESİ NİYE BOZULMUŞ DURUMDADIR?

— 1975'te, SSCB'nin Batıyla ticaretindeki açık 3,6 milyar rubleye yükseliyordu. Bu, bir ölçüde, kuraklıktan ve kötü bir üründen sonra büyük miktarda buğday satın almamızın sonucuydu. Fakat 1976'dan itibaren açık önemli ölçüde kapandı (1977'nin ilk altı ayı süresince, ABD'nin dış ticaret dengesi açığının 12,5 milyar dolara yükseldiğini hatırlatalım).

Yine son yıllarda, Batılı devletler ihracatlarını korumak ve gelecekte gereksinim duyacakları malları elde etmek için ülkemize önemli krediler vermişlerdir. İşte, özellikle dengeli anlaşmalar tipinde, uzun dönemli önemli sözleşmeler kapsamı içinde verilen kredilerin nedeni. Ayırdedici bir konuda, kredi veren asıl ülkelerle (Fransa, İngiltere, İtalya, Kanada) ilişkilerinde Sovyet açığı, bu ülkelere verilen kredilerin tutarından çok daha azdır; bu nedenle bu açığı «korunucu», «kaygı verici» olarak değerlendiremeyiz.

Bir ülkenin ticari dengesi genel ekonomik ilişkiler bütününe dışında düşünülemez. Yoksa, Batı için en sıkıntılı yıl olan, durgunluk, enflasyon ve işsizliğin damgasını taşıyan 1975 yılının en uzun yıllardan biri olduğu kanıtlanmış olurdu. Oysa, 1974'de 27 milyar dolarlık bir toplam açık kaydeden Batı, 1975 yılını 6,7 milyarlık bir aktifle kapadı.

Sınai güçler, içinde bulundukları zorluklar talebin düşmesine kendi üretimlerini değil ithalatı kısıtlayarak cevap verip durgunluğun zararlarını diğerlerine ödeterek kısmen atlatabilmişlerdir.

Ne kriz ne de durgunluk tanımayan Sovyet ekonomisinin ithalatını kısıtlaması için benzeri nedenler yoktur: çünkü Sovyet ekonomisi ne pazarın doymasından ne de «fazla» üretim kapasitelerinin ortaya çıkmasından çekinir.

Sovyetler Birliği'ne verilen krediler SSCB'ye yapılan Batılı ihracatı hızlandırır, başka bir deyişle ticaretin iki yönünden birisi üzerine olumlu etki yapar. Bilindiği gibi, dış ticaret açığı, bir ülkenin ithalat ve ihracatı arasındaki farktır ve yalnızca iki biçimde, ya ithalatı kısıtlayarak ya da ihracatı güçlendirerek ortadan kaldırılabilir.

1976'da, ABD Sovyetler Birliği'ne 2.003,7 milyon

rublelik mal satmış ve yalnızca 198,7 milyonluk mal ithalatı yapmıştır ki bu Belçika'dan hemen hemen iki kat daha az ve İngiltere'den yaklaşık beş kat daha azdır. Görüşte anormal olan bu durum Sovyetler Birliği'nin satacak hiçbir şeyi olmamasından değil, fakat Sovyet ithalatına konulan ayrıntı gözetim kısıtlamalarıdır.

SSCB ile ABD arasında karşılıklı yarara dayanan işbirliğinin gelecekteki gelişmesi, büyük ölçüde, Sovyet mallarının gelişmiş kapitalist devletlerin pazarına girmesini engelleyen yapay engellerin ortadan kaldırılmasına bağlıdır.

● SOVYETLER BİRLİĞİ KREDİ VERİRKEN HANGİ ÇIKARLARDAN HAREKET EDİYOR?

— El altında sermayeler ve kullanılmayan üretim kapasiteleri bulunduran kapitalist devletlerden farklı olarak, Sovyet ekonomisinin planlanmış özelliği sermaye fazlasını ve dolayısıyla sermayenin ihraç zorunluluğunu dışlar. Ulusal ekonomimizin canlı gelişmesi (1971-1975 yıllarında sınai üretimin yıllık ortalama büyümesi ABD'de % 0,3 olmasına karşılık bizde % 7,4'ü) ve bir toplumsal gelişme programının benzeri görülmemiş bir genişlikte gerçekleştirilmesi için, ülkenin tüm nakit parasına gereksinimi vardır.

O halde, Sovyetler Birliği'nin geliştirmekte olan ülkelere uzun dönemli krediler vermesi nasıl açıklanır?

Ticari bir üstünlüğün gerekli kıldığı çıkarlar mı? Bu söz konusu değildir. Sovyetler Birliği, dünya kapitalist pazarlarında uzun dönemli kredi için razı olunan, faiz oranından iki kat daha az bir oranla 8-10 yıllık (bazen daha uzun bir süre için) krediler vermektedir.

SSCB'nin ulusal ekonomisindeki yatırım araçları ise daha yüksek bir kâr sağlamaktadır. Ve yine başka bir ayrıntı: Sovyetler Birliği gelişmekte olan ülkelere, Sovyetler Birliği'nin kapitalist devletlere ödediği faiz oranlarının yarısı kadar düşük faiz oranıyla kredi vermektedir.

Değiştirilebilir paralara gereksinim mi? Sovyetler Birliği gelişmekte olan ülkeleri, kredileri değiştirilebilir parayla ödemeye zorlamamaktadır ve bu ülkeler tarafından geleneksel olarak ihraç edilen malları ve SSCB'nin yardımıyla inşa edilen şletmelerden gelen ürünlerin bir kısmını satın almaktadır.

Politik koşullar mı? Sovyetler Birliği hiç bir zaman böyle birşey öne sürmedi, bu sosyalist dış politika ülkelere aykırıdır.

SSCB'deki fazla malların satışı mı? Bir örnek aktaralım, SBKP 25. Kongresinde ülkenin enerji ve elektrikleendirilmesi bakanı Piyotr Neporojni son yıllarda elektrik ve yakacak gereksinimlerinin enerji kapasitelerinin şletmeye açılmasının önüne geçtiğini söyledi. İngiltere, Federal Almanya ve Fransa'nın tümünün toplam elektrik üretimini geçen, dünya petrol ve kömür üretiminde birinci olan Sovyetler Birliği buna rağmen elaltında fazla kapasiteler bulundurmuyor.

Bununla birlikte, SSCB gelişmekte olan ülkelere 11.600.000 kw. lık bir güçte elektrik santralları inşaası için teknik olarak yardım etmektedir. Sonuç açıktır: ulusal ekonomimizin onca gereksinim duyduğu Sovyet türbünleri Asya, Afrika ve Latin Amerika'ya kurulmuştur. Gelişmekte olan ülkelerin üretimlerinin diğer sektörlerinde de durum aynıdır. Sovyet kredilerinin 9/10'u şte buralara gitmektedir.

Bu politika, acaba, Sovyetler Birliği'nin, gelecekte kâr elde etmek için gelişmekte olan ülkelerin eko-

nomilerinin içine sokulma arzusuyla mı dikte edilmiştir?

Sovyetler Birliği yabancı ülkelerde kendi yardımıyla inşa edilen hiçbir esere sahip değildir ve bunları denetlemez (bunu talep de etmez). Bunların tümü tamamen ilgili devletlere aittir. Üstelik, Sovyet uzmanları, (bu onların görevidir) yerli halk arasından, işletmeleri kendilerinin yönetebilmeleri için uzmanlar yetiştirirler.

Sovyetler Birliği hangi nedenlerden ötürü kredi vermektedir?

İlk hamlede bunun insanseverlikle hiçbir ilgisi olmadığını söyleyelim. Cezayir Devrim Konseyi Başkanı Huari Bumedyen, birkaç yıl önce günümüzde uluslararası ilişkilerde insanseverliğin varolmadığı ve bundan sözetenin güya bundan yararlanan ülkeye saldırı olacağını söylemekte haklıydı.

Sovyetler Birliği geliştirmekte olan ülkelere kredi vermekte ve onlara yardım etmektedir. Çünkü bu ülkelerin çıkarları nesnel olarak Sovyetler Birliği'nin çıkarlarıyla çakışmaktadır ve yardım, Sovyetler Birliği'nin enternasyonalist görevlerine uygundur. Sovyetler Birliği geliştirmekte olan ülkelerin katılımı olmaksızın, ekonomik bağımsızlıkları olmaksızın barışın güçlendirilemeyeceği, anti-emperyalist güçlerin sağlamlaşamayacağı, uluslararası ekonomik ilişkilerde doğru bir politika izlenemeyeceği olgusundan hareket etmektedir.

- SOSYALİST ÜLKELER ARASINDAKİ TİCARETTE KARŞILIKLI ÇIKARLARA UYULMAKTA MIDIR?

— Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (KEYK) çerçevesinde, katılan ülkelerin çıkarlarıyla ilgili hiçbir karar, onlar uygun görmedikçe alınamaz.

Ekonomik birlikler, işbirliğinin sürekli genişleyip güçlenmesi, KEYK ülkelerinin ulusal çıkarlarınca belirlenir. KEYK ülkeleri karşılıklı yarar temelinde ulusal planlarını düzenlerler, üretimlerini uzmanlaştırıp elbirliğiyle çalışırlar, ticari değişimlerini geliştirirler, vb...

KEYK ülkeleri, sosyalist ekonomik bütünleşmenin karmaşık programını yaşama geçirirler. İşbirliği mekanizması, bir ülkeye zarar verecek eşdeğer olmayan bir değişim olanağını tamamen dışlayacak ve onların ekonomik eşitliklerini koruyacak biçimde örgütlenmiştir. KEYK ülkeleri arası ticarete fiyatlar, ilgili tarafların tümünün karşılıklı anlaşmasıyla düzenlenir. Ve gerekli durumlarda yine aynı şekilde değiştirilir.

Sosyalist pazarda fiyatlar günlük dünya fiyatlarından farklıdır: herşeyden önce daha düşüktür (Sovyet petrolü gibi) ve sonra konjonktürün ani dalgalanmalarından etkilenmezler. Temel olarak, son beş yıl boyunca başlıca dünya pazarlarında bulunan fiyatların bir ortalaması alınır. Bu fiyatlar kararlaştırılan bir dönem boyunca, kapitalist pazarın konjonktüründen bağımsız olarak değiştirilemezler.

Kapitalist ÷lkeelerde yaşayan, çeşitli politik g÷r÷şlere sahip kişilerin kafalarında Sovyet toplumunun sosyal, ekonomik, politik, k÷lt÷rel yapısı ve Sovyetler Birliği'nde yaşam hakkında birçok soru vardır. Novosti Basın Ağansı tarafından hazırlanan bu kitap, öncelikle burjuva propagandasının yoğunlaştığı alanları g÷ze alarak; devlet, parti, sendikalar; ekonomi, planlama, çalışma hayatı; sosyalist yaşam biçimi; bilim, eğitim, k÷lt÷r ve spor; toplum ve insan hakları; uluslararası işbirliği gibi konularda çeşitli soruları cevaplandırmaktadır.

İngilizce ve Fransızca basımlarının birinde yeralıp, ötekisinde bulunmayan soruların da kapsanması ve yeniden d÷zenlenmesi ile daha da kullanışlı duruma getiren bu kitap Sovyetler Birliği hakkında son derece yararlı bir başvuru kaynağı ve aynı zamanda, anti-sovyet, anti-kom÷nist propagandanın y÷neldiği kimi konularda ilk bilgileri sağlayıcı malzemeler b÷t÷n÷d÷r.